

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра європейської економіки і бізнесу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

Міжнародні економічні відносини

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

29 Міжнародні відносини

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

292 Міжнародні економічні відносини

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «Геоелектронічна стратегія Португалії»

здобувача Щербатого Олександра Сергійовича

Науковий керівник: к.е.н., доцентка
Лещенко Катерина Андріївна

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації
здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: д.е.н., доцент Федірко Олександр Анатолійович

(підпис)

Київ 2023

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра європейської економіки і бізнесу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

«Міжнародні економічні відносини»

29 Міжнародні відносини

292 «Міжнародні економічні відносини»

ПОГОДЖЕНО

Керівник проєктної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

Федірко О.А.

2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач європейської економіки і
бізнесу

Федірко О.А.

2023 р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Щербатому Олександрю Сергійовичу

очної (денної) форми навчання

на підготовку кваліфікаційної магістерської роботи

на тему: «Геоелектронічна стратегія Португалії»

Тему затверджено наказом ректора Університету від "25" вересня 2023 р. №1742ст

Кваліфікаційна магістерська робота виконується на матеріалах ТОВ "КПМГ-Україна"

План кваліфікаційної магістерської роботи

Розділ 1	Теоретичні аспекти глобалізації світового господарства та її вплив на формування національних геоелектронічних стратегій <i>(термін подання – до 20.10)</i>
Розділ 2	Аналіз ефективності геоелектронічної стратегії Португалії в глобальному контексті <i>(термін подання – до 10.11)</i>
Розділ 3	Механізми та інструменти оптимізації геоелектронічної стратегії Португалії <i>(термін подання – до 01.12)</i>

Об'єкт дослідження:	Механізм формування гео економічної стратегії Португалії
Предмет дослідження:	Ефективність гео економічної стратегії Португалії
Мета кваліфікаційної магістерської роботи:	Розробка теоретико-методичних та практичних рекомендацій, спрямованих на обґрунтування гео економічної стратегії Португалії

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1

- 1.1. Вивчити суть та значення гео економічних стратегій та проаналізувати основні етапи еволюції;
- 1.2. Проаналізувати вплив глобалізації на розвиток національної гео економічної стратегії;
- 1.3. Дослідити основні методичні підходи до оцінювання національних гео економічних стратегій;

У розділі 2

- 2.1. Проаналізувати основні положення гео економічної стратегії Португалії;
- 2.2. Дослідити ефективність впливу членства Португалії в міжнародних економічних блоках та ЄС на її гео економічну стратегію;
- 2.3. Виявити основні проблеми розбудови та запропонувати шляхи їх вирішення;

У розділі 3

- 3.1. Дослідити механізми вдосконалення гео економічної стратегії Португалії;
- 3.2. Визначити інструменти модернізації гео економічної стратегії Португалії;
- 3.3. Запропонувати напрямки вдосконалення двостороннього співробітництва України та Португалії.

**Завдання підготувала
науковий керівник**

(підпис)

Лещенко К.А.

**Завдання одержав
здобувач**

(підпис)

«1» грудня 2023 р.

Щербатий О.С.

«1» грудня 2023 р.

Реферат

Кваліфікаційна магістерська робота містить 103 сторінки, 7 таблиць, 5 рисунків та списку використаних джерел з 96 найменувань.

«Геоелекономічна стратегія Португалії»

Об'єктом дослідження є механізм формування геоелекономічної стратегії Португалії.

Предметом дослідження є ефективність геоелекономічної стратегії Португалії.

Мета кваліфікаційної магістерської роботи – розробка теоретико-методичних та практичних рекомендацій, спрямованих на обґрунтування геоелекономічної стратегії Португалії.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі завдання:

- вивчити суть та значення геоелекономічних стратегій та проаналізувати основні етапи еволюції;
- проаналізувати вплив глобалізації на розвиток національної геоелекономічної стратегії;
- дослідити основні методичні підходи до оцінювання національних геоелекономічних стратегій;
- проаналізувати основні положення геоелекономічної стратегії Португалії;
- дослідити ефективність впливу членства Португалії в міжнародних економічних блоках та ЄС на її геоелекономічну стратегію;
- виявити основні проблеми розбудови та запропонувати шляхи їх вирішення;
- дослідити механізми вдосконалення геоелекономічної стратегії Португалії;
- визначити інструменти модернізації геоелекономічної стратегії Португалії;
- запропонувати напрямки вдосконалення двостороннього співробітництва України та Португалії.

У роботі були використані такі *методи дослідження*: системний, комплексний та динамічний підходи, традиційний аналіз документів, спостереження, статистичні та математичні методи обробки інформації.

Практичне значення отриманих полягає в тому, що вони дають змогу реалізувати рекомендації та методичні розробки щодо розвитку геоелекономічної стратегії Португалії.

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи 2023.

Рік захисту роботи 2023.

Ключові слова: стратегія, геополітика, співробітництво, міжнародні організації, торгівля.

ВІДГУК
про кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача факультету міжнародної економіки і менеджменту
освітньо-професійної програми «Міжнародні економічні відносини»
Щербатого Олександра Сергійовича
на тему: «Гео економічна стратегія Португалії»

Актуальність теми. В умовах зростаючої взаємозалежності національних економік та зростання ролі глобальних процесів, розуміння особливостей та ефективної функціональної гео економічної стратегії Португалії набуває особливого значення для дослідження та розробки стратегій управління національною економікою. Португалія, як одна з провідних країн у сфері туризму, сільського господарства та переробної промисловості, впроваджує унікальну економічну модель, що базується на ефективному використанні природних та людських ресурсів, інноваційності та сталому розвитку. Розуміння принципів та механізмів її функціонування в контексті глобалізації світового господарства є необхідним для розробки ефективних стратегій, які б допомогли іншим країнам адаптуватися до глобальних тенденцій та досягти стійкого економічного розвитку.

Позитивні риси кваліфікаційної роботи та наявність самостійних розробок автора. Робота логічно структурована, в ній автор розглянув теоретичні аспекти глобалізації світового господарства та її вплив на національні гео економічні стратегії країн світу та провів аналіз ефективності національної гео економічної стратегії Португалії. Автор запропонував механізми та інструменти для вдосконалення національної гео економічної стратегії Португалії.

Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій. Основні методологічні положення, розробки, висновки та рекомендації, можуть становити теоретичну та прикладну основу для дослідниками економічних та політичних наук, а також профільними державними установами, а саме, Міністерством економіки України, міністерством закордонних справ України, кабінетом міністрів України, а також можуть стати елементом дискусії в українському академічному суспільстві.

Наявність недоліків. В роботі суттєвих недоліків не виявлено.

Загальна оцінка кваліфікаційної магістерської роботи та її допущення до захисту перед ЕК. Робота допускається до захисту перед екзаменаційною комісією з рекомендованою високою позитивною оцінкою. **Оцінка керівниці - 50 балів.**

Науковий керівник
доцентка кафедри європейської економіки і бізнесу
к.е.н. Лещенко К.А.

12 грудня 2023 року

Рецензія

на кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача вищої освіти
Щербатого Олександра Сергійовича

Тема «Геоелектронічна стратегія Португалії»

Актуальність теми кваліфікаційної магістерської роботи і доцільність її розроблення. Португалія є членом Європейського Союзу та є важливим гравцем у світовій торгівлі. Країна має розвинену економіку, що базується на туризмі, сільському господарстві та переробній промисловості. Португалія також є важливим торговим партнером України, що робить її геоелектронічну стратегію цікавою для дослідження. У сучасному світі геоелектронічна конкуренція між країнами посилюється. Країни прагнуть домінувати у світових торговельних потоках та отримати доступ до сировинних ресурсів. Португалія, як і інші країни, повинна розробити ефективну геоелектронічну стратегію, щоб захистити свої інтереси та досягти своїх економічних цілей. Тема геоелектронічної стратегії Португалії є малодослідженою в Україні. Існує лише кілька наукових робіт, присвячених цій темі.

Якість проведеного дослідження. Загалом зміст та обсяг роботи: повністю відповідають завданню та профілю підготовки, характеризують достатню теоретичну підготовку, відповідають вимогам до магістра. Робота написана студентом самостійно, з активним проявом ініціативи у проведенні аналізу структурних фондів, програм та заходів всередині Португалії. Ставлення до написання роботи можна охарактеризувати як відповідальне, студент повною мірою може застосовувати отримані знання на вирішення практичних завдань.

Позитивні риси кваліфікаційної магістерської роботи. За структурою та змістом матеріалу дана робота відповідає вимогам, що висуваються до кваліфікаційної роботи.

Зауваження. Відсутні.

Практична значимість висновків і рекомендацій. Загалом студент досяг поставленої мети та виконав усі завдання. Результати дослідження можуть бути використані для розробки геоелектронічної стратегії України. Вони також можуть бути цікавими для науковців, експертів та політиків, які цікавляться геоелектронічними аспектами міжнародних відносин.

Рецензент:

к.е.н., доцентка кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу
КНЕУ ім. Вадима Гетьмана

Солодківська Г.В.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ГЕОЕКОНОМІЧНИХ СТРАТЕГІЙ	7
1.1. Сутність та еволюція національної гео економічної стратегії	7
1.2. Особливості розвитку національної гео економічної стратегії в умовах глобалізації	16
1.3. Методичні підходи до оцінювання національних гео економічних стратегій	24
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ГЕОЕКОНОМІЧНОЇ СТРАТЕГІЇ ПОРТУГАЛІЇ В ГЛОБАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ	35
2.1. Аналіз гео економічної стратегії Португалії	35
2.2. Дослідження впливу членства Португалії в міжнародних економічних блоках та ЄС на гео економічну стратегію країни	44
2.3. Проблеми розбудови гео економічної стратегії Португалії в умовах глобалізації світового господарства	50
РОЗДІЛ 3. МЕХАНІЗМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ОПТИМІЗАЦІЇ ГЕОЕКОНОМІЧНОЇ СТРАТЕГІЇ ПОРТУГАЛІЇ	55
3.1. Дослідження механізмів вдосконалення гео економічної стратегії Португалії	55
3.2. Визначення інструментів модернізації гео економічної стратегії Португалії	72
3.3. Удосконалення напрямів двостороннього співробітництва України та Португалії	80
ВИСНОВКИ	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	95

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасному світі роль геоekonomіки як науки про просторові економічні відносини між державами різко зросла. Це зумовлено справжньою геоekonomічною революцією, пов'язаною з розпадом біполярної моделі світу та прагненням постсоціалістичних країн визначити свій новий міжнародний статус шляхом переосмислення своєї цивілізаційної ідентичності. У цьому контексті дослідження геоekonomіки та геоekonomічного світогляду набуває особливого значення. Важливість і необхідність виявлення сучасних визначальних тенденцій і процесів у світовій економіці зумовлена тим, що сьогодні держави вже не можуть дозволити собі вирішувати свої соціально-економічні проблеми лише в межах власної країни без урахування інтересів своїх сусідів, інституційних обмежень і глобальних економічних тенденцій. Все це є одними з основних причин зростання серйозності геоekonomічних проблем у сучасному світі та зростання інтересу до геоekonomіки та її стратегічних проявів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значна кількість наукових праць спрямована на визначення основних питань геоekonomіки як сучасного інструменту дослідження світового господарства та політико-економічних процесів держав, а також її основних методологічних принципів і концепцій. До таких публікацій, що стали класичними та визначальними, належать праці О. Білорус, Р. Вайда, А. Гальчинського, Б. Гослінга, В. Дергачова, К. Жана, Р. Корценівіца, Е. Кочетова, Е. Лютвака, Д. Мартіна, Ж.-Л. Метгера, Т. Морана, П. Савони, Я. Фейєрбауга, А. Філіпенка та В. Яковця. Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У всіх дослідженнях з геоekonomіки геоekonomіка сприймається переважно як синтез двох дискурсів (географії та економіки) і не враховує культурних, інституційних, логічних, історичних, логістичних та інфраструктурних чинників глобалізації. Ці дискусії призвели до необхідності поглиблення вивчення геоekonomіки на сучасному етапі глобального економічного розвитку.

Необхідно також розширити теоретичне розуміння структурного змісту феномену "геоекономіки" та відійти від його географічного та економічного представлення. Глобалізація в інноваційній сфері проявляється у збільшенні частки іноземного фінансування наукових досліджень та створенні дослідницьких підрозділів транснаціональних компаній у країнах, придатних для такої діяльності. Сучасні механізми створення глобального інноваційного простору глобалізують національну взаємозалежність. Водночас динамічні дисбаланси у світі спонукають розвинені країни діяти у власних національних інтересах, наприклад, на шкоду іншим країнам. Тому країни, що розвиваються, беруть участь у міжнародних відносинах за досить жорсткими геополітичними правилами. Це вимагає виявлення низки факторів для реалізації міжнародних інноваційних проектів та аналізу зовнішньої політики з метою отримання максимальної вигоди та уникнення втрат.

Мета і завдання дослідження. Метою магістреської роботи є розробка теоретико-методичних та практичних рекомендацій, спрямованих на обґрунтування геоекономічної стратегії Португалії.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення наступних основних завдань:

- дослідити сутність та еволюція національної геоекономічної стратегії;
- визначити особливості розвитку національної геоекономічної стратегії в умовах глобалізації;
- охарактеризувати методичні підходи до оцінювання національних геоекономічних стратегій;
- проаналізувати геоекономічну стратегії Португалії;
- дослідження впливу членства Португалії в міжнародних економічних блоках та ЄС на геоекономічну стратегію країни;
- виявити проблеми розбудови геоекономічної стратегії Португалії в умовах глобалізації світового господарства;

- дослідження механізмів вдосконалення гео економічної стратегії Португалії;

- визначити інструментів модернізації гео економічної стратегії Португалії;

- зробити удосконалення напрямів двостороннього співробітництва України та Португалії.

Об'єктом дослідження є механізм формування гео економічної стратегії Португалії.

Предметом дослідження є ефективність гео економічної стратегії Португалії.

Методи дослідження ґрунтуються на теоретичних і практичних рекомендаціях. Під час обробки та аналізу інформації використовувалися такі методи: загальнонаукові – аналіз і синтез (для підтвердження теоретичних положень і рекомендацій); статистичний: індексний метод (при оцінці показників стану та розвитку економічної ситуації в країні); методи маркетингу: експертні оцінки (дослідження конкурентних переваг); економіко-математичні методи (обґрунтувати методіку розрахунку); табличний метод (для представлення даних і результатів дослідження); графічні (для побудови графіків, діаграм).

Теоретична значущість роботи полягає у вкладі у розвиток гео економічної теорії, висвітлюючи нові аспекти гео економічної стратегії країн. Зокрема, робота розкриває роль гео економічних факторів у формуванні зовнішньої політики Португалії, а також аналізує сучасні тенденції розвитку гео економічної стратегії країни. Також робота розробляє новий методологічний підхід до дослідження гео економічних стратегій країн. Цей підхід базується на поєднанні традиційних гео економічних концепцій з сучасними підходами до вивчення міжнародних відносин. Роботу можна рахувати цінним внеском у дослідження гео економіки Португалії. Вона розкриває особливості гео економічного становища країни, а також аналізує її гео економічні інтереси та стратегію.

Практична значимість результатів дослідження полягає в тому, що вони дають змогу реалізувати рекомендації та методичні розробки щодо розвитку геоекономічної стратегії Португалії. Наведені в роботі рекомендації та пропозиції можна використовувати та впроваджувати в економічну діяльність Португалії.

Інформаційна база досліджень включає статистичні дані, документи португальського уряду, дослідження португальських і міжнародних вчених, а також монографії та статті, присвячені геоекономіці, міжнародним відносинам та міжнародній економіці. Автор провів систематичний огляд наукової літератури з питань геоекономіки, міжнародних відносин та міжнародної економіки. Це дозволило йому ознайомитися з основними теоретичними концепціями та підходами до вивчення цих тем. Також було досліджено первинні джерела, що містять інформацію про геоекономічне становище Португалії, її геоекономічні інтереси та стратегію.

Структура роботи складається зі вступу, 3 розділів, 9 підрозділів, висновків, 7 таблиць, 5 рисунків та 96 джерел літератури.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ГЕОЕКОНОМІЧНИХ СТРАТЕГІЙ

1.1 Сутність та еволюція національної геоелекономічної стратегії

Кожна держава розробляє власну доктрину і стратегію розвитку, виходячи зі свого стратегічного бачення майбутнього. Основні принципи національної доктрини та розвитку стратегічних озброєнь для її реалізації в сучасному світі визначаються низкою базових керівних принципів.

Всеохоплююча глобалізація розмиває межі між внутрішньою і зовнішньою сферами діяльності, між внутрішньою і зовнішньою політикою. Глобальні потоки і процеси в економічній, фінансовій, виробничій, соціальній, політичній та інших сферах стають визначальними для розвитку будь-якої національної економіки [1, с. 18-19], також набирає обертів процес економізації політики.

Розвиток політичної економії набуває все більшого значення для розвитку національної економіки. Вона зміщує вектор стратегічного розвитку з політичних, ідеологічних, силових та інших шляхів на економічні. Середовище, в якому доводиться функціонувати національній економіці (в даному випадку геоелекономічна сфера), та тенденції його подальшого розвитку потребують комплексного аналізу. Все це необхідно враховувати, оскільки сама світова система є структурою, що динамічно розвивається. Тому першим кроком є розуміння внутрішньої економічної "організації" (геоелекономічної "організації") світової економічної системи [1; 2].

Умовою розробки прийнятної стратегії є виявлення закономірностей трансформації національної економіки, які впливають на формування цілісної системи економіки та її взаємодію зі світовою економічною системою, та визначення їх характеру. Йдеться про модель зовнішньоекономічних відносин між національною економікою та зовнішнім економічним середовищем. Якщо

мова йде про включеність національних економік у глобальну світову систему та основні параметри і критерії цієї включеності, то необхідно визначити характер глобальної трансформації та її вплив на національні економіки різних країн. З цією метою виділимо кілька основних важливих аспектів, які визначають умови та засади взаємодії національних економік із зовнішнім простором.

По-перше, коли ми сміливо виходимо за межі національної економіки, виникає питання: Що означає вийти у зовнішній економічний простір? Адже кожна національна економіка є невід'ємною частиною єдиного глобального гео економічного простору і тому вже бере участь у процесах глобального відтворення. Виробнича інфраструктура багатьох національних економік не пов'язана через глобальні ринки з передовими виробничо-технологічними комплексами. У таких країнах мало можливостей для високопродуктивного експорту (особливо машин та обладнання), і, як наслідок, постійний дефіцит іноземної валюти обмежує імпорт високопродуктивних машин та обладнання і сучасних технологічних процесів [3].

По-друге, якщо розглядати це питання глибше і з точки зору суспільного поділу праці, то очевидно, що національні економіки не виконують і не можуть виконати в повній мірі свої економічні обов'язки. Це пов'язано з тим, що світовий відтворювальний процес через об'єктивний суспільний поділ праці ставить перед економічними структурами, в тому числі і перед кожною національною економікою, певні виробничі завдання. Це визначає суспільний поділ праці в глобальному масштабі і виходить далеко за межі загального поділу праці. На міжнародному рівні з'явилися нові межі поділу праці. Незважаючи на величезні можливості, що створюються цими різними формами поділу праці для зайняття різних ніш у гео економічній сфері, національні економіки залишаються поза рамками глобальної системи відтворення.

По-третє, цю ситуацію необхідно змінювати, оскільки глобальна економіка тепер є глобальною системою відтворення, а велика кількість національних економік є не тільки основними гравцями в глобальній економіці, а й основними

гравцями в глобальній економіці. Які причини пасивної та незадовільної інтеграції великої кількості національних економік у відтворювальний ланцюг глобальної економіки? Які проблеми є вузькими місцями і як їх можна вирішити? Базовою умовою є необхідність підвищення чутливості національних економік до останніх тенденцій на світовій економічній арені.

Основою функціонування сучасного зовнішньоекономічного комплексу будь-якої національної економіки має бути своєчасне врахування факторів, що виникають на дні відтворювального ядра глобального економічного простору.

По-четверте, під впливом науково-технічного прогресу, який здійснив революцію в сучасних продуктивних силах, межі локального виробництва легко і сміливо долаються. Міжнародне співробітництво "розширює" виробничі потужності галузей у різних частинах світу. Технічне співробітництво доповнює і посилює цей процес, розриваючи регіональні технологічні ланцюги і сприяючи створенню скоординованих виробничих потужностей за межами національних кордонів, але тісно пов'язаних між собою. У свою чергу, виробничі інфраструктури (транспорт і комунікації, енергопостачання тощо) стають більш розвиненими та гомогенізованими. Цей процес інтенсифікується в глобальній економіці.

По-п'яте, як невід'ємна частина сучасної світової економіки, національна економіка користується майже всіма її особливостями. Проблема, однак, полягає в тому, що ця економіка розвивається повільно і в багатьох випадках є недорозвиненою. Це стосується новітніх форм товарної продукції, створення відповідних організаційно-економічних структур, формування регіональних ринків, виробничих процесів та інтеграції регіонального виробництва, розвитку спільних підприємств, сучасних методів дослідження ринку та ціноутворення [2; 4, с. 86-90]. Ситуація, що склалася, вимагає прискореного розвитку цих рис у національних економіках, потрібні сильні каталізатори для усунення різноманітних перешкод на шляху налагодження виробничо-технологічної кооперації. Іншими словами, необхідно не тільки "вийти", але й інкорпорувати

глобальне інтернаціоналізоване відтворення в місцеве економічне середовище. Процес "визрівання" ядра (шару) інтернаціоналізованого відтворення в межах національних кордонів фіксується і координується географічним середовищем глобального фінансово-монетарного простору, кредитних і грошових ринків та міграції робочої сили. Ці ринки утворюють своєрідне глобальне економічне середовище, в якому національні економіки перебувають у рівновазі, а різноманітні економічні, виробничі та інші структури, пов'язані в єдиний відтворювальний ланцюг, постійно змінюються.

Підсумовуючи вищезазначені основні моменти, вимальовується суть геоекономіки. Геоекономіка - це концепція формування зовнішньоекономічних стратегій і зовнішньоекономічних доктрин, яка вписується в загальну теоретичну панораму, що складається з трьох взаємопов'язаних і взаємозалежних частин:

- 1) глобальна економічна система: "організація" локальної економіки;
- 2) зовнішньоекономічна макромодель: системні витoki зв'язку національної економіки із зовнішнім простором;
- 3) стратегічна зброя для реалізації національної доктрини (технології дії на світовій економічній арені - передові глобальні економічні технології). Ці розділи поділяються на рівні та блоки. У сукупності вони утворюють систему "геоекономіки" (рис. 1.1).

Рис. 1.1 – Загальнотеоретична панорама системи «геоекономіка»

Джерело: розроблено автором на основі [1-4]

Геоекономіка включає в себе - концептуальні переконання, що відображають інтерпретацію глобального світу через систему економічних атрибутів; систему транснаціональних економічних характеристик і економічних відносин, що визначають контури глобального економічного простору, в якому розгортаються глобальні економічні процеси; симбіоз національних економік і національних інститутів, взаємопроникнення національних і наднаціональних економічних і державних структур та систему політологічних поглядів (концепцій), від яких залежить політика держави. Нижче описані основні моменти та характеристики трьох геоекономічних блоків, які формують каркас геоекономічного простору та визначають формування національних стратегій розвитку.

Для формування теоретичних уявлень про геоекономічні підходи до розробки стратегій структурних змін в економічній сфері країни необхідно, перш за все, проаналізувати існуючі підходи до трактування геоекономічного простору та визначити зміст такої структурної політики. Необхідно також з'ясувати

природу формування стратегій розвитку, яка передбачає наявність суперечливих інтересів і дій. Економіко-географічний підхід, який трактує гео економічний простір і визначає його неоднорідність як передумову розвитку, ґрунтується на ідеї універсальності та єдності географічного простору, а сама його стратегія, як і інші подібні підходи, має багат шаровість і багатоструктурність.

Поняття "географічний простір" розглядається з тієї ж гносеологічної точки зору, що й аналогічні філософські категорії. При цьому в процес вводиться термін аналог, але повної тотожності між поняттям і аналогом не спостерігається. Передумовою географічного простору є те, що об'єкти географічної історії існують у межах об'єктів, явищ і відносин, які складають географічний простір. Згідно з економіко-географічним підходом, гео економічний простір - це економічна складова (підсистема, шар, структура) єдиного цілісного географічного простору. Власне географічний простір (геопростір) - це сукупність зв'язків між геооб'єктами, що розташовані на певній території (геотопії) і розвиваються в часі. Ці поняття мають такі властивості, як масштаб, вирівняність, ентропія та поділ на "домени". Економічний простір формується в результаті перетину та взаємодії різних економічних просторів, утворених сукупністю об'єктів, що підпорядковуються рішенням певного менеджера (системи).

Гео економічний простір - це економічний простір, "прив'язаний" до певного регіону. Однак, на нашу думку, економіко-географічний підхід до трактування гео економічного простору не враховує економічних суб'єктів, що формують гео економічний простір, у процесі їх взаємодії з взаємодією об'єктів географічного середовища. Тому гео економічний простір має матричну структуру, сформовану взаємодією між об'єктами географічного середовища та економічними суб'єктами. При цьому розуміння цілісності геопросторової економічної (гео економічної) системи (глобальної, регіональної, національної, адміністративно-регіональної, виробничо-регіональної тощо) базується на розгляді кожної територіальної одиниці держави як ефективно структури. Характерною рисою такого підходу є переважання питань міжнародних

економічних відносин, які слабо пов'язані зі структурними змінами, над власне національною економікою.

Так, А. Філіпенко [8, с. 274] так визначає сутність геоekonomіки в її зовнішньоекономічному аспекті: "Це концепція зовнішньоекономічної стратегії та формування зовнішньоекономічної доктрини, яка вписується в загальну теоретичну панораму, що складається з трьох взаємопов'язаних і взаємозалежних частин:

- 1) світова економічна система: "організація" національної економіки;
- 2) зовнішньоекономічна макромодель: формування системи відносин між національною економікою та зовнішньою сферою;
- 3) стратегічна зброя реалізації національної доктрини (технологія діяльності на світогосподарській арені - складна геоekonomічна технологія)" [9].

Висуваючи геоekonomічні стратегії розвитку регіону як підсистеми національної або світової економіки, необхідно визначити системні засоби структурування і формування регіону як культурно-економічного утворення (системи), що взаємодіє між собою, а також із сусідніми країнами та їх регіональними економіками. Іншими словами, потрібні об'єктивні механізми структурування (побудови) регіону. Роль такого механізму може відігравати транспортне сполучення. Тут телекомунікації виступають матеріально-технологічним засобом формування комунікаційного середовища в конкретному регіоні світу і, в цілому, є основою для структурування різних регіональних економічних, політичних, культурних та інших спільнот, які впливають на глобальне комунікаційне середовище. Тому процес формування інтеграції світової економіки (глобалізація) включає в себе такий компенсаторний процес, як регіоналізація національних економік і формування різноманітних структур міжнародної регіональної інтеграції. Формування геоekonomічних стратегій національної економіки передбачає зміни в економіко-географічній структурі національної економіки, в тому числі формування нових полюсів розвитку, що відповідають змінам у просторовій структурі світового господарства та

формування гео економічних регіонів, що взаємодіють з національною економікою в певному географічному напрямку світового господарства [10, с. 156-172].

Геополітичний (цивілізаційний) підхід є політичною інтерпретацією геокультурного підходу. Він підкреслює важливість економічної взаємодії між державами в контексті культурних спільностей і відмінностей. Тут створення гео економічної моделі економіки країни пов'язується з концепцією глобалізації в рамках комплексу наукових дисциплін, де особливе значення мають гео економіка та геокультурні дослідження. Таким чином, дослідження процесів просторово-часової цілісності в реальних економічних системах має на меті не лише показати структурні зміни в просторовій організації економіки та її економічних засадах, але й сформуванню інституційне підґрунтя цих процесів. Цілісність є характеристикою системи. Формування єдності в глобальній економіці не заперечує єдності національних економік, а надає їм нового змісту. Конструктивний гео економічний підхід до формування стратегій розвитку національних економік включає в себе припущення про формування гео економічного простору як географічної інтерпретації секторів економіки в поєднанні з припущенням про цілісність як складової глобальної економічної системи. Розуміння цілісності гео економічних (просторових економічних) систем (глобальних, регіональних, національних, адміністративно-виробничих регіонів тощо) базується на розгляді територіальної системи кожного народу як структури діяльності. Інфраструктурний підхід - для досягнення цілей цього дослідження особливе значення мають комунікаційні чинники у формуванні територіальних структур, позначених як гео економічні внутрішні регіони. Глобальне комунікаційне середовище є сукупністю комунікаційних середовищ більших регіонів світу, які, в свою чергу, поділяються на менші регіональні комунікаційні середовища. Саме середовище є сукупністю елементів, які визначаються як комунікаційні центри і формуються у формі взаємодії. Виявляється, що в межах деяких комунікаційних центрів, що виникають, формуються нові територіальні

спільноти з певними культурами цивілізаційного або напівцивілізаційного порядку. Відповідно до існуючих цивілізаційних (напівцивілізаційних і соціокультурних) установок, ці локальні спільноти більш-менш активно включаються в процес формування і розвитку комунікаційних структур різного рівня [11].

Таким чином, відбувається процес взаємного формування комунікаційних і цивілізаційних структур. В основі цього, ймовірно, лежать процеси розширення цивілізації та освоєння космосу. Геологічний підхід - з точки зору логістики, національна економіка спрямована на ефективне задоволення матеріальних і нематеріальних потреб населення з урахуванням можливостей міжнародного обміну, а також на ефективне задоволення матеріальних і нематеріальних потреб населення в просторових системах (регіонах різного рівня), що є складною системою, яка управляє процесом перетворення ресурсних потоків у товарні потоки. Логістична інфраструктура, яка формує ринкову національну логістичну інфраструктуру, що виступає організаційним та інформаційно-комунікаційним забезпеченням ринкової системи, є системним способом управління ресурсами просторової економічної системи [12]. Описані вище підходи відображають багаторівневий характер концепції геоekonomіки і дозволяють формулювати стратегії розвитку національних економік у багатьох внутрішніх і зовнішніх (реальних і віртуальних) сферах. Однак, більшість цих стратегій не містять конкретних елементів, які б виражали певну методологію управління національною економікою у вищезгаданих сферах.

Таким чином, проблема економічного розвитку для національної економіки полягає у створенні необхідних інфраструктурних умов для формування регіональних елементів, що складають геоekonomічну систему. При цьому ми вважаємо, що це економічний, а не політичний процес, який передбачає формування сукупності регіональних структур на основі комунікаційного та енергетичного комплексів, які дозволять регіону виступати не тільки як національна економіка, але і як суб'єкт світового господарства. При цьому

внутрішні структури регіонів повинні розвиватися як відкриті системи, що перетинаються між собою з метою подолання комунікативної ізоляції адміністративних районів, розташованих на кордонах регіонів. Парадигмальний характер гео економічної системи дозволяє висунути гіпотезу про те, що розвиток національної економіки і світового господарства в цілому пов'язаний з переходом до освоєння проміжного економічного простору не тільки в рамках національної економіки, а й на міжнародному і глобальному рівні. Сама гео економічна концепція є вираженням парадигми розвитку внутрішнього і зовнішнього економічного простору країн світу. Іншими словами, економічний розвиток можна трактувати як розвиток нової територіальної єдності економічного простору. Парадигма регіонального розвитку національних економік характеризується зміною типів світогосподарських зв'язків. У кожному типі світогосподарських зв'язків змінюється поняття регіону. Однак еквівалентність відносин між людиною і світом досягається на етапі, коли формується коеволюційний тип. Тому формування багатьох "проблемних" регіонів, спрямоване на посилення територіального (гео економічного) виміру та гармонізацію внутрішнього і зовнішнього економічного простору, означає саморозвиток національної економіки в гео економічному контексті.

1.2 Особливості розвитку національної гео економічної стратегії в умовах глобалізації

Сьогодні, коли поглиблюється глобальна взаємозалежність, зростає кількість внутрішніх і зовнішніх конфліктів та суперечностей, проблема визначення гео економічних інтересів є як ніколи актуальною. В умовах формування глобального економічного простору визначення та класифікації інтересів за пріоритетами цивілізацій, географічним охопленням, видами діяльності, формами захисту тощо залишаються на другому плані. Експерти наголошують на важливих аспектах сучасної гео економічної панорами, таких як:

зникнення в процесі глобалізації кордонів між внутрішньою і зовнішньою діяльністю держав, їх внутрішньою і зовнішньою політикою; позитивний розвиток політико-економічних процесів; динамічне функціонування світової економічної системи створює економічні "регулятори" як правила, за якими функціонують національні економіки; сукупність типів (моделей) зовнішньоекономічних зв'язків національних економік, які впливають на формування інтегрованої глобальної системи.

У цьому контексті чітке визначення блоків національних геоекономічних інтересів є запорукою їх забезпечення:

- теоретико-методологічні засади національних геоекономічних стратегій;
- розробка практичних методів (тактичних інструментів) вирішення геоекономічних проблем;
- формування геоекономічного мислення (підготовка та перепідготовка фахівців, які працюють у сфері зовнішньоекономічної діяльності);

Зміст цих проблем розкривається реальними або уявними геоекономічними інтересами держави, такими як "вбудовування" в глобальну систему не за поточними умовами, а з урахуванням майбутніх динамічних тенденцій; створення геоекономічних переваг за рахунок широкого спектру інструментів стратегічного маневрування; розвиток спроможності управляти інтегрованими формами співпраці, здійснювати гнучкий перехід від однієї держави до іншої, створювати нові альянси та використовувати різні форми економічної взаємодії та навчання конкурентним технологіям і стратегічним методам.

Головною умовою реалізації цих досягнень та їх позитивного впливу на розробку ефективної геоекономічної стратегії держави є виявлення закономірностей трансформації національної економіки, які впливають на формування та характер системи інтегрованої взаємодії зі світовим господарством. В рамках цього підходу геоекономічна стратегія держави повинна враховувати три взаємопов'язані елементи: модель розвитку національного

господарського комплексу, особливості державної доктрини та особливості глобальної системи [2, с. 234].

Водночас, суттєві корективи в лімології (науці про кордони) мають бути враховані, якщо на зміну геополітичним кордонам приходять геоекономічні. Водночас відкриваються інші рухомі кордони (цивілізаційні, культурні, демографічні, інноваційні тощо). Все це разом створює дуже складну мережу територіальних поділів, де кордони перетинаються, а не накладаються один на одного. Наприклад, глобальна економіка характеризується транснаціональними кордонами. У сфері відтворення: поява циркулюючих ядер транснаціоналізованих зародків, які перетворюють деякі країни на "системні держави" і містять величезні "зовнішні" економічні зони (регіони); у сфері фінансів - потужні транскордонні фінансові потоки; у сфері інформації - глобальні комп'ютерні мережі з високошвидкісною передачею інформації; у сфері права - відмова від міжнародного права на користь корпоративного; у військовій сфері - орієнтація військової сили за межі національних кордонів у "зовнішню" економічну сферу.

Аналіз сучасних лімологічних концепцій показує, що дослідники надають великого значення комунікаційній функції кордонів. Зростання цього інтересу з часом відображається у зміні оцінок пріоритетів і проблем регіонального розвитку, а також ролі органів влади та управління різних рівнів у їх вирішенні. Таке розуміння кордонів як зон впливу, тяжіння та обслуговування має геоекономічне підґрунтя. Водночас слід зазначити, що розвиток національних (формальних) і геоекономічних (неформальних, мобільних) кордонів у сучасну епоху є взаємопов'язаним. Формальні прикордонні бар'єри перешкоджають неформальній динаміці кордонів, наприклад, через обмеження для іноземних інвесторів. У свою чергу, контакт конкурентних сил з формальними кордонами дозволяє економічним суб'єктам більш ефективно виходити на ринок іншої країни, розширювати територію збуту товарів і послуг, формувати економічні стратегії компаній і банків з урахуванням потенціалу зовнішніх ринків.

На думку В.А. Дельгачева, транскордонні контакти є передумовою формування геоекономічних інтересів. Загальною закономірністю в цьому випадку є те, що прикордонні контакти безпосередньо залежать від рівня розвитку країни-партнера, близькості цивілізацій та ідентичності національних економічних і правових систем. Високий ступінь прикордонних контактів є запорукою створення широкого ринкового простору та зменшення прикордонних бар'єрів [1, с.89].

На основі аналізу моделей контактів і бар'єрів можна виділити чотири типи кордонів:

- відчужені кордони: характерні для закритих систем, в яких економіка підпорядкована військовим цілям, а зовнішній обмін мінімальний;
- напівпрозорі кордони: характеризуються частковою асиметричною прозорістю, оскільки економічний обмін відбувається на міжнародному рівні;
- консолідовані кордони - відкриті кордони у вигляді інноваційних зон;
- інтегровані кордони - кордони, що виникають на завершальному етапі формування єдиного простору, наприклад, транскордонного регіону [5, с. 58-59].

Характеризуючи геоекономічні кордони як сфери впливу та економічної влади, слід враховувати, що кордони можуть виконувати різні функції в процесі формування та розвитку геоекономічного простору. Наприклад, враховуючи геоекономічні та геофінансові закономірності розвитку сучасних країн і регіонів світу, можна виділити такі критерії класифікації кордонів, як обмеження сфер діяльності; тривимірні конфігурації, такі як ізоляція підпросторів від глобального простору (геофінанси, геоінформація, геостратегія та геоекономіка); транскордонність як структурний поділ (це пов'язано з поняттям "прикордонної невизначеності", тобто мінливості кордонів та їх здатності розширюватися в різних вимірах); частка кордонів, що визначається інтенсивністю геофінансів; розмежування між наднаціональними та національними системами.

Класифікація геоекономічних кордонів має бути доповнена типом прикордонної зони, яка фіксує певний образ території:

- фронтир - поняття, характерне для епохи західного землеустрою;
- буферна зона - простір між країнами, втягнутими у військові конфлікти;
- фбмежувач - проміжний простір між цивілізаціями [7, с. 114].

Отже, завданням лімології є побудова геоeкономічного атласу. Цей атлас є багаторівневою, високодинамічною міждержавною системою, що базується на володінні розвиненими інтелектуальними, інформаційними та комунікаційними можливостями, які дозволяють швидко адаптуватися до її вимог та інтегруватися до її складу. Пропонується розглядати геоeкономічний атлас як тривимірну інтерпретацію глобального простору, корисну для стратегічної діяльності та процесів прийняття стратегічних рішень. Геоeкономічний атлас є багаторівневою, тривимірною структурою, своєрідним інформаційним простором, на якому функціонує система національних економік зі своїми інтересами, стратегічними союзницькими лініями та інтеграційними пріоритетами. Таким чином, перехід до геоeкономічної стратегії з використанням геоeкономічного атласу вимагає переходу від оперування лише геополітичними категоріями до новітньої доктрини всебічного просторового охоплення [3, с. 14].

Створення геоeкономічного атласу має ґрунтуватися на надійній інформаційній базі, розробці методів поєднання даних ситуаційної стратегії, формулюванні та аналізі різних стратегічних проблем, розробці типових варіантів (комбінацій) ситуаційних стратегій, створенні сучасних геоeкономічних методик.

Процес створення геоeкономічного атласу повинен мати певну послідовність з урахуванням вирішення певних стратегічних завдань на кожному етапі його побудови.

Таблиця 1.1 – Процес створення геоeкономічного атласу

Етап	Зміст етапу
Попередній	Розробка технічного завдання на створення електронної версії геоeкономічного атласу, в тому числі його національної частини. Формування ідеології національного атласу, його теоретичне ядро та структура
Збір інформації	Інформаційне наповнення геоeкономічного атласу. Розробка системи укрупнених показників, обґрунтування використання інформаційних технологій
Моделювання	Створення картографічних, логічних і математичних моделей, що забезпечують стратегічне функціонування
Прийняття рішень	Операція за допомогою атласу світу з використанням високих геоeкономічних технологій. Вироблення набору стратегічних рішень, перевірка різних ситуаційних варіантів
Підготовка кадрів	Формування методичної та методичної бази програм підготовки фахівців високого рівня компетентності

Джерело: розроблено автором на основі [3]

Найбільш прийнятною і реалістичною формою геополітичного атласу може бути багаторівнева інтерпретація, представлена серією карт (пакетів), розташованих одна за одною. При цьому ці карти відображають основні блоки національних стратегічних інтересів. Карти геополітичного атласу є об'єктивними "зрізами" геоeкономічного простору, що відображають основні сфери, рівні та інтереси світової системи (фінансово-економічні, організаційно-стратегічні, цивілізаційні тощо).

Політична карта світу - це "історичний простір", в якому видно реальні та уявні осі, центри впливу, полюси тощо, геополітичні ситуації з військовими елементами, геополітичні експансіоністські устремління, що спричиняють не лише регіональні, а й глобальні конфлікти.

Організаційно-економічні карти це зони демаркації меж взаємодії наднаціональних структур.

Карти діяльності (геоекономічний регіоналізм): стосуються фрагментації та розвитку геоeкономічного простору, оскільки окремі регіони спеціалізуються на певних видах продукції.

Геофінансові карти відображають формування в геоeкономічному просторі спеціалізованих потоків, у тому числі віртуальних, практично відірваних від раніше органічно пов'язаних відтворювальних систем.

Митна карта є однією зі складових глобального геоeкономічного атласу і відображає інтерпретацію митної діяльності (системи національних митних органів). Вона наочно показує розташування митних транзитів (служб, пунктів) як у традиційній системі міждержавного поділу праці, так і в нових глобальних (геоeкономічних і геофінансових) координатах, визначених міжрегіональним (міжкорпоративним) поділом праці, де економічні кордони не відповідають національним кордонам на карті світу.

Військово-стратегічні карти. В останній ролі військовий елемент слугує для захисту ядра циркулюючого інтернаціоналізованого відтворення. Його вектор (масштаб) змінюється відповідно до зміни геоeкономічної конфігурації національних інтересів.

Товарна цінова карта втілює інтернаціоналізацію в імпортно-експортних операціях, які опосередковують всю систему геоeкономічного поділу світового простору, в якому переплітаються різні форми поділу праці. Тут глобальний ринок постає у складних багаторівневих формах. На різних його рівнях (ієрархіях) діють свої умови, починаючи від стратегічних рівнів (стратегічні рівні торгівлі) до традиційних (традиційні рівні з чутливою внутрішньою ринковою кон'юнктурою).

Контрактна карта відображає стимули та мотивації, що створюють наднаціональний рівень організаційних структур (потоків, рівнів), які відрізняються від локальних структур і пов'язані з глобальними регуляторними угодами та меморандумами про взаєморозуміння. Він також показує гострі протиріччя, пов'язані з зіткненням національних і міжнародних норм. Оскільки держави стають глобальними підприємцями, глобальні правові та регуляторні процеси відіграють все більш важливу роль.

Ресурсна (сировинна) карта. Сучасна структура споживання ресурсів значною мірою визначає темпи і напрямки глобального розвитку. Виснаження природних ресурсів, гонитва за глобальними прибутками, ажіотажний розвиток, продиктований мілітаристським і геополітичним менталітетом і мисленням, створюють підґрунтя для нераціонального використання інтелектуальних, фінансових, трудових та інших ресурсів. Все це характерно для технологічно-інноваційної стадії сучасного розвитку, тобто постіндустріалізму. Геоелекономіка наголошує на новій ролі ресурсів у глобальному циклі відтворення. Країни, які володіють певними ресурсами, мають бути визнані учасниками глобального МПП, тобто країнами, які легітимно беруть участь у формуванні та перерозподілі світового доходу, що створюється в межах МПП. Таким чином, карти ресурсів у Географічному та економічному атласі показують контури сировинних, енергетичних та людських ресурсів, залучених до глобального відтворювального процесу.

Екологічні карти дозволяють оцінити джерела екологічної небезпеки та додати екологічну складову до національної політики розвитку. Економічна карта світу має показувати площі таких регіонів, які необхідно враховувати в процесі прийняття довгострокових стратегічних рішень.

Етнічні економічні карти покликані відображати поступове формування нових утворень, тобто етнічних економічних систем, які чітко вимальовуються як особливі зони. Ці регіони набувають специфічного вираження на тлі стрімкого розвитку моделі постіндустріальної цивілізації з випереджаючим технологічним укладом. На тлі цього процесу чітко виділяється регіон національно-державних систем, які апорі чинять опір постіндустріальній трансформації і мають цінності, відмінні від цінностей постіндустріального Заходу [3, с. 199-201].

Завдання стратегічного планування значно спрощується, якщо побудувати геоелекономічний атлас світу і нанести на нього конкретні регіони, що становлять національний інтерес. Звичайно, використання моделі геоелекономічного атласу не позбавлене недоліків, які можна інтерпретувати наступним чином.

Таким чином, глобальний гео економічний атлас може виступати в якості концептуальної та логістичної узагальненої моделі глобальної системи, фіксуючи та аналізуючи рухоме зображення всього світового ринку в режимі реального часу. Прийняття стратегічних рішень з використанням гео економічного атласу вимагає "векторного проникнення" (суперпозиції) "карти". Це дозволяє здійснювати комплексне втручання в гео економічну систему і реалізовувати активні та агресивні глобальні стратегії на противагу пасивним доктринам і стратегіям, що спотворюють торгівлю.

1.3 Методичні підходи до оцінювання національних гео економічних стратегій

Можливість і потенціал використання гео економічних ігор для аналізу інноваційних проєктів обумовлена наявністю фактору взаємної недовіри між учасниками гео економічних ігор за стратегічне виживання, що закономірно впливає на зростання потенціалу глобальних збройних і незброєних конфліктів у різних сферах взаємодії. У випадку інноваційного співробітництва ми можемо зіткнутися з усіма його проявами. Підвищення конкурентоспроможності національних економік через впровадження нових парадигм управління інноваційними процесами (відкриті інновації та інноваційні інженерно-технологічні бізнес-моделі). Пропонується використовувати модель "відкритих інновацій" (теорія Г. Чесборо) як аналітичну основу для оцінки регіональних економічних стратегій в інноваційній сфері.

Розвиток нових технологій і нових продуктів, а також власних розробок вимагає активне залучення інновацій та можливостей інших країн шляхом об'єднання зусиль університетів, науково-дослідних інститутів, стартапів, постачальників, споживачів, галузевих консорціумів тощо. Аналіз міжнародного інноваційно-технологічного співробітництва як особливого виду міжнародних економічних відносин вимагає врахування загальних чинників глобального

економічного розвитку [10, с. 7]. Водночас, незважаючи на постійне зростання витрат на науку, навіть розвинені економіки не можуть дозволити собі проводити дослідження за всіма ключовими напрямками. Тому перед кожною економікою постає проблема відбору ключових технологій, які розробляються і використовуються з метою розвитку і використання технологій, що роблять вирішальний внесок у досягнення певних цілей національної безпеки, економічний і соціальний розвиток країни та її регіонів, ефективне функціонування певних галузей. Для того, щоб технологія була визнана важливою (ключовою), вона повинна відповідати наступним трьом загальноприйнятим критеріям:

- політична релевантність - до переліку технологій мають бути включені засоби, доступні для впровадження отриманих результатів, особливу увагу слід приділити науково-технічному розвитку, комерціалізації та передачі результатів;

- диференціація - слід чітко розмежовувати критичні та некритичні технології, а також враховувати ступінь концентрації різних технологій, однак, виходячи з аналізу конкретних секторів, можна побачити, що існують винятки з цього переліку, наприклад, найбільш очевидним прикладом "закритої" технології є виробництво ядерної зброї, про яку, незважаючи на її вік, знання є закритими;

- потенціал для інновацій - технологія повинна мати потенціал для інновацій, відкривати нові можливості та створювати нові галузі.

Таким чином, сучасний глобальний трансфер технологій - це міжнародний процес, в ході якого одна країна (або один з її суб'єктів господарювання) використовує наукові знання, нові наукові відкриття, експертизу та досвід, отримані в іншій країні, шляхом юридичного оформлення прав інтелектуальної власності та комерціалізації (міжнародні угоди). Не буде перебільшенням сказати, що глобальний трансфер сьогодні використовується розвиненими країнами для впливу на держави з метою запозичення іноземних технологій або участі в проєктах для власної вигоди. У цьому контексті, аналізуючи прояви геоекономічних ігор, слід враховувати три аспекти. Перший стосується асиметрії

співпраці та її імплементації в міжнародних угодах. Для ілюстрації розглянемо моделі співпраці США та інших країн у космічній сфері. У дослідженні [11, с. 58] ця модель описується як "модель консолідації", що є класичним прикладом асиметричної взаємодії в рамках явної стратегії геополітичних ігор. Суть цієї моделі полягає в тому, що американські компанії свідомо залучають інші країни до своїх проєктів і технологічних програм (при цьому сильну координуючу роль відіграє НАСА - національне агентство, яке також активно взаємодіє з Міністерством оборони та іншими галузевими координаційними органами). Цю модель можна охарактеризувати наступними фактами геоекономічної гри.

США отримують іноземні інвестиції в свою космічну програму опосередковано, оскільки іноземний партнер фактично виступає в ролі субпідрядника (працює над окремими компонентами космічної системи), але загальну концепцію та її реалізацію контролюють США. Прикладом цього є російський ракетний двигун РД-180, контракт на постачання якого був підписаний у 1995 році. На перший погляд, це випадок залежності США від росії, що є неприйнятним у контексті традиційних геополітичних конфліктів. Однак, якщо проаналізувати місце ракетних двигунів (засіб видобутку за міжнародною класифікацією) у ланцюжку створення вартості галузі та їхній потенціал доходу, стає очевидною зовнішня позиція цих двигунів.

Наприклад, якщо США концентрують свої ресурси на розвитку базових промислових технологій, особливо ІТ-компонентів, то російська федерація все менше представлена в цій сфері, де активно працюють приватні компанії (переважно американські, які мають відповідні умови), а також перспективні високотехнологічні сектори. Сполучені Штати визначають порядок денний космічної діяльності через міжнародне співробітництво і, таким чином, ставлять цілі для країн, які беруть участь у своїх проєктах. Існує кілька прикладів, коли виробництво обладнання та аерокосмічна промисловість цих країн стали орієнтованими на американські технології та замовлення, тобто приреченими на певний "залежний" розвиток. Схожа ситуація спостерігається і в ІТ-секторі, який

є основою шостого технологічного укладу. Космічні партнерства успішно використовуються як механізм впливу держав і державних підприємств у геополітиці ("геополітична економіка завойовників"). Наприклад, компанія Boeing (40%) була найбільшим акціонером проєкту "Морський старт", в якому використовувалися переважно українські та норвезькі технології [11, с. 58]. Друга проблема пов'язана з інформаційною асиметрією, що виникає при оцінці та розробці проєктів. Наприклад, при реалізації арктичних проєктів з розвитку технологій видобутку корисних копалин у суворих умовах необхідно враховувати економічні та виробничі ризики [12]. Ці ризики є важливою складовою сучасного проєктного управління ресурсами. Вони включають, наприклад, оцінку рівня технологічної капіталомісткості та рентабельності капіталу в проєкті, фізичну доступність видобутку ресурсу за певною технологією, цінову волатильність (співвідношення ринкової ціни ресурсу на постпроєктному та передпроєктному етапах).

Третій аспект стосується недостатньої чіткості правових аспектів взаємозв'язку між передачею економічних технологій з-за кордону та законами про захист конкуренції та іноземні інвестиції в контексті вищезгаданих тенденцій. Це створює серйозні ризики. Особливо поширена проблема з міжнародними партнерами по проєктах виникає при розподілі інтелектуальної власності. Оскільки у світовій практиці не існує єдиного визнаного поняття термінів "партнерські" та "власні" результати, то при складанні угод та інших документів про спільну роботу необхідно надавати чіткі визначення, а також встановлювати процедури розподілу між партнерами інтелектуальної власності, створеної під час виконання проєкту. Для цього необхідно зробити наступне.

Для прикладу, концептуальна схема створення спільних підприємств наведена на рис. 1.2, яка ілюструє створення гео економічної стратегії реалізації міжнародного проєкту:

Рис. 1.2 – Схема створення геоeкономічної стратегії
реалізації міжнародного проєкту

Джерело: розроблено автором на основі [15-17]

У цьому контексті надається короткий опис ситуації у сфері трансферу знань. Визначення, яке міститься в Міжнародному кодексі поведінки у сфері трансферу технологій, є найбільш відповідним: "Передача технології - це систематичний обмін знаннями для виробництва відповідної продукції, застосування відповідних процесів або надання відповідних послуг, і не поширюється на операції, пов'язані виключно з продажем або орендою товарів" [13]. Водночас, наприклад, законодавство Китайської Народної Республіки розуміє передачу технологій у широкому сенсі, включаючи передачу інтелектуальної власності (патентних прав) та інших речей (наприклад, знань), а також передачу технологій в результаті продажу або купівлі товарів технічного змісту [14, с. 19]. Згідно з дослідженнями, присвяченими безпековим вимірам міжнародних відносин [15-17], це не виправдано розширило б сферу дії угод про передачу технологій. При цьому потенційні учасники міжнародних проєктів повинні знати, якими знаннями (технологіями) володіє кожна сторона, що вона може запропонувати і чого очікує від інших у геоeкономічній грі.

Зі стратегічної точки зору геоекономічні ігри мають переваги. Цей потенціал підтверджується роботами Нобелівського лауреата з економіки Пола Ромера, який вказує на потенціал глобалізації для скорочення технологічного розриву. Для успішної участі в геоекономічній грі держави повинні спочатку визначити джерела конкурентних переваг своїх національних економік. Наступним кроком, як свідчить міжнародний досвід, є пріоритетне виділення ресурсів на реверсні інновації для завершення проєктів, які копіюють іноземні інновації та досвід. Так було, коли Україна (ДП "Антонов") продала незавершений літак "Марія" разом з технологією Китаю на стратегічно не вигідних для себе умовах.

Таким чином, на початку 21 століття досягнення у сфері високих технологій стали рушієм економічного зростання, визначаючи національну конкурентоспроможність, ступінь національної безпеки та рівноправну інтеграцію у світову економіку. Водночас технологічні інновації стали інструментом географічної економічної конкуренції та реалізуються через міжнародну проєктну кооперацію. У зв'язку з наявністю глобальних проблем, теоретичний підхід до інноваційної політики, описаний у цьому дослідженні, пропонує нові перспективи для вивчення взаємозв'язку між геоекономічними іграми, національними стратегіями, технологіями та ключовими питаннями світової політики і міжнародних відносин. Подальші дослідження необхідні для розробки практичних інструментів оцінки інноваційних стратегій з урахуванням теоретичних критеріїв ігор та принципів геоекономічної конкуренції.

Щодо інших методичних підходів оцінювання геоекономічних стратегій то слід обов'язково розглянути аналіз макроекономічних показників та місце країни в міжнародних рейтингах.

Макроекономічні показники є ключовими для оцінки стану економіки країни. Вони відображають такі важливі аспекти, як економічний потенціал, рівень розвитку, конкурентоспроможність, фінансову стабільність тощо.

Кількість населення є одним з найважливіших макроекономічних показників. Вона визначає потенційний ринок для товарів і послуг, а також кількість робочої сили. ВВП є загальною вартістю всіх товарів і послуг, вироблених в країні за певний період часу. Він є основним показником економічного розвитку. Темпи зростання ВВП відображають, наскільки швидко економіка країни розвивається. ВВП на душу населення показує, наскільки високий рівень життя в країні. Експорт є вартістю товарів і послуг, які країна продає за кордон. Імпорт є вартістю товарів і послуг, які країна купує за кордон. Рівень інфляції відображає, наскільки швидко зростають ціни в країні. Борг, % ВВП показує, яка частина ВВП країни є державним боргом.

Щодо методології розрахунку макроекономічних показників, то кількість населення визначається шляхом проведення перепису населення. ВВП розраховується за методом кінцевого використання. Темпи зростання ВВП розраховуються як відношення приросту ВВП до попереднього рівня ВВП. ВВП на душу населення розраховується як відношення ВВП до кількості населення. Експорт і импорт розраховуються як сума вартості товарів і послуг, які країна продає або купує за кордон. Рівень інфляції розраховується як відношення приросту споживчих цін до попереднього рівня споживчих цін. Борг, % ВВП розраховується як відношення державного боргу до ВВП.

В свою чергу міжнародні рейтинги є інструментом порівняння країн за різними показниками. Вони можуть використовуватися для оцінки ефективності державної політики, конкурентоспроможності економіки, рівня життя населення тощо.

Методи розрахунку міжнародних рейтингів можуть бути різними. Вони зазвичай включають в себе оцінку експертів, дані офіційної статистики та дані спеціальних досліджень. Основними міжнародними рейтингами є Індекс розвитку людського потенціалу ООН (HDI), Індекс економічної свободи Heritage Foundation, Індекс глобальної конкурентоспроможності WEF, Індекс глобальної цифрової економіки і суспільства (DIIS), Індекс щастя ООН, Індекс сприйняття

корупції Transparency International, Doing Business Світового банку, Рейтинг стійкості економічного розвитку SEDA.

Індекс розвитку людського потенціалу (HDI) — це комплексний показник, який оцінює рівень життя населення країни. Він був розроблений Програмою розвитку ООН (UNDP) у 1990 році. HDI складається з трьох складових - Очікуваної тривалості життя при народженні, Рівню освіти, Доходу на душу населення. Кожен з цих показників має свою шкалу, і їхні значення множаться один на одного. Отриманий результат поділяється на максимальне можливе значення, яке становить 1,0.

$$\text{HDI} = (\text{longevity} * \text{education} * \text{income}) / (\text{max(longevity)} * \text{max(education)} * \text{max(income)})$$

Індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom) — це рейтинг, який оцінює рівень економічної свободи в країнах світу. Він був розроблений Heritage Foundation у 1995 році. Індекс економічної свободи складається з 12 показників, які групуються в чотири категорії: Правове середовище, Влада, Регулювання бізнесу, Фінансова свобода. Кожний показник має свою шкалу, і їхні значення множаться один на одного. Отриманий результат поділяється на максимальне можливе значення, яке становить 100.

$$\text{Index of Economic Freedom} = (\text{legal environment} * \text{government} * \text{business regulation} * \text{financial freedom}) / (\text{max(legal environment)} * \text{max(government)} * \text{max(business regulation)} * \text{max(financial freedom)})$$

Індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index) — це рейтинг, який оцінює конкурентоспроможність країн світу. Він був розроблений Всесвітнім економічним форумом (WEF) у 1979 році. Індекс глобальної конкурентоспроможності складається з 12 показників, які групуються в 10 категорій: Інфраструктура, Інституції, Ринок праці, Фінанси, Виробничий сектор, Технології, Зовнішня торгівля та інвестиції, Маркетинг та інноваційність, Здоров'я та освіта. Кожний показник має свою шкалу, і їхні значення множаться

один на одного. Отриманий результат поділяється на максимальне можливе значення, яке становить 100.

$$\text{Global Competitiveness Index} = (\text{infrastructure} * \text{institutions} * \text{labor market} * \text{finance} * \text{production} * \text{technology} * \text{trade and investment} * \text{marketing and innovation} * \text{health and education}) / (\max(\text{infrastructure}) * \max(\text{institutions}) * \max(\text{labor market}) * \max(\text{finance}) * \max(\text{production}) * \max(\text{technology}) * \max(\text{trade and investment}) * \max(\text{marketing and innovation}) * \max(\text{health and education}))$$

Індекс глобальної цифрової економіки і суспільства (Digital Economy and Society Index, DESI) — це рейтинг, який оцінює рівень розвитку цифрової економіки і суспільства в країнах світу. Він був розроблений Європейською комісією у 2014 році. Індекс DESI складається з 5 показників: Зв'язок, Інновації, Інклюзивність, Дані, Цифрові навички. Кожний показник має свою шкалу, і їхні значення множаться один на одного. Отриманий результат поділяється на максимальне можливе значення, яке становить 100.

$$\text{Digital Economy and Society Index} = (\text{connectivity} * \text{innovation} * \text{inclusion} * \text{data} * \text{digital skills}) / (\max(\text{connectivity}) * \max(\text{innovation}) * \max(\text{inclusion}) * \max(\text{data}) * \max(\text{digital skills}))$$

Індекс щастя ООН (World Happiness Report) — це рейтинг, який оцінює рівень щастя населення країн світу. Він був розроблений Програмою розвитку ООН (UNDP) у 2012 році. Індекс щастя складається з шести показників: Відчуття добробуту, Відчуття свободи, Відчуття доброти, Відчуття надійності, Відчуття солідарності. Кожний показник має свою шкалу, і їхні значення множаться один на одного. Отриманий результат поділяється на максимальне можливе значення, яке становить 10.

$$\text{World Happiness Report} = (\text{well-being} * \text{freedom} * \text{generosity} * \text{trust} * \text{social support}) / (\max(\text{well-being}) * \max(\text{freedom}) * \max(\text{generosity}) * \max(\text{trust}) * \max(\text{social support}))$$

Індекс сприйняття корупції Transparency International (Corruption Perception Index) — це рейтинг, який оцінює рівень корупції в країнах світу. Він був

розроблений Transparency International у 1995 році. Індекс сприйняття корупції складається з 18 еталонів, які ґрунтуються на опитуваннях експертів та бізнесменів. Кожна країна отримує бал від 0 до 100, де 0 означає найвищий рівень корупції, а 100 — найнижчий.

$$\text{Corruption Perception Index} = (\text{expert survey} * \text{business survey}) / (\max(\text{expert survey}) * \max(\text{business survey}))$$

Doing Business — це рейтинг, який оцінює сприятливість бізнес-середовища в країнах світу. Він був розроблений Світовим банком у 2003 році. Doing Business складається з 10 показників, які групуються в 10 категорій: Початкові умови, Започаткування бізнесу, Отримання дозволів, Фінансування та оподаткування, Торгівля та інфраструктура, Робоча сила, Право власності, Ринок праці, Платіжний баланс. Кожний показник має свою шкалу, і їхні значення множаться один на одного. Отриманий результат поділяється на максимальне можливе значення, яке становить 100.

$$\text{Doing Business} = (\text{starting a business} * \text{dealing with construction permits} * \text{getting electricity} * \text{registering property} * \text{getting credit} * \text{protecting investors} * \text{paying taxes} * \text{trading across borders} * \text{enforcing contracts} * \text{resolving insolvency}) / (\max(\text{starting a business}) * \max(\text{dealing with construction permits}) * \max(\text{getting electricity}) * \max(\text{registering property}) * \max(\text{getting credit}) * \max(\text{protecting investors}) * \max(\text{paying taxes}) * \max(\text{trading across borders}) * \max(\text{enforcing contracts}) * \max(\text{resolving insolvency}))$$

Рейтинг стійкості економічного розвитку SEDA (Sustainable Economic Development Assessment) — це рейтинг, який оцінює стійкість економічного розвитку країн світу. Він був розроблений Світовим економічним форумом (WEF) у 2015 році. Рейтинг SEDA складається з 11 показників, які групуються в чотири категорії: Економічна продуктивність, Екологічна сталість, Соціальна справедливість, Управління. Кожний показник має свою шкалу, і їхні значення множаться один на одного. Отриманий результат поділяється на максимальне можливе значення, яке становить 100.

$$\text{Sustainable Economic Development Assessment} = (\text{economic productivity} * \text{environmental sustainability} * \text{social justice} * \text{governance}) / (\text{max}(\text{economic productivity}) * \text{max}(\text{environmental sustainability}) * \text{max}(\text{social justice}) * \text{max}(\text{governance}))$$

Ці рейтинги є важливими інструментами для оцінки ефективності національних геоekonomічних стратегій. Вони дозволяють порівняти країни за різними показниками і виявити потенційні проблеми, які необхідно вирішити.

Аналіз макроекономічних показників та місце країни в міжнародних рейтингах є важливими для оцінки ефективності національних геоekonomічних стратегій. Вони дозволяють оцінити, наскільки добре стратегії досягають своїх цілей, і виявити потенційні проблеми, які необхідно вирішити. Аналіз макроекономічних показників дозволяє оцінити такі аспекти національних геоekonomічних стратегій як економічний потенціал країни, рівень розвитку країни, конкурентоспроможність країни, фінансову стабільність країни.

Місце країни в міжнародних рейтингах в свою чергу дозволяє оцінити такі аспекти національних геоekonomічних стратегій як відповідність стратегій міжнародним стандартам та успішність країни у порівнянні з іншими.

Таким чином, аналіз макроекономічних показників та місце країни в міжнародних рейтингах є важливими інструментами для оцінки ефективності національних геоekonomічних стратегій.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ГЕОЕКОНОМІЧНОЇ СТРАТЕГІЇ ПОРТУГАЛІЇ В ГЛОБАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ

2.1 Аналіз геоелекономічної стратегії Португалії

Португальська економіка продовжила динамічне відновлення після пандемії. Завдяки частковому споживанню та зовнішньому попиту ріст у 2022 році був помітно вищий, ніж у Євросоні (6,7% проти 3,5%). Прогнозується, що в 2023 році зростання сповільниться до 2,6 відсотків, що буде обумовлено зростанням вартості життя на внутрішньому запиті і сповільненням зростання зовнішнього попиту. Очікується, що загальна інфляція знизиться з 8,1% в 2022 році до 5,6% в 2023 році, при цьому базова інфляція буде знижуватися більш поступово. Короткострокові ризики для перспективи в цілому збалансовані: ключові ризики погіршення ситуації виникають із-за більш жорстких, чим прогнозувалося, фінансових умов і більш слабкого глобального зростання, що компенсується зростанням туризму [56].

У 2023 році економічний ріст сповільнився, в той час як ринок праці залишався стійким на фоні рекордно високих показників зайнятості. Очікується, що зростання ВВП буде поступово відновлюватися впродовж прогнозованих показників, а інфляція, згідно з прогнозами, буде і далі сповільнюватися. За прогнозами, баланс сектору державного управління Португалії досягне профіциту в 0,8% ВВП у 2023 році, а потім зводиться до прогнозованих показників [12].

Після вдалого початку року економічне зростання Португалії сповільнилося з 1,5% у першому кварталі 2023 р. до 0,1% у другому кварталі 2023 р. Що стосується внутрішнього попиту, то як приватне споживання, так і інвестиції скоротилися у другому кварталі 2023 року, відображаючи зростання відсоткових ставок та слабкі споживчі та ділові настрої. У зовнішньому секторі експорт товарів також знизився, тоді як експорт послуг продовжував розширюватися

впевненими темпами, чому сприяв переважно туризм. Згідно з попередньою оцінкою, у третьому кварталі 2023 року ситуація в економіці ще більше погіршиться, оскільки ВВП скоротиться на 0,2% [57]. Проте приватне споживання та інвестиції дещо зросли, тоді як внесок зовнішнього сектора став негативним на рахунках як товарів, і послуг. Влітку темпи зростання туризму суттєво сповільнилися, але щоденна статистика польотів сигналізує про невелике повторне прискорення у жовтні. Надалі очікується, що слабкий зовнішній попит, а також збільшення відсоткових витрат домогосподарств та компаній стримуватимуть економічне зростання найближчим часом. Однак зростання доходів домогосподарств поряд із прогнозованим поступовим відновленням обсягів світової торгівлі та прогресом у реалізації Плану відновлення та стійкості (RRP) мають поступово покращити економічні показники протягом прогнозованого горизонту.

У річному обчисленні зростання ВВП прогнозується на рівні 2,2% у 2023 році, 1,3% у 2024 році та 1,8% у 2025 році. У зовнішньому секторі сильне зростання туризму та падіння цін на енергоносії суттєво покращили торговельний баланс до серпня 2023 року. Прогнозується, що рахунок поточних операцій залишиться на позитивній траєкторії протягом прогнозованого періоду, хоча імпорт зростатиме швидше, ніж експорт у 2024 та 2025 роках відповідно до прогнозованого відновлення приватного споживання та інвестицій [50].

Зайнятість продовжує зростати впевненими темпами. Незважаючи на економічний спад, зростання зайнятості збільшилося з темпів, близьких до нуля на початку 2023 року, до 1,3% у літні місяці. Галузева розбивка на другий квартал 2023 року показує, що зайнятість у сфері туризму, будівництва та адміністративних послуг зросла найбільше порівняно з роком раніше. Трудова активність також покращилася, чому сприяло значне зростання числа іноземних робітників. Рівень зайнятості та активності досяг рекордно високого рівня, а заробітна плата зростала швидше за інфляцію. Після тимчасового підвищення до 7,0% у січні 2023 року безробіття повернулося на шлях зниження, досягнувши

6,4% у серпні. Прогнозується, що безробіття вирівняється протягом прогнозованого періоду у світлі стриманих короткострокових перспектив зростання. У середньорічному вираженні рівень безробіття прогнозується на рівні 6,5% у 2023 та 2024 роках та на рівні 6,4% у 2025 році [39].

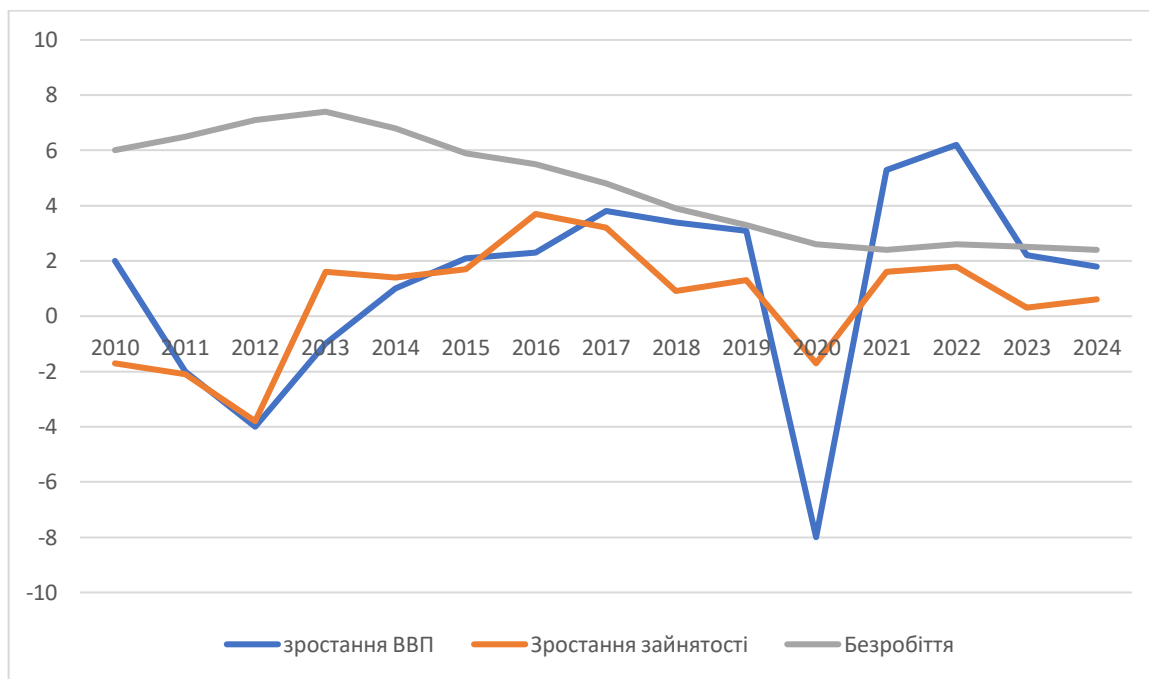

Рис. 2.1 – Зростання реального ВВП та окремі показники ринку праці Португалії 2010-2024 рр., у % до попереднього року

Джерело: розроблено автором на основі [56-58,61]

Загальна інфляція знизилася третій квартал поспіль до 4,8% у третьому кварталі 2023 року з піку у 10,2% у четвертому кварталі 2022 року. За прогнозом на жовтень, загальна інфляція сповільнилася до 3,3%. Інфляція без урахування енергоносіїв та продуктів харчування також мала тенденцію до зниження, але повільнішими темпами, оскільки ціни на послуги, особливо на житло, зросли через різке збільшення кількості іноземних туристів та підвищення заробітної плати. Ціни на енергоносії продовжували знижуватися у річному вираженні, а зростання цін на продукти харчування суттєво сповільнилося. Прогнозується, що суттєве зростання заробітної плати, що склало 7,2% (у річному обчисленні) у другому кварталі 2023 року, збереже деякий тиск на ціни на послуги у короткостроковій перспективі, але загальне уповільнення загальної інфляції продовжуватиметься. У середньорічному вираженні інфляція, за прогнозами,

уповільниться з 5,5% у 2023 році до 3,2% у 2024 році та 2,4% у 2025 році, що загалом відповідає середньому показнику по євросоні [58].

У 2023 році баланс сектора державного управління, за прогнозами, стане позитивним. За прогнозами, баланс сектору державного управління Португалії досягне профіциту в 0,8% ВВП у 2023 році порівняно з дефіцитом у 0,3% ВВП у 2022 році. Очікується, що у 2023 році динаміка державних доходів збережеться за підтримки сталого ринку праці та підвищення заробітної плати [47]. У свою чергу, зростання державних витрат стримуватиметься на тлі повної відмови від тимчасових надзвичайних заходів щодо боротьби з COVID-19 та зниження чистого бюджетного впливу заходів енергетичної підтримки, що прогнозується на рівні 1,3% ВВП у 2023 році порівняно з попереднім періодом у 2,0% у 2022 році [56].

За прогнозами, баланс сектора державного управління зменшиться до 0,1% ВВП у 2024 році та до 0,0% у 2025 році. Очікується, що державні доходи зменшаться, частково через заходи податково-бюджетної політики у вигляді прямих податків, а також прогнозований економічний спад у поєднанні з помірним зростанням інфляції. Державні витрати збільшуватимуться, при цьому очікується збереження підвищувального тиску на поточні витрати, особливо на державні витрати на заробітну плату та соціальні виплати. Очікується, що чистий бюджетний ефект від енергетичних заходів складе приблизно 0,7% та 0,6% ВВП у 2024 та 2025 роках відповідно. Протягом прогнозного періоду очікується збільшення відсоткових витрат. Державні інвестиції продовжуватимуть зростати на тлі реалізації RRP. Ризики погіршення бюджетних перспектив пов'язані, серед іншого, з вимогами щодо фінансового ребалансування державно-приватного партнерства.

Очікується, що завдяки сприятливому диференціалу зростання та відсоткових ставок та ефекту первинного балансу ставлення державного боргу Португалії до ВВП досягне 103,4% у 2023 році, а потім скоротиться до 100,3% у 2024 році та 97,2% у 2025 році [57].

Уряд розгорнув широкий спектр, перш за все широких заходів підтримки:

- вирішити проблему зростання вартості життя (2 % ВВП у 2022 році);

- витратні заходи включали одноразову матеріальну підтримку;

- уряд вжив заходи для збільшення надходжень до бюджету, ці заходи включали зниження акцизів на нафтопродукти та енергоносії, а також призупинення планових збільшень податку на вуглець.

- уряд надав підтримку ліквідності сильно постраждалим секторам економіки, таким як транспорт і сільське господарство, ця підтримка включала надання позик, гарантій та інших фінансових інструментів.

Незважаючи на нову підтримку, бюджетний дефіцит впав до 0,4 % ВВП у 2022 році 2,9 % ВВП у 2021 році [61]. Прибуток від доходу перевищення продуктивності через сильніше, ніж очікувалося зростання номінального ВВП, поступове припинення деяких заходів, пов'язаних з COVID-19. Первинний баланс збільшився до 1,4 % ВВП у 2022 році відносно -0,6 % ВВП у 2021 році. Співвідношення державного боргу до ВВП впало нижче свого допандемічного рівня до 113,9 % ВВП на кінець 2022 року [56].

Зростання кредитів сповільнилося в 2022 році, що відображає як фактори попиту, так і пропозиції. Зростання кредитів у 2022 році склало 2,1%, що нижче 3,1% у 2021 році. Реальний кредит, який враховує інфляцію, скоротився на 6%. Це посилює розрив між кредитами та ВВП до негативного значення -7,5% (для Єврозони -4,5%). Банки посилили стандарти кредитування, особливо для домогосподарств і малих компаній.

Домогосподарства продовжували зміцнювати свій фінансовий стан, скорочуючи борг до 64% ВВП у 2022 році з 72% у піковий період пандемії. Подібним чином борг некомерційних фінансових установ (НФК) зменшився на 18 процентних пунктів до 125% ВВП у 2022 році. Це скорочення було результатом як збільшення активів, так і зменшення зобов'язань [47].

Але ринок житла все ще жвавий. Номінальні ціни на житлову нерухомість зросли на 11 відсотків у четвертому кварталі 2022 року, тоді як кумулятивно

реальні ціни на житло зросли на приблизно на 70 % з 2015 року. Співвідношення ціни до доходу також зросло на 25 % порівняно з допандемічним рівнем. За оцінками, на нерезидентів припадає близько 10-12 % продажів житла. Ці частки, як правило, вищі в ключових міських районах і для об'єктів вищого класу. Близько половини всіх транзакцій із нерухомістю фінансується за рахунок іпотечного кредиту.

Португальські банки відносно більш схильні до ринку RRE, ніж інші країни Єврозони, і майже 90 % іпотечних кредитів мають змінні процентні ставки.

Макропруденційні заходи, які були введені в 2018 році, допомогли зменшити кредитні ризики в економіці. Частка кредитів з високим кредитним ризиком, таких як кредити з високим співвідношенням боргу до доходу (DSTI) або співвідношенням LTV, знизилася з того часу. Однак деякі осередки вразливості все ще залишаються. У 2022 році частка нових кредитів з DSTI від 50 до 60 відсотків і LTV від 80 до 90 відсотків була значною. Крім того, середній термін погашення житлових кредитів становить відносно довгий період — 31 рік. Ці фактори можуть підвищити уразливість фінансової системи до економічних потрясінь. Вжито нових заходів до питання доступності житла. А тимчасовий захід полегшення іпотеки був запроваджено наприкінці 2022 року, дозволяючи мати право позичальники для перегляду першого місця проживання іпотечні кредити з плаваючою ставкою з обслуговуванням боргу

У 2023 році були запроваджені також нові заходи щодо полегшення процентного тягаря та підтримки орендної плати для малозабезпечених сімей та продовження деяких кредитних ліній. Інші заходи спрямовані на збільшення пропозиції щодо житла, вони пов'язані із землекористуванням, положеннями про зонування, спрощенням правил і податковими стимулами.

Банківський сектор залишається відносно стабільним, але має деякі уразливості. Коефіцієнти капіталу першого рівня (CET1) і непрацюючих кредитів (NPL) нижчі, ніж середні показники Єврозони для банків, що звітують ЕВА.

Банки продовжували знижувати свої показники NPL, які впали до 3% на кінець 2022 року. Позики 2-го етапу (позики, які вважаються потенційно проблемними) знизилися до 11,5% загального обсягу кредиту, зменшивши розрив порівняно з аналогами (в середньому по ЄС 9,4%). Рентабельність банків зростає на фоні зниження пов'язаних з пандемією потоків забезпечення та високого процентного доходу. Суверенний борг банків оцінюється в 13,4% загальних активів, наражаючи їх на ринкові ризики. Хоча три чверті цього ризику обліковується за амортизованою вартістю.

Стан банківської системи залишається неоднорідним через спадкові проблеми. Небанківський фінансовий сектор, порівняно невеликий у порівнянні з Єврозоною, досі залишався стійким, незважаючи на ринкові ризики, які також заслуговують пильної уваги.

Щодо більш детального аналізу геоекономічної стратегії Португалії то його слід розглядати в перспективі макроекономічних показників та місць країни в міжнародних рейтингах (табл. 2.1):

Таблиця 2.1 – Макроекономічні показники Португалії у 2022-2023 рр.

Показники	2022	2023	Зміна, %
Кількість населення, млн осіб	10,3	10,4	1
ВВП, млрд євро	262,2	273,3	4,1
Темпи зростання ВВП, %	4,7	3,5	-2,8
ВВП на душу населення, тис. євро	25,7	26,3	2,2
Експорт, млрд євро	132,7	139,7	5,1
Імпорт, млрд євро	164,3	172,1	4,9
Рівень інфляції, %	1,2	5,1	3,9
Борг, % ВВП	131,2	131,9	0,5

Джерело: розроблено автором на основі [18-20]

Кількість населення Португалії у 2023 році становить 10,4 мільйона осіб. Цей показник є відносно стабільним.

ВВП Португалії у 2023 році становив 273,3 мільярда євро, що на 4,1% більше, ніж у 2022 році. Темпи зростання ВВП Португалії у 2023 році дещо нижчі,

ніж у 2022 році (4,7%). Це пов'язано з декількома факторами, зокрема з погіршенням геополітичної ситуації в світі та зростом інфляції.

Темп зростання ВВП Португалії у 2023 році становить 3,5%. Цей показник є позитивним, але дещо нижчим, ніж у 2022 році (4,7%).

ВВП на душу населення Португалії у 2023 році становить 26,3 тисячі євро. Цей показник є відносно низьким і пов'язаний з тим, що Португалія є країною з відносно невеликим населенням.

Експорт Португалії у 2023 році становив 139,7 мільярда євро, що на 5,1% більше, ніж у 2022 році. Це зростання пов'язано з підвищенням попиту на португальські товари та послуги на світовому ринку.

Імпорт Португалії у 2023 році становив 172,1 мільярда євро, що на 4,9% більше, ніж у 2022 році. Це зростання пов'язано з підвищенням цін на енергоносії та інші товари і послуги на світовому ринку.

Рівень інфляції Португалії у 2023 році становить 5,1%. Цей показник є відносно високим і пов'язаний з декількома факторами, зокрема з підвищенням цін на енергоносії та інші товари і послуги на світовому ринку.

Борг Португалії в 2023 році становив 131,9% ВВП, що є відносно високим показником. Цей показник пов'язаний з фінансовою кризою 2008-2009 років, коли Португалія отримала фінансову допомогу від Європейського союзу та МВФ.

На основі аналізу макроекономічних показників можна зробити такі рекомендації щодо геоекономічних стратегій країни: для зниження рівня інфляції Португалія повинна продовжувати економічні реформи, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності економіки та зменшення залежності від імпорту; для зниження рівня боргу Португалія повинна продовжувати зусилля щодо зміцнення податкової системи та підвищення ефективності державних витрат; для підвищення конкурентоспроможності економіки Португалія повинна інвестувати в розвиток нових технологій та інновацій; для підвищення привабливості Португалії для іноземних інвесторів країна повинна продовжувати реформи, спрямовані на покращення ділового середовища.

Таблиця нижче (табл. 2.2) показує місце Португалії в 8 міжнародних рейтингах у період з 2019 по 2023 рік. Рейтинги охоплюють такі сфери, як розвиток людського потенціалу, економічна свобода, глобальна конкурентоспроможність, цифрова економіка та суспільство, якість життя, сприйняття корупції та стійкість економічного розвитку.

Таблиця 2.2 – Місце Португалії в міжнародних рейтингах у 2019-2023 рр.

Рейтинг	2019	2020	2021	2022	2023
Індекс розвитку людського потенціалу ООН (HDI)	47	46	45	45	44
Індекс економічної свободи Heritage Foundation	67	68	69	68	66
Індекс глобальної конкурентоспроможності WEF	47	48	49	48	46
Індекс глобальної цифрової економіки і суспільства (DIIS)	35	34	34	34	33
Індекс щастя ООН	76	75	74	74	73
Індекс сприйняття корупції Transparency International	38	36	37	37	33
Doing Business Світового банку	32	31	32	31	31
Рейтинг стійкості економічного розвитку SEDA	49	48	49	47	48

Джерело: розроблено автором на основі [23-28]

Загалом, якщо розглядати показники у розрізі останніх 5 років, то Португалія демонструє позитивну динаміку у міжнародних рейтингах. У більшості рейтингів країна покращила свої позиції. Це свідчить про те, що Португалія докладает зусиль для підвищення свого геоекономічного впливу, але недостатніх щоб значно покращити свої результати в динаміці.

У 2023 році Португалія посіла кращі місця у рейтингах, ніж у 2019 році та в цілому майже у всіх попередніх роках. По всіх рейтингах Португалія займає стабільно високі місця, без сильних відхилень - як позитивних, так і негативних. Однак, для подальшого зростання Португалії необхідно продовжувати введення нових реформ та залучення інвестицій задля покращення своїх показників в міжнародних рейтингах.

2.2 Дослідження впливу членства Португалії в міжнародних економічних блоках та ЄС на гео економічну стратегію країни

Зовнішня політика Португалії базується на трьох стратегічних стовпах: європейська інтеграція, трансатлантичні відносини і лузофонська область. Португалія має унікальні риси, які можуть дати їй додаткову цінність на міжнародній арені. Ці риси слід використовувати через інтегровану зовнішню політику, економіку та культуру.

У результаті міжнародних економічних і фінансових викликів, які також неминуче торкнуться Португалії, зовнішня політика має сприяти просуванню іміджу країни та стати головним каталізатором економічного та соціального розвитку.

Рис. 2.2 – Рік вступу та основні переваги від вступу та перебування в міжнародних організаціях для Португалії

Джерело: розроблено автором на основі [46]

Специфіка португальського співробітництва в галузі розвитку визначається особливими культурними та емоційними зв'язками Португалії з іншими португаломовними країнами. Ці зв'язки ґрунтуються на спільній історії, культурі, мові та праві. У цьому контексті португальська мова, як спільна спадщина та

глобальна мова, має значний економічний потенціал, оскільки країни, де говорять португальською, є потенційними партнерами для торгівлі та інвестицій [27].

Португаломовні країни об'єднують 250 мільйонів людей на чотирьох континентах. Їх політичний та економічний вплив зростає. Ця спільнота становить близько 4% світового ВВП. Культура є важливою для побудови мультикультурних суспільств, які можуть розвивати та цінувати свої специфічні культурні особливості на міжнародному рівні.

Політику співробітництва в галузі розвитку слід розглядати як інструмент, який сприяє партнерству та реалізації нових проєктів, які приносять користь як країнам-реципієнтам, так і Португалії. Португалія повинна бути активною участі в процесі прийняття рішень про співробітництво в галузі розвитку, як на рівні ЄС, так і на рівні інших країн. Це дозволить їй стратегічно залучати нових учасників співпраці, таких як приватний сектор, та сприяти синергії між співпрацею, інвестиціями та торгівлею.

Тому португальське співробітництво в галузі розвитку має продемонструвати свою здатність до адаптації до оновленого глобального сценарію і, за необхідності, мати можливість змінити своє положення та взяти на себе важливу роль у просуванні узгодженості та результативності його дій [45]. Це також має досягатися шляхом збільшення різноманітного фінансування на користь сталого розвитку в країнах-партнерах. Португальська співпраця в галузі розвитку є частиною все більш складної та взаємопов'язаної міжнародної діяльності, яка вимагає нової стратегії для вирішення нових викликів і можливостей.

З одного боку, глобальна фінансова криза показала, що взаємозалежність між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються, є вразливою. Це пов'язано з тим, що криза призвела до загального скорочення офіційної допомоги, такої як прями іноземні інвестиції та грошові перекази. [48].

Внутрішня ситуація створює серйозні проблеми для досягнення мети щодо виділення 0,7% валового національного доходу (ВНД) на офіційну допомогу в розвитку до 2015 року, колективно затвердженої ЄС у Монтерреї.

Тому стає все більш важливим розробляти і інтегрувати нові методи роботи і об'єднувати зусилля декількох учасників в рамках колективних зусиль для послідовного та поступового узгодження з встановленими цілями.

Необхідні подальші зусилля для поліпшення координації, синергії та взаємодоповнюваності між різними португальськими суб'єктами. Для виконання зобов'язань щодо підвищення ефективності зовнішньої допомоги, викладених у принципах Паризької декларації (2005), затвердженої Португалією та посиленої Аккрським планом дій (2008) та Пусанською декларацією (2011) [68]: лідерство і відповідальність за процес розвитку в країнах-партнерах; зменшення фрагментації та поліпшення координації та взаємодоповнюваності між донорами; підвищення прозорості та передбачуваності середньо - і довгострокових фінансових потоків; управління, орієнтоване на результати; вдосконалені механізми моніторингу та оцінки.

Зростаюча необхідність щодо узгодженості політики розвитку, особливо щодо державної політики, що стосується національних партнерів, доповнює вищезазначені зусилля, необхідні для успішного досягнення цілей та результатів політики співпраці Португалії з метою розвитку.

Особливо актуальними є галузева політика щодо торгівлі, фінансів, зміни клімату, моря, продовольчої безпеки та міграції, усі з яких враховуються зобов'язаннями держав-членів ЄС [61].

Постанова Ради Міністрів №. 82/2010 від 4 листопада визнає важливість розвитку державної політики розвитку як важливого інструменту просування цілей португальської зовнішньої політики та представляє собою спроби виконати зобов'язання Португалії з цього питання. Оцінка зовнішнього впливу цих політик призведе до корисної діагностики для вжиття ефективних заходів на користь економічного зростання, сталого розвитку та викорінення глобальної бідності;

їхні наслідки також очевидні для Португалії, в тому числі щодо зменшення ризиків і загроз.

У цьому контексті португальська політика співпраці в галузі розвитку розвиватиметься відповідно на двосторонньому та багатосторонньому рівнях, прагнучи мобілізувати внутрішні ресурси та сприяти залученню інших зовнішніх джерел фінансування.

Відповідно до Угоди про партнерство, укладеної між Єврокомісією та Португалією, 23 мільярди євро будуть виділені на підтримку суспільного, соціального та територіального єдинства Португалії до кінця десятиліття [45].

Ці засоби допоможуть розвивати більш диверсифіковану, інноваційну та конкурентоспроможну економіку, уділяючи особливу увагу переходу країни до «зеленої» та цифрової економіки відповідно до ключових пріоритетів ЄС. Ці фонди також будуть сприяти збалансованому територіальному розвитку між різними регіонами, а також між сільськими та міськими районами, зокрема, для забезпечення кращого доступу до основних послуг.

Європейський фонд регіонального розвитку та розвитку (ЄФРР) залучив 11,5 мільярдів євро задля підвищення конкурентоспроможності португальських регіонів. З цієї суми 5,3 мільярда євро підуть на укріплення дослідницької та інноваційної екосистеми, цифровізацію малого та середнього бізнесу, а також забезпечення швидкого інтернет-підключення по всій території. Також на ці кошти ЄФРР буде модернізувати місцеву та регіональну адміністрацію, щоб покращити доступ до державних послуг за допомогою цифрових засобів.

ЄФРР разом з Європейським фондом морського судноплавства, рибальства та аквакультури виділять 5,5 млрд євро на реалізацію «Європейського зеленого курсу» шляхом розвитку замкнутої та сталої економіки, екологічно чистої транспортної системи та збереження біорізноманіття [50].

Фонд справедливого переходу (JTF) з 224 мільйонами євро допоможе португальським територіям, найбільш постраждалим від кліматичного переходу,

впоратися зі своїми соціальними та економічними проблемами, диверсифікувати свою економіку та створити нові можливості для працездатності.

Європейський соціальний фонд плюс (ESF+) інвестує 7,8 млрд євро в покращення доступу до ринку праці, зокрема, за допомогою заходів, що поєднують соціальну підтримку та підтримку зайнятості, а також досвід роботи, підвищення та перекваліфікацію, якісну освіту та професійну підготовку. Також буде підтримуватися боротьба з бідністю та соціальною ізоляцією, зокрема за допомогою продовольчої та матеріальної допомоги, у тому числі для дітей.

Також ЄС інвестує понад 1,9 млрд євро у віддалені регіони Португалії (Азорські острови та Мадейра). З цієї суми понад 200 мільйонів євро будуть використані на покращення зв'язку на островах (транспортні послуги) і транспортної інфраструктури (порти, аеропорти та автодороги) [48].

ESF+, зокрема, має на меті зменшити територіальні відмінності між регіонами щодо доступу до охорони здоров'я, освіти та соціальних послуг.

Близько 400 мільйонів євро з EMFAF будуть сприяти екологічному переходу секторів рибальства та аквакультури Португалії. Фінансування допоможе отримати морепродукти та продукцію аквакультури відповідно до очікувань споживачів, що дозволить їм вибирати екологічно чисті продукти харчування, підтримувати риболовство, підвищувати стійкість сектора та стимулювати впровадження інноваційних рішень [34].

Європейська комісарка з питань згуртованості та реформ Еліза Феррейра заявила: «Угода про партнерство з Португалією відображає наші стратегічні зобов'язання відновити зростання на більш інклюзивному, стійкому та цифровому шляху. Залучення додаткового фінансування має на меті розкрити потенціал кожного регіону, що в свою чергу допоможе просуванню інновацій, створенню робочих місць і отриманню прибутку від переходу до «зеленої» та цифрової економіки. Це буде сприяти відновленню та наближенню курсу до європейського рівня. Особливу увагу буде уділено збалансованому територіальному розвитку, в тому числі в найбільш віддалених регіонах».

Європейський комісар з питань зайнятості та соціальних прав Ніколас Шмідт додав: «Завдяки Угоді про партнерство, Португалія робить вирішальний крок на шляху до досягнення цілей своїх національних інтересів, встановлених відповідно до Плану дій у соціальній сфері. Європейський соціальний фонд плюс буде підтримувати працівників і надавати їм знання, необхідні для навігації на сьогоднішньому ринку праці. Я також віддаю перевагу Португалії, що забезпечує рівний доступ до робочих місць і навчання».

Європейський комісар з питань навколишнього середовища, океанів і рибальства Вірджиніус Сінкевичюс заявив: «Ця угода про партнерство допоможе Португалії створити стійкий, екологічний сектор рибальства та аквакультури, а також зміцнити економічну та соціальну життєздатність прибережних домогосподарств. Європейський фонд морського господарства, риболовства та аквакультури надасть Португалії можливості підтримувати інноваційні проєкти в секторі риболовства та аквакультури, які сприятимуть декарбонізації економіки, а також стійкій експлуатації та управлінню водними та морськими ресурсами [38]. Цей фонд також дозволяє Португалії реагувати на поточні і майбутні кризи, нівелюючи їх вплив на сектор рибальства та аквакультури».

Угода про партнерство поширюється на фонди політики згуртування (ERDF; ESF+, Фонд згуртування, JTF), а також EMFAF. Вона відкриває шлях для реалізації цих інвестицій на місцях через 5 національних програм, 7 регіональних програм і 11 програм ІНТЕРРЕГ (стосуються прикордонного, транснаціонального та міжрегіонального співробітництва).

Більш того, Угода про партнерство відображає тверду прихильність Португалії скоординованому використанню засобів Політики згуртування з Фондом відновлення та стійкості .

В рамках співробітництва з Єврокомісією кожна держава-член готує Угоду про партнерство, стратегічний документ для залучення інвестицій із фондів Політики згуртування та EMFAF в рамках Багаторічної фінансової структури [28]. Він фокусується на пріоритетах ЄС, встановлюючи стратегію та інвестиційні

пріоритети, визначені державою-членом. У ньому представлений список національних і регіональних програм для реалізації на місцях, включаючи орієнтовні щорічні фінансові асигнування для кожної програми.

Угода про партнерство з Португалією на 2021-2027 роки є 14-ю угодою, яка була підписана після аналогічних угод з Грецією, Німеччиною, Австрією, Чехією, Литвою, Фінляндією, Данією, Францією, Швецією, Нідерландами, Польщею, Болгарією та Кіпром. Вона передбачає, що Португалія отримає близько 32 мільярдів євро з фондів ЄС.

2.3 Проблеми розбудови геоекономічної стратегії Португалії в умовах глобалізації світового господарства

План відновлення та стійкості Португалії (Portugal's RRP, також відомий португальською мовою як "Plano de Recuperação e Resiliência" (PRR)) — це стратегічний документ, який визначає, як Португалія буде використовувати кошти Європейського Союзу для фінансування інвестицій у період з 2021 по 2027 рік. План відновлення та стійкості Португалії (RRP) має на меті вирішення ключових проблем, пов'язаних з соціальними послугами, охороною здоров'я, фінансуванням бізнесу, інноваціями, освітою, фіскальною стійкістю, цифровому і зеленому переходах. Він складається з 32 реформ і 83 інвестиційних напрямків, які підтримуються грантами на 13,9 мільярдів євро і позиками на 2,7 мільярдів євро, що становить 7,9% ВВП Португалії.

Реалізація Португалією плану відновлення та стійкості триває, однак із ризиком деяких затримок. Португалія отримала від ЄС 2,98 мільярда євро за виконання 58 зобов'язань, передбачених Угодою про партнерство. Це перші два платежі з загальної суми 32 мільярдів євро, які Португалія отримає від ЄС у 2021-2027 роках. Угода про партнерство Португалії є амбітною та складною. Вона передбачає значні інвестиції в сталість, цифрову трансформацію та соціальну справедливість. Для того, щоб мінімізувати ризик затримок, Португалія повинна

забезпечити ефективне управління та моніторинг реалізації Угоди про партнерство. Наступні платежі ЄС будуть пов'язані з виконанням зобов'язань у таких сферах, як охорона здоров'я, соціальне житло та стале транспортне сполучення. У рамках другого платежу Португалія реалізувала такі заходи, як реформи в управлінні державними лікарнями та цифровий перехід у приватному та державному секторах.

Очікується, що план Португалії буде переглянутий з урахуванням нових заходів, включаючи розділ REPowerEU - плану Європейської комісії щодо диверсифікації джерел енергії та зменшення залежності від російських енергоносіїв. Також очікується внесення виправлень і змін в існуючі плану, які є необхідними в силу об'єктивних обставин.

Відповідно до статті 11(2) RRF Регламент (Регламент (ЄС) 2021/241), найбільший фінансовий внесок у Португалію становив 15,5 євро мільярдів у вигляді грантів. Наступний, більш детальний огляд заходів, що буде здійснюватися в рамках RRP, не передбачає формальної комісії для схвалення або відхилення будь-якого платіжного запиту [59].

США є одним із найбільших донорів Португалії. У 2022 році США надали Португалії допомогу в розмірі 1,2 мільярда доларів. Місія США щодо розбудови Португалії є важливою частиною стратегії США щодо підтримки демократії та економічного розвитку в Європі. Ця Місія допомагає Португалії подолати наслідки кризи 2008 року та стати більш процвітаючою та стійкою країною. Сполучені Штати як один з провідних партнерів Португалії, повинні зміцнювати колективні сили для просування спільних інтересів і стримування спільних загроз. Двосторонні відносини між Португалією та США сягають багатовікової історії, у 1791 р. було встановлено перші офіційні зв'язки. Сьогодні ця спадщина налічує понад два століття співробітництва. Португалія є важливим партнером для США, оскільки прагне модернізувати архітектуру міжнародного співробітництва для викликів, що підривають глобальну демократію, від кіберзагроз до зміни клімату

та переходу на зелену енергетику до зміцнення атлантичної безпеки та протидії шкідливому економічному впливу криз [67].

Економічні показники Португалії до пандемії COVID-19 заслужили світову повагу. Португалія має хороші можливості для міцного економічного відновлення. З цієї причини посилення взаємного економічного зростання за рахунок інвестицій, співробітництво в галузі клімату та енергетики, а також через протидію з неринковим примусом є другою метою місії [69].

Можливість швидкого відновлення дійсно існує, оскільки Португалія розгортає понад 20 мільярдів євро залучених з європейських фондів. Також, Португалія встановила ціль щодо нульових викидів вуглецю до 2030 року, це означає мати 100% своїх потужностей, що генеруються виключно відновлюваними джерелами енергії. Португалія використовує ці кошти для не лише для стимулювання переходу до зеленої енергетики, але й для розвитку транспортної інфраструктури, зокрема залізничної. Американські виробники можуть забезпечити Португалію життєво важливими інвестиціями в ці сектори, в тому числі з планами Португалії стати центром переробки літію.

США також працюватиме над розширенням зв'язків із португальськими стартапами, щоб підтримувати спільну мету щодо сприяння інноваціям у чистій енергетиці та науці. Також будуть розширюватися підприємницькі програми, які будуть модернізувати економіку та робити її більш конкурентоспроможною.

Також буде продовжуватися розширення співробітництва з правоохоронними органами, щоб допомогти у боротьбі з транснаціональною злочинністю та зменшення обороту наркотиків, особливо у португаломовних країнах [50].

Місія використовуватиме всі інструменти традиційної та публічної дипломатії, щоб забезпечити голос Португалії в обговореннях ключових міжнародних інституцій, особливо ЄС і ООН, особливо, якщо це сумісно з пріоритетами Сполучених Штатів. Зокрема, Місія тісно співпрацюватиме з Португалією, щоб підтримати боротьбу України через надання політичної,

економічної та військової допомоги, а також в подальшому реконструкції. Також Місія будемо продовжувати шукати та розраховувати на голоси Португалії за кандидатів США та однодумців у ключових установах ООН [39].

Головні завдання Місії (рис. 2.3):

Рис. 2.3 – Головні завдання Місії США щодо розбудови Португалії

Джерело: розроблено автором на основі [39]

Ціль місії 1: посилити відносини між США та Португалією, гарантувати процвітання шляхом зміцнення двостороннього співробітництва.

- Ціль місії 1.1: зміцнення португальської громадської, академічної, урядової спільноти.
- Ціль місії 1.2: розширення співпраці на Азорських островах і острові Мадейра, збільшення потоку інвестицій в ці регіони.

Ціль місії 2: співпраця в галузі інвестицій у кліматичну та енергетичну безпеку та трансформацію, протидія корупції та негативного впливу економічних криз.

- Ціль місії 2.1: розширення експорту США до Португалії.
- Ціль місії 2.2: зміцнення відносин у сфері науки, технологій, техніки, сфері мистецтва та прикладних наук.
- Ціль місії 2.3: Сполучені Штати та Португалія зміцнюють державний та приватний сектори, галузеве співробітництво щодо сталого комерційного використання океану, або «блакитна економіка».

- Ціль місії 2.4: Португалія продовжує вживати прогресивних заходів для забезпечення безпеки своєї критичної інфраструктури та секторів економіки, досліджень і розвитку.

- Ціль місії 2.5: збільшення американського та приватного партнерства Ю що покращує енергетичну безпеку обох країн і сприяє переходу від викопного палива та відновлювальної енергетики.

Ціль місії 3: співпраця оборонних, правоохоронних органів та розвідки для протидії глобальним і регіональним загрозам і викликам.

- Ціль місії 3.1: Португалія досягає стабільного прогресу в напрямку свого військовий потенціалу і кібербезпеки, відповідно до пріоритетів НАТО, при цьому надає пріоритет Місіям безпеки та оборони під проводом НАТО та США.

- Ціль місії 3.2: Португалія підвищує свою оперативну сумісність із силами США продовжуючи надавати союзникам доступ, базування та політ через територію Португалію.

- Ціль місії 3.3: Зовнішня політика Португалії підтримує політику США щодо КНР, російської федерації, КНДР, а також санкцій та боротьбі з тероризмом.

Ціль управління 1: Утримання персоналу Місії USDH і LE - прийом на роботу сприяє різноманітності, справедливості, інклюзивності та доступності (DEIA).

Ціль управління 2: Місія модернізує інфраструктуру та розширює її життєвий цикл активів/обладнання за допомогою програми профілактичного обслуговування.

Ціль управління 3: Застосування інформаційних технологій для покращення гнучкості віддаленої роботи [67].

РОЗДІЛ 3.

МЕХАНІЗМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ОПТИМІЗАЦІЇ ГЕОЕКОНОМІЧНОЇ СТРАТЕГІЇ ПОРТУГАЛІЇ

3.1 Дослідження механізмів вдосконалення геоелекономічної стратегії Португалії

Темпи суттєвого відновлення економіки Португалії після пандемії, яке було спричинено значному відновленню туризму, сповільнилися. ВВП Португалії значно зріс у 2021 і 2022 роках, і, як очікується, буде продовжувати помірне зростання в середньостроковій перспективі. Розвиток ринку праці позитивний, хоча безробіття серед молоді залишається високим, а регіональні відмінності зберігаються. Також слід зазначити, що через повномасштабне вторгнення росії в Україну є значні негативні фінансові наслідки для Португалії через залежність від імпорту викопного палива.

Португалія подала до ЄС змінений план відновлення та стійкості (RRP2), який відображає збільшення його остаточного розподілу разом із розділом REPowerEU, який містить заходи для прискорення «зеленого» переходу і зменшення залежності від викопного палива та залежності від російських енергоносіїв. Для модифікації свого RRP, Португалія спирається на чотири правові основи. По-перше, модифікація враховує оновлений фінансовий внесок, опублікований 30 червня 2022 року відповідно до статті 18(2) Регламенту (ЄС) 2021/241, що призвело до збільшення максимального фінансового внеску в економіку Португалії з 13,9 млрд євро до 15,5 млрд євро. По-друге, модифікація також базується на запиті додаткових позик, відповідно до статті 14(2) Регламенту (ЄС) 2021/241. По-третє, кілька елементів зміни побудовані на правовій основі статті 21(1) Регламенту (ЄС) 2021/241, враховуючи затримки внаслідок об'єктивних обставин, звернувшись із вмотивованим клопотанням до Єврокомісії щодо внесення пропозиції по змінам до Імплементативного рішення Ради.

Нарешті, відповідно до статті 21с Регламенту (ЄС) 2021/241, щоб включити додаткові ресурси з доходів ETS і резервів для коригування Brexit (BAR), Португалія включає главу REPowerEU в свій плані відновлення та стійкості.

Зміни, подані Португалією відповідно до статті 14(2), статті 18(2) і статті 21(1) Регламенту (ЄС) 2021/241 впливають на 17 із 20 компонентів початкового плану. Жодних інвестицій чи реформ не було вилучено з початкового плану. Відповідно до статті 18(2) і статті 14(2) Португалія пропонує 32 нові або збільшені інвестиції та п'ять нових реформ. Пропоновані додаткові реформи стосуються спрощення та підвищення ефективності системи соціального захисту та податкової системи, сприяння діджиталізації економіки, боротьбою з відходами, а також подальшому розвитку цифрових технологій. Згідно зі статтею 21(1), Португалія пропонує змінити кілька інвестиції, щоб врахувати наслідки збоїв у ланцюзі постачання та підвищення витрат.

REPowerEU містить заходи, спрямовані на вирішення ключових енергетичних проблем, які зараз стоять перед Португалією, насамперед збільшення потенціалу відновлюваної енергії. Запропоновані заходи включають шість реформ і 16 інвестицій, зосереджені на зеленій промисловості, відновлюваних джерелах енергії, екологічно чистому транспорті тощо. Розділ також містить стратегічні реформи та інвестиції в декарбонізацію транспорту як на материку, так і в автономних регіонах, налагодження схеми фінансування виробництва net-zero технологій, задля збільшення існуючих інвестицій у відновлювані газу, а також створення потужностей для збільшення гнучкості та об'ємів зберігання енергетичної системи.

Заходи REPowerEU допоможуть зменшити попит на енергію, таким чином сприяючи стійкості енергетичної системи та диверсифікації енергопостачання з ЄС. Португальська RRP сприятиме створенню подальшої гнучкості в електричній мережі, підвищенню стійкості та безпеки електроенергетичної системи ЄС. Інвестиції в зелену промисловість також залучатимуть технології з декарбонізації виробництв та техніки.

Оновлений план відновлення та стійкості Португалії (PRR2) отримав позитивний рейтинг від Європейської комісії (ЄК) у грудні 2023 року. План отримав загальну оцінку "добре" та був відзначений за свою амбітність, масштабність та інноваційність.

ЄК позитивно оцінила такі аспекти PRR2 як зосередження на кліматичних та цифрових інвестиціях (PRR2 виділяє 70% свого бюджету на кліматичні та цифрові інвестиції, що відповідає цілям Європейського зеленого курсу та Стратегії цифрової трансформації Європи), співпраця з регіонами та місцевими органами влади (PRR2 передбачає широку участь регіонів і місцевих органів влади у розробці та реалізації планів заходів, це покликане забезпечити, щоб інвестиції були спрямовані на потреби місцевих громад), фінансові інструменти (PRR2 передбачає використання нових фінансових інструментів, таких як спільні фонди фінансування та інвестиції, для залучення приватного сектору до реалізації планів заходів).

ЄК також зробила кілька рекомендацій щодо покращення PRR2. Зокрема, комісія рекомендувала Португалії підвищити цілі щодо досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року, удосконалити моніторинг та оцінку результатів реалізації планів заходів, збільшити прозорість та підзвітність щодо використання коштів. Португалія має намір впровадити рекомендації ЄК у оновлену версію PRR2, яка буде представлена до Єврокомісії у 2024 році.

Таблиця 3.1 – Рейтинг оновленого плану відновлення та стійкості Португалії на 2023р.

(1) Збалансова на відповідь	(2) КСВ	(3) Зростання робочих місць	(4) DNSH	(5) «Зелена» трансформація	(6) Цифрова цтрансформація	(7) Тривалий вплив	(8) M&T	(9) Калькуляція витрат	(10) Система управління	(11) Когерентність	(12) RE Power EU	(13) Транскордонні проекти
A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A

Джерело: розроблено автором на основі [72]

У 2022 році вторгнення росії в Україну призвело до стрибка цін на енергоносії та сировину в ЄС, що суттєво вплинуло на Португалію через збій в глобальному ланцюжку поставок і високий рівень ціни на товари, що стримують

зростання. Незважаючи на прийняття різних заходів підтримки, Португалія пом'якшила вплив інфляції на домогосподарства і підприємства через зростання цін на енергоносії, але інфляція все одно залишалася високою - 8,1% до 2022 року. Після піку в першому кварталі 2022 року темпи зростання сповільнилися у наступних кварталах через проблеми в поставках, зростання цін на енергоносії і сировинні товари, а також брак пропозиції.

Державні фінанси Португалії покращилися в 2022 році, але країна стикається з макроекономічним дисбалансом, про що свідчить детальний огляд високого державного, приватного та зовнішнього боргу. З огляду на поточні проблеми Португалії, запропоновані зміни до її RRP полягають у включенні розділу REPowerEU до плану та зміні існуючих заходів відповідно до вимог Регламенту RRF.

Португальський модифікований план відновлення та стійкості додає також нову главу REPowerEU відповідно до статті 21(с) Регламенту RRF, яка охоплює заходи, пов'язані з енергоефективністю в будівлях, екологічно чистою промисловістю, відновлюваними джерелами енергії та відновлюваним газом, екологічно чистим транспортом та електромережами. Це включає реформи та інвестиції для досягнення цілей REPowerEU. Цей розділ допоможе ще більше збільшити потенціал Португалії в галузі відновлюваних джерел енергії, знизити попит на енергію та вирішити поточні проблеми декарбонізації, зокрема рекомендації щодо "енергетики", спрямовані Португалії у 2022 році в рамках Європейського семестру.

Відповідно до статті 18(2) Регламенту RRF, Португалія подала запит на внесення змін до свого RRP, спрямованими на перегляд в бік збільшення максимального фінансового внеску з 13,9 млрд євро до євро 15,5 мільярдів. Це збільшення є частиною оновлення ключа розподілу RRF на червень 2022 року. Португалія також запросила додаткові 3,2 мільярда євро у вигляді позик відповідно до статті 14(2). Португалія хоче використати 81,4 мільйона євро, що залишилися від тимчасового розподілу з ресурсів Резерву для адаптації до виходу

з ЄС, а також 703,4 мільйона євро доходу від системи торгівлі викидами для підтримки інвестицій та реформ у розділі REPowerEU. Окрім глави REPowerEU, переглянута RRP включає 32 нових або збільшених інвестицій та шість нових реформ у кількох компонентах плану та нове фінансування RRF, що покриває збільшення витрат, з якими стикається Португалія. Загалом загальна кошторисна вартість модифікованого плану, включаючи розділ REPowerEU, становить 22,2 мільярда євро.

Загалом Португалія збільшила на 8,15% орієнтовні витрати свого загального початкового плану, тобто зростання рівне 1,3 млрд євро. Відповідна сума позик вимагається для покриття збільшених фінансових потреб. Щоб уникнути запиту на підтримку для того самого ж заходу - частково з фінансовим внеском та частково за рахунок позик - Португалія перенесла одинадцять заходів існуючого плану (на загальну суму 924 млн євро) і виділила лише 37 мільйонів євро додаткового фінансового внеску для покриття результуючої різниці у витратах.

Основні елементи модифікованого RRP (RRP2) та розділу REPowerEU:

Компонент 1. Національна служба охорони здоров'я.

Відповідно до статті 18(2), Португалія пропонує нову інвестицію та посилення інвестиції C01-i01: Первинна медична допомога з іншими заходами. Нова інвестиція складається із закупівлі важкого медичного обладнання для лікарень. Посилення складається з будівництва 24 додаткових медичних закладів та реконструкції ще 21.

Згідно зі статтею 21, Португалія пропонує внести зміни до п'яти інвестицій. Основна поправка стосується перенаправлення грантів, призначених для закупівлі обладнання для лікарні на сході Лісабона, на будівництво частини тієї ж лікарні.

Компонент 2. Житло.

Відповідно до статті 21, Португалія пропонує змінити шість інвестицій у цьому компоненті. Основні зміни стосуються зменшення проміжних цілей та зміни обсягу інвестицій (наприклад, зміна кількості житла, що підлягає покращенню).

Відповідно до статті 14(2), Португалія пропонує збільшити інвестиції, що фінансуються за рахунок кредиту (C02-i06: Доступне житло), на 3 000 додаткових місць і перетворити 3 640 будинків у рамках програми підтримки соціального житла (C02-i01: Програма підтримки доступу до житла) на кредитні кошти. Відповідно до статті 18(2), Португалія також пропонує дві додаткові інвестиції, які полягають у виділенні 145 земельних ділянок, щоб відібрані кандидати могли побудувати власне житло за доступними цінами, а також у будівництві 126 нових соціальних будинків в Автономному регіоні Азорських островів.

Компонент 3. Соціальні заходи.

Відповідно до Статті 21, Португалія просить змінити три інвестиції, відтермінувавши деякі заходи. Щодо інвестиції C03-04-RAA: Впровадження Регіональної стратегії подолання бідності та соціальної ізоляції, Португалія пропонує зменшити цільовий рівень доходу від соціальної інтеграції (RSI) для сімей на Азорських островах з 13 000 сімей до 4 000 осіб.

Відповідно до статті 18(2), Португалія пропонує збільшити дві інвестиції та додати одну інвестицію. Перша масштабна інвестиція передбачає створення додаткових місць у центрах соціальної допомоги та додаткового обладнання для служб підтримки на дому на материковій частині Португалії. Друга збільшена інвестиція передбачає створення додаткових місць в рамках програми "Старіння на місці" в Автономному регіоні Азорських островів. Пропонується нова інвестиція для розширення і реконструкції центрів догляду за літніми людьми на Азорських островах.

Португалія також передбачає додаткову реформу для спрощення системи соціального забезпечення з метою підвищення її ефективності та покращення використання соціальних виплат.

Компонент 4. Культура.

Відповідно до статті 18(2), Португалія пропонує розширити дві інвестиції. Розширення першого напряму, C04-i01: Культурні мережі та цифровий перехід. Впровадження цифрового медіаархіву, оцифруванні аудіовізуальних матеріалів,

що мають історичне, культурне, соціальне та політичне значення, і наданні їх громадськості у відкритий доступ. Продовженням другого заходу, C04-i02: Культурна спадщина, є реабілітація, консервація та реставрація 29 історичних та культурних об'єктів та будівництво нової будівлі для Національного звукового архіву.

Компонент 5. Інвестиції та інновації.

Відповідно до статті 21, Португалія пропонує змінити дві інвестиції. Графік досягнення цілей фонду капіталізації Banco Portugues de Fomento (C05-i06: Капіталізація компаній та фінансова стійкість / Banco Português de Fomento) було суттєво змінено. Інші зміни включають скорочення кількості підтримуваних проєктів реструктуризації фермерських господарств з 200 до 178 (C05-i05-RAA: Економічне відновлення сільського господарства Азорських островів); та затримку у зв'язку зі збільшенням вартості будівництва/перепідготовки трьох боєнь на Азорських островах (C05-i05-RAA: Економічне відновлення сільського господарства Азорських островів). Відповідно до статті 18(2), Португалія пропонує включити дві нові інвестиції: схема кредитної підтримки та гарантій для підприємств на Мадейрі (C05-i07-RAM); та "Більше цифрової науки" (C05-i08: Більше цифрової науки), що складається з 6 заходів, спрямованих на прискорення цифрової трансформації та цифровізації національної науково-технічної системи.

Португалія також пропонує, відповідно до статті 18(2), а також статті 14(2), підтримати додаткові плани досліджень та інновацій ("Мобілізаційні програми" та "Зелені програми") з метою збільшення кількості продуктів, процесів або послуг.

Компонент 6. Кваліфікація та навички.

Відповідно до статті 18(2), Португалія пропонує три нові інвестиції: "Розвиток наукового потенціалу" (C06-i06) з двома програмами для сприяння дослідженням, передачі знань та інтернаціоналізації вищих навчальних закладів, "Більше цифрового імпульсу" (C06-i07) для підтримки модернізації сільськогосподарських та медичних наук і зміцнення цифрових навичок, а також

розширення науки та створення технологічного центру на Мадейрі (С06-і08-РАМ).

Відповідно до статті 14(2), Португалія пропонує будувати та реконструювати початкові та середні школи (С06-і09: Нові або реконструйовані школи). Відповідно до статті 21, Португалія пропонує внести зміни до трьох існуючих заходів. Щодо модернізації закладів професійно-технічної освіти (С06-і01), Португалія пропонує додати мережу португальських туристичних шкіл як одного з бенефіціарів і зменшити проміжний цільовий показник (але не кінцевий) через інфляцію, підвищення цін на енергоносії та проблеми з ланцюжком поставок. Португалія також пропонує змінити одну інвестицію (С06-і02: Інвестиційні зобов'язання для забезпечення сталої зайнятості). Цей захід передбачає субсидування найму на постійні контракти і особливо пільги для соціально незахищених верств населення. Враховуючи набагато кращий, ніж очікувалося, розвиток ринку праці в Португалії, програму необхідно буде продовжити ще на один рік для досягнення тієї ж мети. Щодо кваліфікацій для дорослих та навчання впродовж життя (С06-і05-РАА), Португалія пропонує більш чітко визначити бенефіціарів.

Компонент 7. Інфраструктура.

Відповідно до Статті 21, Португалія просить змінити одну інвестицію в дорожній проєкт на Азорських островах, відклавши його реалізацію на шість місяців. Відповідно до статті 14(2), Португалія пропонує передати дві інвестиції (С07-і03: Транскордонні зв'язки та С07-і04: Зони, сприятливі для ведення бізнесу - доступність доріг), які фінансуватимуться за рахунок позики

Компонент 8. Ліси.

Відповідно до статті 21, Португалія пропонує внести зміни до двох інвестицій. В інвестиції С08-і04: Запобігання та боротьба з пожежами в сільській місцевості, Португалія пропонує зменшити кількість закуплених гелікоптерів (оскільки менші гелікоптери будуть замінені меншою кількістю більших гелікоптерів) та перенести на два квартали цільовий показник щодо встановлення

радарів подвійної поляризації. Затримка пов'язана з судовими розглядами в процесі тендеру та обмеженнями в ланцюжку поставок.

В інвестиції C08-i05: Лісова програма MAIS Португалія пропонує внести зміни до цього заходу, щоб мати єдиний план витрат на транспортні засоби та обладнання.

Компонент 9. Управління водними ресурсами.

Відповідно до Статті 21, Португалія пропонує відкласти заходи для всіх трьох інвестицій. Щодо інвестицій у дамбу Крато (C09-i02: Гідротехнічне багатоцільове підприємство Крато), Португалія пропонує перенести проміжний результат 9.10 на 7 кварталів - на 4 квартал 2023 року замість 3 кварталу 2025 року. Водночас, останній проміжний результат 9.11 переноситься з 4-го кварталу 2025 року на 2-й квартал 2026 року.

Крім того, Португалія пропонує розділити інвестиції в дамбу Крато на дві частини: етап планування (проміжний результат 9.9) та етап будівництва (проміжні результати 9.10 та 9.11). Відповідно до Статті 14(2), Португалія пропонує перевести фазу будівництва на кредитне фінансування.

Компонент 10. Морський сектор.

Відповідно до статті 21, Португалія пропонує зміни для трьох інвестицій. Щодо "Блакитного хабу", інфраструктурної мережі для "блакитної економіки" (C10-i01), Португалія пропонує замінити "будівництво будівлі" на "реконструкцію будівлі". Щодо Атлантичного центру оборонних операцій і морської платформи (C10-i03) Португалія пропонує відтермінування разом із змінами до опису заходу, щоб вилучити придбання дистанційно керованого апарату (ROV) і автономного безпілотного апарату (AUV) через збільшення вартості багатошарової платформи, а також вилучити двопаливний двигун, що працює на аміаку, через брак ринку збуту. Для

Інвестиція C10-i04-RAA: Розвиток "Кластеру до Мар-ду-Азорських островів", Португалія просить відтермінувати три етапи.

Відповідно до статті 14(2), Португалія пропонує перенести інвестицію С10-і03: Атлантичний центр оборонних операцій та військово-морська платформа, яка фінансуватиметься за рахунок позик. Португалія також пропонує нову

інвестиції в "зелене" судноплавство (С10-і07), що включає заходи з прискорення енергетичного переходу морських вантажних і пасажирських перевезень.

Відповідно до статті 18(2), Португалія пропонує продовжити захід з розвитку кластеру do Mar dos Açores (С10-і04-RAA) шляхом придбання двох додаткових модулів. Португалія також пропонує дві нові інвестиції. Інвестиція С10-і05-RAA: Енергетичний перехід, діджиталізація та зменшення впливу на навколишнє середовище в секторі рибальства та аквакультури фінансуватиме проекти, спрямовані на інновації, модернізацію процесів, зменшення вуглецевого сліду та циркулярну економіку в секторі рибальства та аквакультури на Азорських островах. Інвестиція С10-і06-RAA: Океанські технології задовольняють інфраструктурні потреби в морських наукових дослідженнях на Мадейрі.

Компонент 11. Декарбонізація промисловості.

Відповідно до Статті 18(2), інвестиція С11-і01: Промислова декарбонізація збільшується для підтримки додаткових проектів.

Компонент 12. Біоекономіка.

Португалія пропонує нову реформу (С12-р39: Сприяння циркулярній економіці та більш ефективному управлінню відходами) для сприяння циркулярній економіці та покращення управління відходами, зокрема шляхом запровадження правової бази для створення системи депозитів та повернення коштів за упаковку та метали.

Компонент 14. Водень та відновлювані джерела енергії.

Відповідно до статті 21, Португалія пропонує змінити три інвестиції. Щодо інвестиції С14-і01: Водень та відновлювані газы, Португалія пропонує відтермінувати цільовий показник через затримки в постачанні електролізерів. Крім того, Португалія пропонує зменшити цільовий показник з 264 МВт

вироблених відновлюваних газів до 200 МВт через інфляцію. Для інвестицій С14-і02-РАМ:

Потенціал відновлюваної електроенергії на архіпелазі Мадейра та С14-і03-РАА: Енергетика на Азорських островах, Португалія пропонує відтермінувати досягнення цілей через проблеми з ланцюжком поставок.

Компонент 15. Стала мобільність.

Відповідно до статті 21, Португалія пропонує змінити чотири заходи. Розширення мережі метро в Лісабоні (С15-і01) відбувається із затримками, а кінцева мета відсувається через заборони та інші технічні труднощі. Аналогічно, розширення мережі метрополітену в Порту (С15-і02) відтермінується через юридичні проблеми. Щодо легкого залізничного транспорту Одивелаш - Лурес (С15-і03), Португалія пропонує змінити цей захід. Реалізація проєкту швидкісного автобусного сполучення Боавішта - Порту (С15-і04) затримується на три квартали через проблеми з ланцюжком поставок, в тому числі з доставкою електролізерів і автобусів.

Відповідно до статті 14(2), Португалія пропонує передати інвестицію С15-і03: Легкорейковий транспорт Одивелас - Лурес, яка фінансуватиметься за рахунок позик. Відповідно до статті 18(2), Португалія пропонує нову інвестицію (С15-і06: Оцифрування залізничного транспорту), щоб допомогти оцифрувати залізничний транспорт шляхом заміни електронних систем сигналізації.

Компонент 16. Підприємства 4.0.

Відповідно до статті 21, Португалія пропонує змінити три заходи. В інвестиції С16-і01 "Розширення цифрових можливостей підприємств" Португалія пропонує зменшити цільову кількість учасників навчального модуля з цифрових навичок Португальської цифрової академії з 800 000 до 125 000 і відкрити програму для широких верств населення. Португалія пропонує продовжити роботу над створенням 50 масових відкритих онлайн-курсів (МООС) з цифрових навичок і контролювати проведення 500 000 діагностик цифрових навичок. Для підзаходу "Зайнятість + цифрове навчання" на додаток до фізичної підготовки

додається повністю онлайн-навчання при збереженні того ж рівня вимог до курсів. Щодо заходу "Цифровий перехід підприємств" (С16-і02) Португалія просить відкласти дві цілі на один рік кожна і скоротити три цілі (пов'язані з пілотними продуктами і послугами на випробувальному стенді і з МСП, які підтримуються прискорювачами цифрової комерції) через збільшення витрат на перепроєктування заходів і нижчий, ніж очікувалося, рівень освоєння.

Відповідно до статті 18(2), Португалія пропонує збільшити інвестицію С16-і02: цифровий перехід підприємства з оцифруванням додаткових торгових площ у фонді цифрової комерції району. Португалія також запропонувала три нові інвестиції: (i) інвестиції для підтримки проєктів цифрової трансформації (С16-і04: Індустрія 4.0); (ii) схема стимулювання цифровізації фірм та інвестиції в два науково-технологічні парки на Азорських островах (С16-і05-RAA: Цифровий потенціал і трансформація підприємств на Азорських островах); (iii) інвестиції для підтримки цифрового переходу підприємств на Мадейрі (С16-і06-RAM: Підприємство 4.0).

Компонент 17: Якість і стійкість державних фінансів.

Португалія пропонує нову податкову реформу (С17-r40: Спрощення податкової системи). Ця реформа передбачає створення технічного підрозділу (Unidade Técnica de Avaliação Tributária e Aduaneira, U-TAX) для моніторингу та оцінки нових та існуючих податкових стимулів, а також для сприяння розробці, впровадженню та оцінці впливу державної політики у сфері оподаткування. Реформа також включає заходи з перегляду правової бази щодо податкових пільг з метою спрощення та скорочення кількості існуючих податкових пільг.

Відповідно до статті 21, Португалія пропонує відтермінувати на 6 місяців завершення впровадження системи державного бухгалтерського обліку.

Компонент 19: Цифрове державне управління.

Відповідно до статті 21, Португалія пропонує змінити три інвестиції. Для інвестицій у критично важливу цифрову інфраструктуру (С19-і04: Ефективна, безпечна і спільна критична цифрова інфраструктура) проміжний результат

відкладається на один квартал. Щодо цифрового переходу державного управління на Мадейрі (C19-i05), Португалія просить запровадити приватну мережу 5G замість державної. Португалія також пропонує скоротити (приблизно на 15%) кількість державних службовців, які пройшли підготовку в галузі інвестицій C19-i07: Державне управління, покликане створювати суспільну цінність.

Відповідно до статті 18(2), перегляд включає запровадження нових інвестицій, спрямованих на підтримку реалізації політики "розумних територій" (C19-i08: "Розумні території"). Крім того, огляд включає підтримку трьох інвестицій у сфері державних послуг у громадські магазини (C19-i01: Редизайн державних і консульських послуг), цифровий перехід на Азорських островах (C19-i06-RAA) і розробку рішень для управління та обробки даних на Мадейрі (C19-i05-RAM)

(C19-i05-RAM: Цифрова трансформація державного управління Мадейри).

Крім того, пропонуються дві додаткові реформи. Вони спрямовані на поглиблення цифрової доступності державних послуг (C19-r41: Доступ до державних послуг: гармонізація та консолідація особистого та онлайн-доступу) та на підвищення професійного розвитку та кар'єрної привабливості на державній службі (C19-r42: Нова система оцінки для розширення можливостей та омолодження кадрів державного управління).

Компонент 20: Цифровізація навчання.

У статті 21 Португалія пропонує змінити два заходи. Щодо заходу "Цифровий перехід в освіті" (C20-i01), Португалія пропонує перенести три цілі на один рік (з 2023 на 2024 рік). Щодо заходу "Цифрова освіта на Азорських островах" (C20-i02-RAA) Португалія пропонує замінити деяке обладнання для двох цілей і видалити одну вимогу через інші потреби, ніж ті, що були передбачені на момент подання заявки.

які відрізняються від тих, що були передбачені на момент подання плану. Відповідно до статті 18(2), Португалія пропонує збільшити дві інвестиції: Цифрова освіта на Азорських островах (C20-i02-RAA) та Прискорення

цифровізації освітньої програми на Мадейрі (C20-i03-RAM). Метою обох інвестицій є підтримка приватних і державних навчальних закладів у цифровому переході шляхом інвестування в цифрове обладнання, цифрові освітні ресурси та зв'язок.

У розділі REPowerEU та на основі статті 21с Регламенту (ЄС) 2021/241 Португалія запропонувала заходи на загальну суму 855 млн євро, використовуючи фінансові внески та позики для шести нових реформ, п'яти розширених інвестицій та одинадцяти нових інвестицій, зосереджуючись на енергоефективності в будівлях, декарбонізації промисловості, відновлюваній енергетиці та воді, чистому транспорті та електромережі.

З точки зору реформ, розділ включає реформи, спрямовані на спрощення дозвільної системи, включаючи створення єдиного вікна для ліцензування проєктів у сфері відновлюваної енергетики та навчання державних службовців, які мають дозвільні документи у сфері відновлюваної енергетики (C21-r48: Спрощення нормативно-правової бази, що застосовується до проєктів у сфері відновлюваної енергетики), прийняття комплексу заходів, які сприятимуть поширенню біометану та відновлюваного водню в країні (C21-r46: Нормативно-правова база для відновлюваного водню та C21-r47: Перший аукціон зі сталого використання біометану та План дій щодо біометану), створення нового органу для моніторингу та розробки політики, спрямованої на допомогу домогосподарствам в умовах енергетичної бідності (C21-r43: Національна обсерваторія енергетичної бідності), розвиток єдиних центрів енергоефективності для громадян (C21-r44) та реформування з метою розвитку екологічних навичок серед різних категорій працівників та безробітних (C21-r45: Зелені навички).

Розділ включає інвестиції для підтримки та сприяння розвитку відновлюваної енергетики. Португалія пропонує інвестиції у відновлювану енергетику на Мадейрі та Азорських островах (C21-i10-RAA: Система стимулів для придбання та встановлення систем зберігання відновлюваної енергії на Азорських островах та C21-i11- RAM: Система стимулювання виробництва та

зберігання відновлюваної енергії на Мадейрі та Порту-Санту), комплекс технічних досліджень, необхідних для розвитку офшорної вітроенергетики (C21-i07: Технічні дослідження потенціалу офшорної енергетики), цифрову платформу "єдиного вікна" для авторизації та моніторингу проєктів з відновлюваної енергетики (C21-i09: Єдине вікно для ліцензування та моніторингу проєктів з відновлюваної енергетики), а також масштабні інвестиції у створення потужностей для зберігання енергії з метою підвищення гнучкості енергосистеми (C21-i08: Гнучкість енергосистеми та накопичення енергії).

Португалія також пропонує інвестувати в декарбонізацію транспорту, зокрема, шляхом підтримки придбання автобусів громадського транспорту з нульовим рівнем викидів на Мадейрі (C21-i13-RAM: Декарбонізація транспорту) та поромів з нульовим рівнем викидів на Азорських островах (C21-i15-RAA: Придбання двох електричних поромів), встановлення станцій підзарядки/заправки та будівництво фунікулера (C21-i16: Фунікулер Назаре), а також будівництво системи швидкісного автобусного сполучення у Бразі (C21-i14: Швидкісний автобус Брага).

Розділ REPowerEU включає додаткові інвестиції для збільшення обсягів енергомодернізації громадських будівель на Мадейрі (C21-i04-RAM: Енергоефективність у громадських будівлях на Мадейрі) та створення схеми фінансування виробництва технологій з нульовим рівнем викидів (C21-i05: Підтримка розвитку "зеленої" промисловості).

Додаткові кошти також будуть виділені на розширення діяльності, спрямованої на подальшу декарбонізацію промислових процесів і виробництва (C21-i01: Розширений захід: Декарбонізація промисловості), а також громадського транспорту (C21-i12: Розширений захід: Декарбонізація громадського транспорту), підвищення енергоефективності в житлових, офісних і громадських будівлях (C21-i02: Розширений захід: Енергоефективність в житлових будівлях і C21-i03: Посилений захід:).

Таблиця 3.2 – Нові та модифіковані компоненти та відповідні витрати

Компонент	Статус	Витрати (млн. євро)
К1 Національна служба охорони здоров'я	Змінено	1,689
К2 Житло	Змінено	3,226
К3 Соціальні заходи	Змінено	1,045
К4 Культура	Змінено	319
К5 Інвестиції та інновації	Змінено	4,912
К6 Кваліфікація та навички	Змінено	1,959
К7 Інфраструктура	Змінено	790
К8 Ліси	Змінено	615
К9 Управління водними ресурсами	Змінено	461
К10 Морський сектор	Змінено	389
К11 Декарбонізація промисловості	Змінено	737
К12 Біоекономіка	Змінено	145
К13 Енергоефективність у будівлях	Без змін	610
К14 Водень і відновлювані джерела енергії	Змінено	406
К15 Стала мобільність	Змінено	1,262
К16 Підприємства 4.0	Змінено	763
К17 Якість і стійкість державних фінансів	Без змін	406
К18 Економічна справедливість і бізнес-середовище	Змінено	267
К19 Цифрове державне управління	Змінено	684
К20 Цифровізація навчання	Змінено	674
REPowerEU	Новий	855

Джерело: розроблено автором на основі [77]

Опис плану консультаційного процесу, самооцінки безпеки цифрових інвестицій та запланованої комунікаційної стратегії, відображений у попередньому Робочому документі для персоналу (SWD) (2021) 146 final, залишається актуальним.

Португалія пояснила, що кілька заходів, доданих до Португальського плану відновлення та стійкості, включаючи включення розділу REPowerEU, матимуть позитивний вплив на гендерну рівність та рівні можливості для всіх. Це особливо стосується Компоненту 3 (Соціальні заходи), куди були включені нові заходи для забезпечення адекватного та ефективного соціального захисту для всіх і сприяння

рівній участі жінок і чоловіків на ринку праці. Збільшення інвестицій у Компонент 1 (Національна система охорони здоров'я) продовжить зміцнювати первинну медичну допомогу, орієнтовану на людину та громаду, сприяючи рівності між жінками та чоловіками. Додаткові заходи з енергоефективності та нова Національна енергетична система.

Очікується, що Обсерваторія бідності (онлайн-платформа, яка полегшує обмін знаннями, досвідом та розповсюдження інформації про бідність у Європейському Союзі) сприятиме забезпеченню рівних можливостей для всіх груп населення і, зокрема, для жінок, оскільки вони є відносно більш вразливими до енергетичної бідності. Очікується, що заходи у сфері сталого транспорту також покращать доступність для людей з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.

Правила державної допомоги та конкуренції повністю застосовуються до заходів, що фінансуються за рахунок коштів Фонду відновлення та стійкості. Кошти ЄС, що спрямовуються через органи влади держав-членів, такі як кошти ЄФВР, стають державними ресурсами і можуть становити державну допомогу. Якщо це так і вони становлять державну допомогу, ці заходи повинні бути повідомлені Комісії та затверджені нею до того, як держави-члени зможуть їх надавати, якщо тільки вони не підпадають під існуючу схему допомоги або не відповідають застосовним умовам регламенту групових винятків, зокрема, Загальному регламенту групових винятків (GBER), який оголошує певні категорії допомоги сумісними з внутрішнім ринком у застосуванні статей 107 і 108 Договору про заснування Європейського Союзу (ДФЄС)4.

У разі надання державної допомоги, яка потребує нотифікації, держава-член зобов'язана повідомити Єврокомісію про заходи державної допомоги до їх надання відповідно до статті 108(3) Договору про заснування Європейського Союзу. У зв'язку з цим аналіз державної допомоги, проведений Португалією в рамках Плану відновлення та стійкості, не може вважатися повідомленням про державну допомогу. Якщо Португалія вважає, що захід, який міститься в Плані

відновлення стійкості, передбачає допомогу, звільнену від вимоги щодо повідомлення, Португалія несе відповідальність за забезпечення повної відповідності чинним правилам.

3.2 Визначення інструментів модернізації гео економічної стратегії Португалії

Механізми вдосконалення гео економічної стратегії Португалії є загальними принципами та напрямками, які спрямовані на досягнення певних цілей. Інструменти модернізації гео економічної стратегії є конкретними програмами, структурними організаціями та заходами, які використовуються для реалізації цих механізмів.

Наприклад, механізм вдосконалення гео економічної стратегії Португалії, спрямований на підвищення конкурентоспроможності країни, може бути реалізований за допомогою таких інструментів, як програми з інвестицій у цифрову економіку та інфраструктуру. Ці програми спрямовані на створення нових можливостей для бізнесу та сприяння розвитку інновацій. Інший механізм вдосконалення гео економічної стратегії Португалії, спрямований на зміцнення енергетичної безпеки країни, може бути реалізований за допомогою таких інструментів, як програми з інвестицій у відновлювані джерела енергії. Ці програми спрямовані на зменшення залежності Португалії від імпорту енергоносіїв.

Таким чином, механізми вдосконалення гео економічної стратегії Португалії є основою для розробки конкретних інструментів модернізації. Ці інструменти повинні бути спрямовані на досягнення конкретних цілей, які визначені в механізмах вдосконалення.

У таблиці, наведеній нижче (табл. 3.3), показано, як два ключові механізми вдосконалення гео економічної стратегії Португалії, PRR та REPowerEU, можуть бути реалізовані за допомогою конкретних інструментів. Наприклад, PRR

включає програми з інвестицій у цифрову економіку та інфраструктуру, які спрямовані на підвищення конкурентоспроможності країни. REPowerEU включає програми з інвестицій у відновлювані джерела енергії, які спрямовані на зміцнення енергетичної безпеки країни.

Ці механізми та інструменти спрямовані на зміцнення економічної та енергетичної безпеки Португалії, а також на її інтеграцію в європейський та глобальний ринки.

Таблиця 3.3 – Відношення механізмів вдосконалення геоекономічної стратегії Португалії до інструментів модернізації геоекономічної стратегії Португалії

Інструменти	Механізми	
	RRP	REPowerEU
Програми	<ul style="list-style-type: none"> * Інвестиції в цифрову економіку та інфраструктуру * Інвестиції в зелену економіку * Інвестиції в соціальну справедливість 	<ul style="list-style-type: none"> * Інвестиції в відновлювані джерела енергії * Інвестиції в енергоефективність * Підтримка диверсифікації поставок енергії
Структурні фонди	<ul style="list-style-type: none"> * Національна рада з відновлення та стійкості * Міністерство економіки та стійкості * Інші міністерства та державні установи 	<ul style="list-style-type: none"> * Європейська комісія * Європейський інвестиційний банк * Інші європейські організації
Заходи	<ul style="list-style-type: none"> * Координація між урядом, приватним сектором та громадянським суспільством * Впровадження інноваційних технологій * Підвищення конкурентоспроможності 	<ul style="list-style-type: none"> * Співпраця з іншими державами-членами ЄС * Розвиток міжнародних партнерств * Створення нових ринків енергії

Джерело: розроблено автором на основі [84]

Модифікований RRP, включно з розділом REPowerEU, продовжує охоплювати всеосяжну структуру з шістьма основними елементами, що структурують сферу застосування Механізму, а саме: зелений перехід; цифрова трансформація, розумне, стале та інклюзивне зростання, соціальна та територіальна згуртованість, охорона здоров'я та економічна, соціальна та інституційна стійкість, а також політика для наступного покоління. Модифіковані елементи не впливають на оцінку за цим критерієм порівняно з початковою версією RRP.

У цьому списку внесок кожного з шести компонентів не змінився порівняно з первинним варіантом RRP для Компонентів 1-20. Всі складові охоплюються принаймні одним компонентом, а один компонент може сприяти досягненню

кількох складових. Заходи, включені до розділу REPowerEU, сприяють реалізації наступних компонентів:

Зелений перехід - переглянутий RRP представляє реформи та інвестиції, які планується впровадити для декарбонізації економіки, підвищення її незалежності та енергоефективності. Розділ REPowerEU збільшує амбітність п'яти інвестицій, що містилися в початковому плані, наприклад, для підвищення енергоефективності в комерційних і житлових будівлях. Крім того, він також містить нові інвестиції в зелену промисловість, відновлювані джерела енергії та біогаз, екологічно чистий транспорт та електричні мережі. Стратегічні реформи та інвестиції спрямовані на розвиток "зелених" навичок у Португалії, фінансування виробництва "нульових" технологій та створення сховищ для підвищення гнучкості енергетичної системи. Ці інвестиції поєднуються з низкою реформ, спрямованих на спрощення дозвільного процесу, створення єдиного вікна для ліцензування проєктів відновлюваної енергетики та прискорення використання відновлюваного газу та водню в країні. Поєднання реформ та інвестицій REPowerEU сприятиме переходу Португалії до більш зеленої економіки.

Розумне, стале та інклюзивне зростання - додаткові та розширені заходи також сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності португальської промисловості. Наприклад, перегляд передбачає значне розширення дослідницьких планів для сприяння інноваціям, особливо для "зеленого" переходу. Новий захід спрямований на підтримку розвитку "зеленої" промисловості в Португалії для промислових інвестицій у стратегічні технології та ланцюжки доданої вартості для "зеленого" переходу. REPowerEU також надає збільшене фінансування для підтримки промислових малих та середніх підприємств у впровадженні низьковуглецевих процесів і технологій та заходів з енергоефективності. Ці заходи підвищать виробничий потенціал португальської економіки для сприяння сталому зростанню та адаптації до зміни клімату за допомогою досліджень та інновацій.

Соціальна та територіальна згуртованість - Португалія має намір створити Національну обсерваторію енергетичної бідності для моніторингу та підтримки малозабезпечених домогосподарств за допомогою цільової політики. Домогосподарства також отримують вигоду від Громадянських енергетичних просторів, які допоможуть їм впроваджувати заходи з енергоефективності. Очікується, що ці заходи зміцнять соціальну згуртованість. Крім того, розділ REPowerEU містить шість нових інвестицій, спрямованих на віддалені регіони Мадейри та Азорських островів. Ці інвестиції допоможуть регіонам зміцнити свою енергетичну незалежність шляхом розвитку потужностей з виробництва та зберігання відновлюваної енергії, а також скоротити викиди завдяки підвищенню енергоефективності та декарбонізації транспорту. Ці інвестиції сприятимуть регіональному економічному розвитку та принесуть користь місцевим громадам.

Беручи до уваги всі реформи та інвестиції, передбачені Португалією, її змінений план відновлення та стійкості продовжує представляти в основному всеосяжну та адекватно збалансовану відповідь на економічну та соціальну ситуацію, таким чином роблячи належний внесок у всі шість компонентів, викладених у статті 3 Регламенту RRF, беручи до уваги специфічні виклики Португалії та її фінансові асигнування. Це виправдовує оцінку А відповідно до критерію оцінки.

У Рекомендаціях для конкретних країн на 2022 і 2023рр. Португалії було рекомендовано вжити заходів у чотирьох основних сферах політики. Податкова система та система соціальних виплат Португалії потребують підвищення ефективності шляхом спрощення обох систем та посилення ефективності відповідних адміністрацій (CSR 1.5 2023; CSR 1.4 2022; CSR 2.2 2020; CSR 2.4 2019). Португалія також виграє від посилення переходу до циркулярної економіки, приділяючи особливу увагу запобіганню утворенню відходів, їх переробці та повторному використанню (CSR 3 2022 та 2023).

Спрощення отримання дозволів на використання відновлюваних джерел енергії (CSR 4.4 2022 та 4.2 2023), посилення стимулів для підвищення

енергоефективності в будівлях (CSR 4.5 2022 та 4.6 2023) та розширення енергетичного підключення (CSR 4.6 2022 та 4.3 2023) також мають стати пріоритетами.

Модифікований RRP включає нові заходи, спрямовані на підвищення ефективності систем оподаткування та соціального захисту, а також на сприяння довгостроковій стабільності державних фінансів Португалії (CSR 1.5 2023; CSR 1.4 2022; CSR 1.1, 1.2 та 1.4 2021; CSR 2.4 2019; CSR 2.2 2020).

Якість та стійкість державних фінансів - модифікований RRP включає нову фіскальну та структурну реформу, спрямовану на спрощення податкової системи Португалії, з акцентом на податкові пільги. Вона передбачає створення постійного технічного підрозділу з питань податкової політики (Unidade Técnica de Avaliação Tributária e Aduaneira, U-TAX) з мандатом на систематичний моніторинг та оцінку податкових пільг, а також сприяння розробці та впровадженню оцінки впливу державної податкової політики. Очікується, що правова база податкових пільг також буде переглянута з точки зору витрат і вигод на основі рекомендацій U-TAX. Очікується, що реформа також сприятиме довгостроковій стабільності державних фінансів Португалії. Нова реформа Компоненту 3 "Соціальні заходи" спрямована на підвищення ефективності системи соціального захисту, збільшення її адекватності, охоплення та інклюзивності. Ці цілі мають бути досягнуті шляхом спрощення системи соціальних виплат, створення унікальної соціальної допомоги (Prestação Social Única) та перегляду її правової бази (Código das Prestações Sociais).

Новий захід у модифікованому RRP сприяє переходу до циркулярної економіки (CSR 3 2022 та 2023). Реформа сприяє розвитку циркулярної економіки та більш ефективному використанню відходів управління шляхом узгодження визначення екологічної модуляції з фінансовими вигодами інтегрованих систем і перегляду Положення про впорядкування відходів (WSR), а також правової бази, що встановлює систему здачі та повернення одноразових пластикових пляшок, чорних металів та алюмінію.

Різноманітні нові заходи сприяють зменшенню залежності від викопного палива, включаючи весь розділ REPowerEU (CSR 4.1 2022 та 2023). Інші додаткові заходи в додатку, спрямовані на скорочення використання викопного палива, включають заходи з підвищення паливної та енергетичної ефективності вантажних і транспортних суден, а також заходи в риболовецькому флоті та енергоефективності в секторі морської аквакультури. Крім того, заходи щодо зелених автобусів, фунікулера Назаре та швидкісного трамваю в Бразі сприятимуть скороченню використання викопного палива, зокрема в транспортному секторі (CSR 4.2 2022). Для прискорення впровадження відновлюваних джерел енергії REPowerEU має на меті модернізувати мережу розподілу електроенергії, інвестуючи в підвищення гнучкості електромережі шляхом встановлення систем зберігання енергії на рівні мережі передачі та розподілу (CSR 4.3 2022 та 4.4 2023). Разом зі стимулами для виробництва та зберігання відновлюваної енергії на Мадейрі та Азорських островах ці заходи сприяють залученню інвестицій у зберігання електроенергії (CSR 4.3 2022 та 4.4 2023). Реформи, спрямовані на спрощення нормативно-правової бази для проєктів з відновлюваної енергетики, доповнені системою "єдиного вікна" для ліцензування та моніторингу проєктів з відновлюваної енергетики, а також на оптимізацію процесу отримання дозволів для відновлюваної енергетики (CSR 4.4 2022 та 4.2 2023). Розширення заходів з енергоефективності в будівлях та заходів з енергоефективності в закладах культури.

Сектор культури був доповнений реформами Національної обсерваторії з питань енергетичної бідності та громадської енергії. В REPowerEU сприяють збільшенню інвестицій в енергоефективність будівель (CSR 4.5 2022 та 4.6 2023). Реформа "зелених" навичок має на меті запропонувати довгострокове навчання, яке сприяє наданню та набуттю навичок і компетенцій, необхідних для "зеленого" переходу (CSR 4.7 2023). Жодні заходи в оновленому плані не стосуються питання збільшення енергетичних взаємозв'язків (CSR 4.6 2022 та 4.3 2023).

Деякі з нових заходів сприяють вирішенню інших CSR, включаючи охорону здоров'я, соціальний захист та ринок праці. Програма технологічної модернізації Національної служби охорони здоров'я (NHS) має на меті підвищити стійкість системи охорони здоров'я шляхом покращення модернізації діагностичних та терапевтичних технологій (CSR 1.2 2020).

Модифікований План відновлення та підвищення стійкості є адекватною відповіддю на економічні та соціальні виклики, що постали перед Португалією. Модифікований ППВ, включаючи розділ REPowerEU, продовжує сприяти економічній згуртованості та усуненню вразливостей економіки. Очікується, що основний внесок у зростання як економіки, так і зайнятості буде зроблено завдяки інвестиціям та реформам у сфері інновацій, освіти, включаючи цифрові навички та професійну підготовку, декарбонізацію промисловості, цифровізацію підприємств, капіталізацію бізнесу та житла, які зараз посилюються. Очікується, що заходи в рамках REPowerEU також сприятимуть сталому зростанню. Це включає, наприклад, підтримку "зеленої" економіки, екологічних навичок та розвиток відновлюваних джерел енергії.

Модифікований RRP, включаючи розділ REPowerEU, продовжує сприяти і покращенню системи соціальних заходів - переглянутий план містить значні посилення заходів, спрямованих на вирішення давніх соціальних викликів. Вони стосуються оперативності та доступності послуг охорони здоров'я та довгострокового догляду, а також доступу до доступного соціального житла.

Соціальна вразливість також вирішуватиметься шляхом надання широкого спектру соціальних послуг, орієнтованих на людей похилого віку, людей з інвалідністю, етнічні меншини та мігрантів, а також за допомогою комплексних програм підтримки малозабезпечених верств населення в неблагополучних мегаполісах. Нова реформа спростить систему соціальних виплат, щоб зробити їх більш доступними. Підрозділ REPowerEU має нову Національну обсерваторію з питань енергоефективності. Обсерваторія має на меті сприяти підвищенню

енергоефективності в Європі, надаючи доступ до інформації та ресурсів, а також сприяючи обміну знаннями та досвідом між країнами ЄС.

Обсерваторія також сприятиме вирішенню проблеми енергетичної бідності. Додаткові інвестиції в стійкі мережі громадського транспорту також особливо актуальні для малозабезпечених працівників, які їздять на роботу і з роботи, посилюють трудові права, особливо щодо нетипових трудових договорів, пов'язаних з цифровою економікою. Ці заходи допоможуть досягти імплементації Європейської системи соціальних прав. Очікується, що план, схвалений на Саміті в Порту 7 травня 2021 року, сприятиме поліпшенню соціальних показників.

Заходи, спрямовані на дітей та молодь, також посиляться, зокрема, заходи щодо збільшення кількості місць у дитячих садках та покращення догляду за дітьми. Переглянутий RRP також має сприяти збільшенню кількості навчальних закладів та зарахуванню до вищих навчальних закладів. Також створюється додаткове житло для студентів. Заходи також мають підтримати інтеграцію цифрових технологій у початкову та середню освіту, використання цифрових ресурсів у класах та оцифрування освітнього контенту.

Характер та обсяг запропонованих змін до Португальського плану відновлення та стійкості не впливають на попередню оцінку (рейтинг А) впливу плану на розбудову потенціалу, створення робочих місць та економічну, соціальну та інституційну стійкість держави-члена для сприяння імплементації Європейської системи соціальних прав, у тому числі шляхом просування політики щодо дітей та молоді, а також для пом'якшення економічних та соціальних наслідків кризи, спричиненої COVID-19, тим самим зміцнюючи економічну, соціальну та територіальну згуртованість в межах Європейського Союзу загалом.

3.3 Удосконалення напрямів двостороннього співробітництва України та Португалії

Португалія має на меті підтримувати відбудову України та сприяти розвитку міжнародної підтримки задля перемоги України. Про це йшлося під час зустрічі Президента Португалії Марселу Ребелу де Соузи з Першим віце-прем'єр-міністром – Міністром економіки України Юлією Свириденко.

Зустріч відбулася у столиці Бразилії Бразилія, де українська делегація на чолі з Юлією Свириденко взяла участь у церемонії інавгурації Президента Федеративної Республіки Бразилія Луїса Інасіу Лула да Сілви.

«Ми відчуваємо щирість і повноту допомоги Португалії Україні. У цій розмові уточнювалися домовленості, які обговорювалися під час зустрічі Марселу Ребелу де Соузи та першої леді України Олени Зеленської в Лісабоні, а також під час візиту прем'єр-міністра Антоніу Кости до Києва. Португалія допоможе у реконструкції навчальних закладів в Україні. Ми також вдячні за допомогу у зміцненні нашої співпраці з португаломовною спільнотою в усьому світі. Я вдячна Марсело Ребелу де Соуза за його особисту участь і дипломатичні зусилля в досягненні перемоги і миру. Ми переконані, що економічна та політична співпраця з Португалією буде тільки міцніти. Недаремно ми розраховуємо на сприяння у русі нашої країни до Європейського Союзу та на участь Португалії у відновленні України», – зазначила Юлія Свириденко.

Президент Португалії Марселу Ребелу де Соуза підтвердив повну солідарність з Україною та готовність до розширення співпраці.

Під час зустрічі сторони обговорили питання співпраці в економічній сфері, ситуацію в Україні, зокрема у зв'язку з ракетними ударами по енергетичній інфраструктурі, практичні питання відновлення тощо.

Таблиця 3.4 – Напрямки двостороннього співробітництва
України та Португалії станом на 2022-2023 рр.

Напрямок співробітництва	2022	2023
Імпорт португальських товарів до України	159,4 млн дол. США	127,2 млн дол. США
Експорт українських товарів до Португалії	16,9 млн дол. США	17,8 млн дол. США
Обсяг інвестицій з Португалії в Україну	10,8 млн дол. США	12,5 млн дол. США
Обсяг фінансової допомоги	≈1,7 млрд євро	≈3,2 млрд євро
Військово-технічна допомога	≈200 млн євро	≈400 млн євро

Джерело: розроблено автором на основі [91]

Як видно з таблиці 3.4, обсяги торгівлі між Україною та Португалією в 2023 році порівняно з 2022 роком знизилися. Це пов'язано з російською агресією проти України, яка призвела до порушення логістики та ланцюгів постачання.

Однак, обсяги фінансової та військово-технічної допомоги, яку Португалія надала Україні у зв'язку з війною, значно зросли. Це свідчить про підтримку України Португалією в її боротьбі за свободу та незалежність.

Від початку широкомасштабного вторгнення Португалія надала значну допомогу Україні, зокрема гуманітарну. Вона прийняла понад 50 тисяч українців, які були змушені залишити Україну. Перші літаки з українськими біженцями зустрічав особисто президент Марсело Ребелу де Соуза. Уряд Португалії вирішив взяти участь у відновленні навчальних закладів насамперед Житомирської та Київської областей.

Україна та Португалія підписали декларацію, що забезпечує підтримку Лісабона Києву, особливо в його європейській та євроатлантичній інтеграції. Документ затверджено в ході телефонної розмови президента Володимира Зеленського і прем'єр-міністра Португалії Антоніу Кошти.

"Республіка Португалія продовжить надавати політичну, фінансову, гуманітарну та військову підтримку Україні до тих пір, якщо це необхідно, індивідуально та через міжнародне співробітництво в Європейському Союзі, НАТО, ООН та інших форматах", - йдеться в декларації.

Португалія активно бере участь у військовій допомозі ЄС Україні в рамках Європейського фонду миру (ЄФМ). З цією метою ЄС виділив більше 5,5 млрд євро на військову допомогу Україні.

Крім того, Португалія підтримує українську «Формулу миру» щодо встановлення всеоб'ємного та стійкого миру в Україні для забезпечення глобальної безпеки.

Також відзначається, що Португалія підтримує Україну в її зусиллях з реформування та у виконанні вимог, необхідних для початку переговорів про вступ до ЄС, задля отримання позитивного звіту від Європейської комісії.

Міністр іноземних справ Португалії Жоау Гомеш Кравіньо відзначив, що уряд Португалії зацікавлений в участі в проєктах зі страхування свого бізнесу, зокрема із залученням Експортно-кредитного агентства Португалії. Португалія також підтримує інтеграцію України в ЄС та її євроатлантичну інтеграцію. «Португалія підтримує Україну на її шляху до майбутнього членства та підтримує членство України в НАТО, коли для цього виникнуть відповідні умови. Україна і Португалія розраховують розглянути всі ці питання на поточному саміті НАТО у Вільнюсі в липні 2023 року», - каже міністр.

Учасники зустрічі також обговорили принципи української «Формули миру», зокрема, харчову, енергетичну та екологічну безпеку, до якої готова приєднатися Португалія. За словами Юлія Свириденко, гуманітарне розгляд в Україні також є частиною екологічної безпеки, тому Україні необхідна широка підтримка міжнародних партнерів у цій сфері.

Сторони також домовилися провести протягом 4 кварталу 2023 року серію міждержавних заходів для визначення конкретних напрямків двостороннього співробітництва, спрямованих на підтримку України та забезпечення стійкого післявоєнного відновлення.

У ході зустрічі сторони обмінювалися думками щодо подальшої підтримки України зі сторони Португалії у зміцненні обороноздатності та посиленні

санкційного тиску на росію. Зокрема, Глава держави закликав ввести візові обмеження для громадян російської федерації.

Володимир Зеленський подякував Португалії за участь у Другому саміті Кримської платформи та відзначив важливість збереження питання деокупації Криму в міжнародному обговоренні дня.

Особливу увагу було уділено участі Португалії у відновленні освітньої інфраструктури Житомирщини та Київщини, особливо навчальних закладів міст Ірпінь та Буча за підтримки муніципалітету португальського міста Кашкайш. У рамках підтримки України Португалія разом з іншими країнами також передбачає участь у відновленні школи в Житомирському районі, приблизно в 150 кілометрах від Києва, де, за оцінкою, зруйновано близько 70 навчальних заведень. Ця ініціатива є обширним планом реконструкції, об'явленим частиною уряду України в липні 2022 року, який передбачає 10-річні інвестиції розміром понад 754 мільярди євро. Інвестиції включають витрати на необхідні реформи, пов'язані з вступом України в Європейський Союз (ЄС). В цьому контексті Президент високо оцінив гуманітарну місію міністра іноземних справ Португалії в Житомирській області. "Відновлення освітніх установ, які повертають наших школярів у школи, студентів у вузи та дітей у дитячі садки, є для нас пріоритетом. Це перший крок до відновлення нашої держави", - сказав він у ході бесіди. "Ви одна з перших держав, які фактично вже приєдналися до програми відновлення України. Ми вдячні за це", - підкреслив Володимир Зеленський. Він висловив надію, що Португалія приєднається до відновлення України на глобальному рівні.

Міністр закордонних справ Португалії зі свого боку відзначив, що для нього найбільше честь знаходитися в Україні в 31-му році її незалежності і представляти свою країну. Жоау Гомеш Кравінью прибув до Києва з одноденним офіційним візитом, який був приурочений до 31-ї роки незалежності України та шести місяцям повномасштабної війни з росією.

Жоау Гомеш Кравіньо підчеркнув, що він приїхав передати слова солідарності та підтримки – політичної, безпекової та гуманітарної – від президента, прем'єр-міністра, уряду та народу Португалії.

Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба охарактеризував свою зустріч у Києві зі своїм португальським колегою Жоау Гомешом Кравіньо як розмову між друзями, які «готові підтримувати іншого друга». «Це був розмова між друзями, які дуже добре розуміють друга і готові підтримати друга», — сказав Кулеба в кінці зустрічі в заявках, зібраних португальською телекомпанією RTP.

Кулеба зазначив, що візит Кравіньо має особливе значення, оскільки відбувається в важливий для України день. Він згадав, що Кравіньо був у Києві рік тому, коли «представляв Португалію на саміті Кримської платформи», українського півострова, анексованого росією в 2014 році. В цей час Жоау Гомеш Кравіньо був міністром оборони, а також був присутнім на офіційних торжествах за випадком 30-річчя незалежності України. «Ми тільки про те і говорили, що про підтримку, яку ми отримуємо від Португалії та інших країн ЄС», — сказав про зустріч міністр іноземних справ України.

Кулеба сказав, що Кравіньо також проінформував його про українську громаду, яка проживає в Португалії. «Похвалив діаспору за те, що вона є важливою складовою португальського суспільства», — сказав він.

У повідомленні, опублікованому одразу після перебування в Києві, Жоау Гомеш Кравіньо заявив, що він є власником послання «солідарності та політичної, військової, фінансової та гуманітарної підтримки» від Португалії.

Також слід зазначити, що Оксана Жолнович, міністр соціальної політики України, та Ана Мендес Годіньо, міністр праці, солідарності та соціального забезпечення Португалії, підписали Меморандум про взаєморозуміння між урядами Португалії та України про співробітництво у сфері соціальної політики.

Меморандум передбачає обмін знаннями та досвідом у сфері соціального захисту вразливих груп населення, надання соціальної допомоги, раннього втручання в дитинство та реформування системи соціальних дій у цілому.

В ході зустрічі сторони детально обговорили напрямки, за якими Україна і Португалія будуть більш тісно співпрацювати в соціальній сфері, зокрема, соціальна підтримка дітей і людей з обмеженими можливостями.

Ана Мендес Годіньо повідомила, що Португалія реалізує Національний план гарантій щодо дітей, що складається з трьох аспектів. Перший – це соціальні виплати, які автоматично надаються дітям, що знаходяться під загрозою шкоди. Другий – це робота спеціальних місцевих бригад, які слідують за тим, щоб у дітей було все необхідне. Ці діти та їх батьки мають пріоритетний доступ до таких послуг, як підтримка в освіті, працевлаштуванні та ін. Третій аспект – це спеціальна програма для дітей, у яких немає батьків або які знаходяться в складній ситуації.

Крім того, міністр праці, солідарності та соціального забезпечення Португалії розповіла про проєкти для людей з обмеженими можливостями, метою яких є виявлення інвалідності на ранній стадії та своєчасне поєднання їх з потрібним спеціалістом.

«Зараз ми працюємо практично за всіма цими напрямками, тому досвід Португалії нам дуже корисний. Перед усім, нас цікавлять програми раннього втручання. Ми хочемо побудувати в Україні систему якісної підготовки багатопрофільних команд, що працюють за цими напрямками, і розповсюдити її на всі регіони. В цьому плані для нас великий інтерес становить спостереження португальських експертів», — підкреслила Оксана Жолнович.

Ана Мендес Годіньо відзначила, що Португалія має багатий досвід, особливо у сфері соціальної підтримки дітей. Вона підкреслила, що її країна готова допомогти за всіма позначеними напрямками. Сторони домовилися координувати подальше співробітництво в найближчому майбутньому з метою реалізації спільних ініціатив.

В рамках НАТО Португалія продовжує приділяти особливу увагу прямій підтримці України, зокрема через розширений Комплексний пакет допомоги

Альянсу, а також у координації з союзниками та партнерами продовжує підтримувати зміцнення оборонного потенціалу України.

Країна підтримує всі обмежувальні заходи, введені ЄС проти терористичного режиму держави росія. Зокрема, влада Португалії заморозила близько 18 млн євро активів осіб, які потрапили під санкції згідно з санкціями ЄС проти Росії.

Португалія внесла фінансовий вклад у збір доказів військових позовів в Україні та надіслала експертів із судової поліції та Національного інституту судової медицини. Також країна надала добровільний внесок у розмірі 75 000 євро.

Крім свого національного вкладу, Португалія активно бере участь у військовій допомозі України зі сторони Європейського Союзу та НАТО, а також у навчанні українських військовослужбовців, включаючи льотчиків-випробувачів.

У квітні уряд Португалії повідомив про передачу українській армії п'яти медико-евакуаційних машин на базі БТР М113 і напівкомандних машин М577, батарею 105-мм гаубиць і 180 тонн бойових припасів. Усього Португалія передала Україні 45 машин М113. Також нещодавно стало відомо, що Україна отримала в рамках міжнародної військової допомоги португальські БПЛА Tekever AR3 і три танки Leopard 2A6. Крім того, Україна отримала вісім електрогенераторів великої потужності і дві тонни медичного обладнання.

Також, було проведено «Felizonda Fest» - благодійний фестиваль української культури, який проводиться щорічно в місті Лагос, Португалія. Фестиваль був заснований у 2022 році організацією ORANTA — Support Association to the Ukrainian Community in Portugal. Ідея фестивалю – популяризація української музики, сучасного мистецтва та народних традицій України в Португалії. Ціль заходів є об'єднанням світу навколо підтримки України.

Україна та Португальська Республіка продовжують разом з іншими працювати над розробкою механізмів забезпечення компенсації за втрати, поранення та збитки, спричинені російською агресією. Цей зв'язок між народним

реєстром збитків, створений на Рейк'явікському саміті Ради Європи 16–17 травня 2023 року, є важливою віхою і першим кроком на шляху до міжнародного механізму компенсації жертвам російської агресії. Зусиллями країн будуть продовжувати вилучати відповідні варіанти фінансового компенсаційного механізму, включаючи дійсну правову основу для використання заморожених і звільнених російських активів, для підтримки відновлення України та з метою відшкодування збитку.

Португальська Республіка разом з міжнародними організаціями та партнерами залучена до участі у відновленні та реконструкції України після війни. Вже зараз важливо закласти основу для амбіційного та довготривалого співробітництва, яке створить можливості та дозволить українському народу відновити свою країну. Залучення всіх відповідних партнерів, включаючи приватні компанії та міжнародні компанії, із забезпеченням цілей необхідної фінансової підтримки, інвестицій та знань має важливе значення для забезпечення процвітаючого майбутнього України.

Майбутнє України та її народу – усередині європейської родини. Євросоюз уже визнав європейську перспективу України та надав Україні статус країни-кандидата. Португальська Республіка рішуче підтримує Україну в її зусиллях з реформування та виконання вимог, необхідних для початку переговорів про вступ, і з нетерпінням очікує на позитивний звіт Європейської комісії.

В рамках НАТО Португальська Республіка продовжує надавати особливу увагу негайній підтримці України, в тому числі через посилення Комплексного пакету допомоги НАТО. У координації із союзниками та партнерами Португальська Республіка продовжує надавати підтримку зміцненню можливостей України захищати себе та згадувати, що Україна має право вибирати свої заходи власної безпеки. На саміті у Бухаресті у 2008 році союзники домовилися, що Україна стане членом НАТО. Політика відкритих дверей НАТО фактично ґрунтується на Вашингтонському договорі. Україна офіційно запросила прискорену процедуру вступу до НАТО у вересні 2022 року. Португальська

Республіка продовжує підтримувати Україну на її шляху до майбутнього членства та підтримує Україну, щоб вона стала членом НАТО, коли умови дозволяють це зробити.

Україна та Португалія мають значний потенціал для розвитку двостороннього співробітництва. У світлі російської агресії проти України, ці відносини стають ще більш важливими.

Напрямами вдосконалення двостороннього співробітництва України та Португалії можуть слугувати - зміцнення політичного діалогу та взаємодії, розширення економічного співробітництва, розвиток культурного та освітнього співробітництва та співпраця в галузі безпеки та оборони.

Зміцнення політичного діалогу та взаємодії. Україна та Португалія мають продовжувати розвивати політичний діалог та взаємодію на всіх рівнях, включаючи регулярні зустрічі глав держав та урядів, парламентів, міністерств та відомств. Це допоможе зміцнити довіру та розуміння між двома країнами, а також сприятиме розвитку співробітництва в інших сферах.

Розширення економічного співробітництва. Україна та Португалія можуть розвивати економічне співробітництво в таких сферах, як: торгівля та інвестиції, інноваційні технології, туризм, агропромисловий комплекс. Співпраця в галузі економіки та торгівлі також є важливим напрямком. Україна має значний економічний потенціал, який може бути використаний для зміцнення її економіки та підвищення добробуту її громадян. Португалія, як розвинена країна, може надати Україні інвестиції та технології, які допоможуть їй відновитися після війни та досягти економічного зростання.

Розвиток культурного та освітнього співробітництва. Україна та Португалія мають продовжувати розвивати культурний та освітній обмін, який сприятиме зміцненню міжкультурних зв'язків між двома країнами. Це може бути здійснено шляхом проведення спільних культурних заходів, обміну культурними діячами та студентами, а також співпраці у сфері освіти. Співпраця в галузі культури та освіти також сприятиме зміцненню двосторонніх відносин між Україною та

Португалією. Обмін культурними та освітніми цінностями допоможе людям обох країн краще зрозуміти один одного та сприятиме розвитку взаєморозуміння та довіри.

Співпраця в галузі безпеки та оборони. Україна та Португалія можуть розвивати співпрацю в галузі безпеки та оборони в таких сферах, як обмін інформацією та досвідом, розробка спільних військових проєктів, участь у спільних військових навчаннях. Російська агресія проти України є серйозною загрозою для всієї Європи. Україна потребує підтримки своїх союзників у протистоянні російському вторгненню. Португалія, як член НАТО, має надавати Україні політичну та військову підтримку, а також допомогти в її інтеграції в НАТО.

Ці напрямки співробітництва є лише деякими з можливих. Україна та Португалія можуть розробити більш широкий план двостороннього співробітництва, який враховуватиме інтереси обох країн. Україна та Португалія мають всі можливості для розвитку міцних та взаємовигідних відносин. Співпраця в цих напрямках допоможе зміцнити двосторонні відносини та сприятиме розвитку України та Португалії.

ВИСНОВКИ

Парадигмальний характер гео економічної системи дозволяє висунути гіпотезу про те, що розвиток національної економіки і світового господарства в цілому пов'язаний з переходом до освоєння проміжного економічного простору не тільки в рамках національної економіки, а й на міжнародному і глобальному рівні. Сама гео економічна концепція є вираженням парадигми розвитку внутрішнього і зовнішнього економічного простору країн світу. Іншими словами, економічний розвиток можна трактувати як розвиток нової територіальної єдності економічного простору. Парадигма регіонального розвитку національних економік характеризується зміною типів світогосподарських зв'язків. У кожному типі світогосподарських зв'язків змінюється поняття регіону. Однак еквівалентність відносин між людиною і світом досягається на етапі, коли формується коеволюційний тип. Тому формування багатьох "проблемних" регіонів, спрямоване на посилення територіального (гео економічного) виміру та гармонізацію внутрішнього і зовнішнього економічного простору, означає саморозвиток національної економіки в гео економічному контексті.

Глобальний гео економічний атлас може виступати в якості концептуальної та логістичної узагальненої моделі глобальної системи, фіксуючи та аналізуючи рухоме зображення всього світового ринку в режимі реального часу. Прийняття стратегічних рішень з використанням гео економічного атласу вимагає "векторного проникнення" (суперпозиції) "карти". Це дозволяє здійснювати комплексне втручання в гео економічну систему і реалізовувати активні та агресивні глобальні стратегії на противагу пасивним доктринам і стратегіям, що спотворюють торгівлю.

У зв'язку з наявністю глобальних проблем, теоретичний підхід до інноваційної політики, описаний у цьому дослідженні, пропонує нові перспективи для вивчення взаємозв'язку між гео економічними іграми, національними стратегіями, технологіями та ключовими питаннями світової політики і

міжнародних відносин. Подальші дослідження необхідні для розробки практичних інструментів оцінки інноваційних стратегій з урахуванням теоретичних критеріїв ігор та принципів гео економічної конкуренції.

Португальська економіка продовжила динамічне відновлення після пандемії. Завдяки частному споживанню та зовнішньому попиту ріст у 2022 році був помітно вищий, ніж у зоні євро (6,7 відсотка проти 3,5 відсотка). Прогнозується, що в 2023 році зростання сповільниться до 2,6 відсотків, що буде обумовлено зростанням вартості життя на внутрішньому запиті і сповільненням зростання зовнішнього запиту. Очікується, що загальна інфляція знизиться з 8,1 відсотка в 2022 році до 5,6 відсотка в 2023 році, при цьому базова інфляція буде знижуватися більш поступово.

Уряд розгорнув широкий спектр, перш за все широких заходів підтримки:

- вирішити проблему зростання вартості життя (2 % ВВП у 2022 році);
- витратні заходи включали одноразову матеріальну підтримку;
- уряд вжив заходи для збільшення надходжень до бюджету, ці заходи включали зниження акцизів на нафтопродукти та енергоносії, а також призупинення планових збільшень податку на вуглець.

- уряд надав підтримку ліквідності сильно постраждалим секторам економіки, таким як транспорт і сільське господарство, ця підтримка включала надання позик, гарантій та інших фінансових інструментів.

У результаті міжнародних економічних і фінансових викликів, які також неминуче торкнуться Португалії, зовнішня політика має сприяти просуванню іміджу країни та стати головним каталізатором економічного та соціального розвитку.

Специфіка португальського співробітництва в галузі розвитку визначається особливими культурними та емоційними зв'язками Португалії з іншими португаломовними країнами. Ці зв'язки ґрунтуються на спільній історії, культурі, мові та праві. У цьому контексті португальська мова, як спільна спадщина та

глобальна мова, має значний економічний потенціал, оскільки країни, де говорять португальською, є потенційними партнерами для торгівлі та інвестицій [27].

Португаломовні країни об'єднують 250 мільйонів людей на чотирьох континентах. Їх політичний та економічний вплив зростає. Ця спільнота становить близько 4% світового ВВП. Культура є важливою для побудови мультикультурних суспільств, які можуть розвивати та цінувати свої специфічні культурні особливості на міжнародному рівні.

Відповідно до статті 11(2) RRF Регламент (Регламент (ЄС) 2021/241), найбільший фінансовий внесок у Португалію становив 15,5 євро мільярдів у вигляді грантів. Наступний, більш детальний огляд заходів, що буде здійснюватися в рамках RRF, не передбачає формальної комісії для схвалення або відхилення будь-якого платіжного запиту [59].

У 2022 році вторгнення росії в Україну призвело до стрибка цін на енергоносії та сировину в ЄС, що суттєво вплинуло на Португалію через збій в глобальному ланцюжку поставок і високий рівень ціни на товари, що стримують зростання. Незважаючи на прийняття різних заходів підтримки, Португалія пом'якшила вплив інфляції на домогосподарства і підприємства через зростання цін на енергоносії, але інфляція все одно залишалася високою - 8,1% до 2022 року. Після піку в першому кварталі 2022 року темпи зростання сповільнилися у наступних кварталах через проблеми в поставках, зростання цін на енергоносії і сировинні товари, а також брак пропозиції.

Державні фінанси Португалії покращилися в 2022 році, але країна стикається з макроекономічним дисбалансом, про що свідчить детальний огляд високого державного, приватного та зовнішнього боргу. З огляду на поточні проблеми Португалії, запропоновані зміни до її RRF полягають у включенні розділу REPowerEU до плану та зміні існуючих заходів відповідно до вимог Регламенту RRF.

Модифікований RRF, включно з розділом REPowerEU, продовжує охоплювати всеосяжну структуру з шістьма основними елементами, що

структурують сферу застосування Механізму, а саме: зелений перехід; цифрова трансформація, розумне, стале та інклюзивне зростання, соціальна та територіальна згуртованість, охорона здоров'я та економічна, соціальна та інституційна стійкість, а також політика для наступного покоління. Модифіковані елементи не впливають на оцінку за цим критерієм порівняно з початковою версією RRP.

У цьому списку внесок кожного з шести компонентів не змінився порівняно з первинним варіантом RRP для Компонентів 1-20. Всі складові охоплюються принаймні одним компонентом, а один компонент може сприяти досягненню кількох складових.

Португалія активно бере участь у військовій допомозі ЄС Україні в рамках Європейського фонду миру (ЄФМ). З цією метою ЄС виділив 5,5 млрд євро на військову допомогу Україні.

Крім того, Португалія підтримує українську «Формулу миру» щодо встановлення всеоб'ємного та стійкого миру в Україні для забезпечення глобальної безпеки.

Також відзначається, що Португалія підтримує Україну в її зусиллях з реформування та у виконанні вимог, необхідних для початку переговорів про вступ до ЄС, задля отримання позитивного звіту від Європейської комісії.

Міністр іноземних справ Португалії Жоау Гомеш Кравіньо відзначив, що уряд Португалії зацікавлений в участі в проєктах зі страхування свого бізнесу, зокрема із залученням Експортно-кредитного агентства Португалії. Португалія також підтримує інтеграцію України в ЄС та її євроатлантичну інтеграцію. «Португалія підтримує Україну на її шляху до майбутнього членства та підтримує членство України в НАТО, коли для цього виникнуть відповідні умови. Україна і Португалія розраховують розглянути всі ці питання на поточному саміті НАТО у Вільнюсі в липні 2023 року», - каже міністр.

Учасники зустрічі також обговорили принципи української «Формули миру», зокрема, харчову, енергетичну та екологічну безпеку, до якої готова

приєднатися Португалія. За словами Юлія Свириденко, гуманітарне розгляд в Україні також є частиною екологічної безпеки, тому Україні необхідна широка підтримка міжнародних партнерів у цій сфері.

Сторони також домовилися провести протягом 4 кварталу 2023 року серію міждержавних заходів для визначення конкретних напрямків двостороннього співробітництва, спрямованих на підтримку України та забезпечення стійкого післявоєнного відновлення.

Україна та Португалія мають значний потенціал для розвитку двостороннього співробітництва. У світлі російської агресії проти України, ці відносини стають ще більш важливими.

Напрямами вдосконалення двостороннього співробітництва України та Португалії можуть слугувати - зміцнення політичного діалогу та взаємодії, розширення економічного співробітництва, розвиток культурного та освітнього співробітництва та співпраця в галузі безпеки та оборони.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Agnew, J. and Corbridge, S. (1995). *Mastering Space: Hegemony, Territory and International Political Economy*, London: Routledge.
2. AICEP (April 2021). *Brazil - Market Data*. Available at <http://www.portugalglobal.pt> Consulted December 29, 2021
3. AICEP (June 2022). *Angola - Market Data*. Available at <http://www.portugalglobal.pt> Consulted December 29, 2022;
4. Balão, Sandra Maria Rodrigues (2018). *Globalização, Cultura, Geopolítica/ Geoestratégia na CPLP*, Revista Geopolítica, CPG/Fedrave, Aveiro, Setembro, pp. 151-244.
5. Balão, Sandra Maria Rodrigues (2019). *A Matriz do Poder*. Lisboa: Ed. MGI
6. Balão, Sandra Maria Rodrigues (2016). *Eixo Político-Diplomático e Cooperação in* Sebastião, Sónia Pedro (coord.) et al. *Comunidade dos Países de Língua Portuguesa*. ISCSP. Lisboa.
7. Baptista, M. (February 22, 2022). *CPLP podia ser duas vezes mais rica se apostasse a sério na economia in Público*, available at <http://www.publico.pt/economia/noticia/cplppodia-ser-duas-times-mais-rica-seapostasse-a-serio-na-economia-1625658>, consultation on 28 December 2019
8. Barros, C.P., Gil-Alana, L.A. & Faria, J.R. (2015). *The macroeconomy of Angola: breaks and persistence in Angolan macro data*. *Applied Economics*, 47 (27), 2784-2802.
9. Berbém, António Neves (2016). *O Atlântico (a) Sul como questão estratégica mundializada*. ISCSP: Lisboa.
10. Bessa, António Marques (1979). *Dicionário Político do Ocidente*. Braga-Lisboa: Editorial Intervenção, 1979
11. Bessa, António Marques & Dias, Carlos Manuel Mendes (2007). *O Salto do Tigre: Geopolítica Aplicada*. Prefácio – Edição de Livros e Revistas, Lda: Lisboa.
12. Bryman, Alan (2012). *Social Research Methods*. Oxford: Oxford University Press

11. Brzezinski, Zbigniew (2000). *The American Perspective*, in Vários, *The European Security and Defense Identity*, Edições Atena e Instituto de Altos Estudos Militares, Lisboa.
12. Brzezinski, Zbigniew (2017). *The Geostrategic Triad – Living with China, Europe, and Russia*, Center for Strategic and International Studies, Washington.
13. Brzezinski, Zbigniew (2004). *The Choice: Global Domination or Global Leadership*, Basic Books, New York.
14. Buchanan, Charles (2015). *FUTURE OCEAN CHALLENGES FOR PORTUGAL* in Graça, Pedro Borges (Coord.). *New Challenges of the Atlantic: An Approach from Portugal*. ISCSP:Lisboa, pp. 67-75
15. Carl von Clausewitz (1989). *On War*. Michael Oward & Peter Pared, Princeton: Princeton U.P.
16. Castex, Raoul (1976). *Melanges Strategics*. Marine Academy. Paris. P. 62.
- Castro, Andreia Soares e (2013). *2014 FIFA World Cup and 2016 Olympic Games: Brazil's strategy 'to win hearts and minds' through sports and football*. PD Magazine, pp. 28-35
17. Cohen, Saul (2019). *Geopolitics of the World System*. Maryland: Rowman & Littlefield. Publishers, Inc., New York.
18. Conceição, Eugénia da (2022). *O Futuro da União Europeia*. Fundação Francisco Manuel dos Santos: Ensaios da Fundação
19. Correia, Pedro Pezarat (2022). *Análise Geoestratégica de Portugal*. Nação e Defesa. Primavera. Nº 101, 2.ª série, pp.79-89.
20. Correia, Pedro Pezarat (2018). *Manual de Geopolítica e Geoestratégia*. Lisboa: Edições 70.
21. Correia, José (2019). *Conceito Estratégico Nacional*. ISCSP: Lisboa. Costa, C. G.; Ferreira, M. F.; Pereira, M. J. & Soares, A., M. (2009). *A União Europeia como Actor Global: Dimensões Económicas e Normativas da Política Externa Europeia*. ISCSP: Lisboa.

22. Costa, Carla Guapo (2019). As Relações Externas da UE – A Dimensão Comercial e de Cooperação para o Desenvolvimento in Costa, C. G.; Ferreira, M. F.; Pereira, M. J. &
23. Soares, A., M. (2019). A União Europeia como Actor Global: Dimensões Económicas e Normativas da Política Externa Europeia. ISCSP: Lisboa.
24. Cunha, Tiago Pitta e (2011). Portugal e o Mar. Lisboa: Fundação Francisco Manuel dos Santos
25. Cheng, C. C. & Ritzer, G. (2015). Globalization and consumption. Eds. D. T. Cook & M. J. Ryan - The Wiley-Blackwell Encyclopedia of Consumption & Consumer Studies (pp.333-338). West Sussex: Wiley-Blackwell.
26. CPLP (2019). CPLP - Community of Portuguese Language Countries - Culture. Consultation on January 4, 2020, at: <http://www.cplp.org>.
27. Dias, Carlos Manuel Mendes (2006). Kissinger e Brzezinski. Prefácio – Edição de Livrose Revistas, Lda: Lisboa.
28. Dodds, Klaus (2004). Global Geopolitics: A Critical Introduction. Pearson Education Limited: Harlow
29. Dodds, Klaus & Atkinson, David (2020). Geopolitical Traditions : Routledge – Taylor & Francis Group. London and New York
30. Makers of Modern Strategy. Princeton, New Jersey, p. Viii European Union. (2016). Shared Vision, Common Action : A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union’s Foreign And Security Policy. Brussels: The European Union.https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/pages/files/eugs_review_web_13.pdf
31. Franco, Manuela (Coord) et al (20016). Portugal, os Estados Unidos e a África Austral. Fundação Luso-Americana: Lisboa
32. Frazão, A. (2014). Rede Angola – Trocar a Lusofonia pela Galeguia. Consultation on January 5, 2020 at: <http://www.redeangola.info/opiniaio/tocar-a-lusofonia-ppelagaleguia-2/>.

33. Gomes, Fernando Melo (2016). O VALOR ESTRATÉGICO DO ATLÂNTICO SUL in Franco, Manuela (Coord) et al. Portugal, os Estados Unidos e a África Austral. Fundação Luso-Americana: Lisboa, pp. 235-243
34. Graça, Pedro Borges (Coord.) (2019). New Challenges of the Atlantic: An Approach from Portugal. ISCSP:Lisboa.
35. Graça, Pedro Borges (2015). PORTUGAL AND THE ATLANTIC OCEAN: THE CHALLENGES-RESPONSES COMPLEX in Graça, Pedro Borges (Coord.). New Challenges of the Atlantic: An Approach from Portugal. ISCSP:Lisboa, pp. 203-214
36. Gray, Colin S. & Sloan, Geoffrey (1999). Geopolitics, Geography and Strategy. London and Portland, Oregon: Frank Cass.
37. Gray, Colin S. (2020) The Strategy Bridge: Theory for Practice, University Press: Oxford.
38. Grilli, E. (2021). EU-ACP development co-operation beyond Lomé in Ali M. El-Agraa (Ed). The European Union: Economics and Policies, Ed. Financial Times, Prentice Hall, 6th Edition.
39. Hart, Basil Henry Liddell (1974). Strategy. 2d rev. ed. New York.
40. Heffernan, Michael (2000). ON THE ORIGINS OF EUROPEAN GEOPOLITICS, 1890- 1920 in Dodds, Klaus & Atkinson, David. Geopolitical Traditions : Routledge – Taylor & Francis Group. London and New York, pp. 27-51
41. IESM, Instituto de Estudos Superiores Militares (2007). ME 71-00-08, Elementos de análise geopolítica e geoestratégia. Lisboa, Pedrouços: IESM. 61 p
42. Kennedy, Paul (1991). Grand Strategies in War and Peace. Yale University Press. New Haven and London.
43. Kirby, Andrew (2020). THE CONSTRUCTION OF GEOPOLITICAL IMAGES in Dodds, Klaus & Atkinson, David. Geopolitical Traditions : Routledge – Taylor & Francis Group. London and New York, pp. 52-71
44. Kuus, M. (2017). Critical Geopolitics. Oxford Research Encyclopedia of International Studies.

45. Lara, António de Sousa (2013). *Ciência Política. Estudo da Ordem e da Subversão*. (7.ª edição) Lisboa: Instituto Superior de Ciências Sociais e Políticas
46. Lara, António de Sousa (2019). *Colonização Moderna, Descolonização e Dependência*. Lisboa: Instituto Superior de Ciências Sociais e Políticas
47. Lima, Bernardo Pires de (2016). *Portugal e o Atlântico*. Fundação Francisco Manuel dos Santos. Ensaios da Fundação.
48. Livingstone, D.N. (1992). *The Geographical Tradition*, Oxford: Blackwell.
49. Louw, L. (2014). Taking on Africa, bit by bit: trade and marketing. *Farmlink Africa*, 4 (1), 36-37.
50. Malaquias, Assis (2006). THIRSTY POWERS: THE UNITED STATES, CHINA AND AFRICA'S ENERGY RESOURCES in Franco, Manuela (Coord) et al. *Portugal, os Estados Unidos e a África Austral*. Fundação Luso-Americana: Lisboa, pp. 193-214
51. Manservisi, Stefano (2006). AN EU STRATEGIC VISION OF SOUTHERN AFRICA in Franco, Manuela (Coord) et al. *Portugal, os Estados Unidos e a África Austral*. Fundação Luso-Americana: Lisboa, pp. 163-175
52. Marcelino, I & Carvalho, R. (October 29, 2014). Portugal é um bom parceiro para se entrar em Angola ou Moçambique. *Diário Económico*, 6039.
53. Matias, Nuno Vieira (2014). O Conhecimento da Expansão Marítima de Portugal in Pedro Borges Graça e Tiago Martins (Coord.) – *O Mar no Futuro de Portugal Ciência e Visão Estratégica*. Centro de Estudos Estratégicos do Atlântico, pp. 15-24
54. Matos, Carlos Meira (2011). *Geopolítica*. Rio de Janeiro, Brasil: FGV.
55. McKeown, Max (2015). *Strategy Book*, 2nd Edition. [S.l.]: FT Publishing International.
55. Melo, D. F. (2018). Outmaneuvering Kissinger: Role Theory, US Intra-elite Conflict, and the Portuguese Revolution. *Foreign Policy Analysis*. doi:10.1093/isafpa/ory007
56. Mendes, Nuno & Ferreira, Nuno (2016). Em torno da ideia de uma política cultural comum na CPLP in Sebastião, Sónia Pedro (coord.) et al. *Comunidade dos Países de Língua Portuguesa*. ISCSP. Lisboa.

57. Mingers, J. and Brocklesby, J. (1997). Multimethodology: Towards a framework for mixing methodologies. *Omega*, 25(5), pp.489-509.
58. Moreira, Adriano (1996). *Teoria das Relações Internacionais*. Coimbra: Almedina
59. Moreira, Adriano (1999). The historical perspective of language and culture. The end of the millennium. In Institute of High Military Studies, Seminar: The Community of Portuguese-Speaking Countries (pp.19-29). Lisbon: Athena Editions.
60. Moura, Vasco Graça (2013). *A Identidade Cultural Europeia*. Fundação Francisco Manuel dos Santos: Ensaio da Fundação
61. Neves, Fernando (2006). PORTUGAL E ÁFRICA: INTERESSE NACIONAL, CONCERTAÇÃO E COMPETIÇÃO EUROPEIA in Franco, Manuela (Coord) et al.
62. Portugal, os Estados Unidos e a África Austral. Fundação Luso-Americana: Lisboa, pp. 25-20
63. Newman, David (2000). CITIZENSHIP, IDENTITY AND LICATION – THE CHANGING DICOURSE OF ISRAELI GEOPOLITICS in Dodds, Klaus & Atkinson, David.
64. Geopolitical Traditions : Routledge – Taylor & Francis Group. London and New York, pp. 302-331
65. Nye, Joseph S. Jr. (2004). *Soft Power: the Means to Success in World Politics*. New York: PublicAffairs.
66. Ó Tuathail, G. and Agnew, J. (1992). Geopolitics and discourse: practical geopolitical reasoning in American foreign policy, *Political Geography* 11 (2): 190-204.
67. Ó Tuathail, G. (1998). Introduction: rethinking geopolitics. Towards a critical geopolitics. 1-15 in Ó Tuathail, G. and Dalby, S. (eds) *Rethinking Geopolitics*, London: Routledge.
68. Ó Tuathail, G. and Dalby S. (1998a). *Rethinking Geopolitics*, London: Routledge.
69. Ó Tuathail, G. (2006). *Thinking Critically About Geopolitics*. London: Routledge.

70. Oliveira, A. D'. (1999). O fundamental do projeto da CPLP, in Instituto de Altos Estudos Militares, Seminário: A Comunidade dos Países de Língua Portuguesa (pp. 31-44).
71. Ovalle-Bahamón, R. (2003). The Wrinkles of Decolonization and Nationness: White Angolans as Retornados in Portugal. In Smith A. (Ed.), *Europe's Invisible Migrants* (pp. 147-168). Amsterdam: Amsterdam University Press. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/j.ctt46mxq8.11>
72. Padelford, Norman & Lincoln, G. A. (1963). *The Dynamics of International Politics*, New York: Macmillan
73. Pavia, José Francisco Lynce Zagallo (2015). THE MARITIME SECURITY IN THE GULF OF GUINEA: THE ENERGY SECURITY OF EUROPE AND THE POTENTIAL ROLE OF PORTUGAL in in Graça, Pedro Borges (Coord.). *New Challenges of the Atlantic: An Approach from Portugal*. ISCSP:Lisboa, pp. 157-163
74. Pontes, Mário (2016). Contexto Económico da CPLP in Sebastião, Sónia Pedro (coord.) et al. *Comunidade dos Países de Língua Portuguesa*. ISCSP. Lisboa.
75. Reis, Bruno Cardoso (2019). *Pode Portugal ter uma grande estratégia?* Fundação Francisco Manuel dos Santos: Lisboa.
76. Reto, L.; Gulamhussen, M. A. ; Machado, F.L; Esperança, J. P. & Costa, A. F. da (2012). *Potencial económico da língua portuguesa*. Alfragide: Texto Editora.
77. Ribeiro, António Silva (2010). *Teoria Geral da Estratégia*. Edições Almedina.
78. Ribeiro, Raquel Barbosa (2016). Os Mercados da CPLP in Sebastião, Sónia Pedro (coord.) et al. *Comunidade dos Países de Língua Portuguesa*. ISCSP. Lisboa.
79. Romana, Heitor Barras (2012). Para uma análise geopolítica. *Revista Globo*, pp. 22-27: Lisboa
80. Romana, Heitor Barras (2016). Da cultura estratégica: uma abordagem sistémica e interdisciplinar. *R Esc Guerra Naval*, Rio de Janeiro, 22:1, pp. 13-32
81. Romana, Heitor Barras (2016a). Multilateralismo, Geopolítica da Cooperação e Comunidades Epistémicas. Reflexões teóricas sobre a CPLP in Sebastião, Sónia Pedro (coord.) et al. *Comunidade dos Países de Língua Portuguesa*. ISCSP. Lisboa.

82. Rosa, Manuel Amante da (2006). O Atlântico Sul Perante os Novos Desafios Mundiais in Franco, Manuela (Coord.). Portugal, os Estados Unidos e a África Austral. Fundação Luso-Americana: Lisboa, pp. 249-265
83. Sá, Tiago Moreira de (2015). Política Externa Portuguesa. Fundação Francisco Manuel dos Santos. Ensaios da Fundação
84. Sacchetti, Antonio Emilio (2021). Geopolítica Atlântica e Geoestratégia. ISNG. Outubro, Lisboa.
85. Sawyer, Ralph D. (1993). Sun Tzu's Art of War (孫子兵法), in: The Seven Military Classics of Ancient China: Basic Books.
86. Sebastião, Sónia Pedro (coord.) et al. (2016). Comunidade dos Países de Língua Portuguesa. ISCSP. Lisboa.
87. Sebastião, Sónia Pedro (2016). A Origem, a Matriz e a História in Sebastião, Sónia Pedro (coord.) et al. Comunidade dos Países de Língua Portuguesa. ISCSP. Lisboa.
88. Sidaway, James (2020). IBERIAN GEOPOLITICS in Dodds, Klaus & Atkinson, David. Geopolitical Traditions : Routledge – Taylor & Francis Group. London and New York, pp. 118-149
89. Silva, António Costa (2016). A energia e segurança in Raquel Duque, Diogo Noivo & Teresa de Almeida e Silva (Coord.) – Segurança Contemporânea. PACTOR – Edições de Ciências Sociais, Forenses e de Educação, pp. 179-201
90. Smith, K. (2023). "EU external relations," in Michelle Cini (Ed), European Union Politics, Oxford University Press.
91. Spykman, Nicholas(1938). "Geography and Foreign Policy", American Political Science Review, 32, February.
92. Stetter, Stephan. (2019). Cross-Pillar Politics of the European Union: EU Actors and the Centralisation of Foreign and Interior Policies. Ph.D. diss., London School of Economics and Political Science, London.
93. Teixeira, N. S. (1992). From neutrality to alignment: Portugal in the foundation of the Atlantic Pact, Luso Brazilian Review, 29, 2: 113-126.

94. Toje, Asle (2011). *The European Union as a Small Power: After the Post-Cold War*. Hampshire and New York: Palgrave Macmillan.
95. Thomashausen, André (2016). SECURITY AND GOVERNANCE IN THE EXTENDED CONTINENTAL SHELF ZONES OF THE LUSPHONE SOUTH in Franco, Manuela (Coord) et al. *Portugal, os Estados Unidos e a África Austral*. Fundação Luso-Americana: Lisboa, pp. 169-185
96. White, Brian (2021). Foreign Policy Analysis and the New Europe, in Walter Carlsnaes, Helena Sjursen & Brian White, (eds), *Contemporary European Foreign Policy*, London, Sage, pp. 11-32

Короткий звіт за результатами перевірки кваліфікаційної магістерської роботи антиплагиатною інтернет-системою Unicheck:

Ім'я користувача: **Європейської економіки і бізнесу Федірکو Олександр...** ID перевірки: **1015997243**
Дата перевірки: **12.12.2023 11:57:50 CET** Тип перевірки: **Doc vs Internet + Library**
Дата звіту: **12.12.2023 11:59:36 CET** ID користувача: **100005726**

Назва документа: **Щербатий_О_С_Геоeкономiчна_стратегiя_Португалiї**
Кількість сторінок: **93** Кількість слів: **21874** Кількість символів: **171949** Розмір файлу: **248.13 KB** ID файлу: **1015680198**

4.3% Схожість

Найбільша схожість: **0.53%** з Інтернет-джерелом (<http://global-national.in.ua/archive/13-2016/9.pdf>)

3.98% Джерела з Інтернету 241 ..... Сторінка 95

0.95% Джерела з Бібліотеки 194 ..... Сторінка 97

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнено

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнено

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи 2

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

**ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ
Ювілейної 90-ї щорічної студентської
наукової конференції**

**«ІННОВАЦІЙНІ ПРОЄКТИ ДЛЯ ПІСЛЯВОЄННОГО
ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ УКРАЇНИ»**

(17 квітня – 20 травня 2023 р.)

УДК 657:330.341-048.38](477)(06)

I-66

Відповідальні за випуск:

Бондарчук Л.М. – к.філол. наук, доцент кафедри бізнес-лінгвістики
Вінська О.Й. – к.е.н., доц, доцентка кафедри європейської економіки і бізнесу
Грищенко Н.В. – к.е.н., доцент кафедри міжнародного менеджменту
Капуш А.В. – к.філол. наук, доцент кафедри німецької мови
Козачок Т.С. – к.е.н., доцент кафедри міжнародного менеджменту
Курбатов С.В. – професор кафедри соціології
Лобецька І.М. – ст. викладач кафедри іноземних мов і міжкультурної комунікації
Машина Ю.П. – к.е.н., доцент кафедри міжнародних фінансів
Сандул М.С. – к.е.н., доцент кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу
Черницька Т.В. – к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки
Швиданенко О.А. – д.е.н., професор кафедри міжнародної економіки

*Редколегія може не поділяти погляди, викладені у збірнику.
Автори тез доповідей несуть відповідальність за їхній зміст*

*Рекомендовано до друку
Науково-експертною радою КНЕУ
Протокол № 4 від 18.05.2023 р.*

I-66 Інноваційні проєкти для післявоєнного відновлення та розвитку України: зб. доп. Ювілейної 90-ї щорічної студентської наукової конференції, 17 квітня – 20 травня 2023 р. [Електронний ресурс]. Київ, КНЕУ, 2023. 426 с. ISBN 978-966-926-445-9

Збірник тез здобувачів вищої освіти факультету міжнародної економіки і менеджменту укладено за підсумками їх досліджень, представлених на науковій конференції КНЕУ 17 квітня – 20 травня 2023 р. Доповіді здобувачів присвячено інноваційним проєктам для післявоєнного відновлення та розвитку України.

УДК 657:330.341-048.38](477)(06)

*Розповсюджувати та тиражувати
без офіційного дозволу КНЕУ забороняється*

Артеменко Олександра Дмитрівна Стратегія науково-технічного розвитку ЄС	328
Канюка Неоніла Миколаївна Інвестиційне співробітництво України з країнами-членами ЄС	330
Лаговський Сергій Юрійович Інноваційні стратегії автомобілебудівних компаній	333
Колесник Аліна Станіславівна Перспективи розвитку ринку фармацевтичних препаратів в Україні	335
Заставська Марія Євгенівна Міжнародна трудова міграція в ЄС	337
Герасимчук Яна Анатоліївна Перспективи розвитку міжнародного туризму	340
Муренко Вікторія Андріївна Розвиток міграційних процесів в ЄС	344
Юхимець Євгеній Віталійович Роль транснаціональних компаній у розвитку національної економіки України	347
Соколова Аліна Юріївна Оцінка результатів виконання Європейської зеленої угоди	349
Михайлова Катерина Миколаївна Еволюція та перспективи позиціонування України на міжнародному ринку морських перевезень	352
Винник Олег Олегович Міжнародний ринок харчових продуктів	354
Мусійко Ігор Сергійович Вплив війни в Україні на міжнародний ринок авіаперевезень: аналіз наслідків та перспектив відновлення	357
Кульчикова Марія Ростиславівна Розвиток харчової галузі країн ЄС	361
Поліщук Катерина Володимирівна Вплив війни в Україні на енергетичну ситуацію в країнах-членах ЄС	364
Самойленко Марія Едуардівна Особливості та тенденції розвитку машинобудування в Німеччині	366
Тютюнник Владислава Ігорівна Загальний огляд тенденцій та перспектив розвитку європейського аграрного ринку	368
Попова Марина Михайлівна Місце України на міжнародному фінансовому ринку	372
Шептицька Ірина Олександрівна Україна та ЄС: потенціал та перспективи співпраці в галузі міжнародної торгівлі послугами у контексті євроінтеграції	374
Місєвіч Глеб Тадеушевич Вплив соціальних медіа на інформаційну війну (у контексті війни в Україні)	378
Щербатий Олександр Сергійович Гео економічна стратегія Португалії	380

3. Індекс результативності російської пропаганди.
URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=510>
4. Дубас О. Інформаційна війна: нові можливості політичного протистояння О. Дубас // Освіта регіону. 2010.
5. Негативне ставлення українців і росіян одне до одного виросло в рази
Українська Правда. URL:
<https://www.pravda.com.ua/news/2014/06/17/7029323/>

Щербатий О.С.

*«Міжнародні економічні відносини», 5 курс
Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана*

Науковий керівник — к.е.н., доцент кафедри європейської економіки і бізнесу Лещенко К.А.

ГЕОЕКОНОМІЧНА СТРАТЕГІЯ ПОРТУГАЛІЇ

На сьогоднішній день важко уявити собі будь-яку державу, особливо з провідною економікою, без стійкої та ефективної гео економічної стратегії. Португалія як європейська держава не є виключенням. За історичні та культурні фактори Португалія займає важливе місце в історії світової економіки. Вона посідає важливе місце в регіоні Атлантики, має розвинену економіку та активно співпрацює з країнами Європейського Союзу та іншими країнами світу. Щодо гео економічної стратегії то слід розуміти яку мету та завдання країна ставить перед собою, а також напрями їх реалізації. Метою державної економічної стратегії Португалії, як і багатьох інших країн, є забезпечення стійкого відтворення та всебічного розвитку соціально-економічної системи. Напрями державної економічної стратегії мають забезпечувати адекватне середовище координації розвитку складових соціально-економічної системи, створювати механізми реалізації стратегічної мети та забезпечувати підтримку пропорцій суспільного відтворення, формуючись відповідно до складових останнього. Реалізація економічної стратегії тісно корелює з політичною, соціальною, гуманітарною та іншими стратегіями держави, які складають загальну стратегію суспільного розвитку. Завдання державної економічної стратегії визначаються особливостями соціально-економічної системи і являють собою гнучкий набір довгострокових цілей економічної політики, прийнятних для економічних суб'єктів різного рівня. В сучасній ринковій економіці до таких цілей належать забезпечення стійкого збалансованого економічного зростання, високої зайнятості, ефективної структури виробничого потенціалу та алокації ресурсів, справедливого розподілу доходів і майна, стабільності грошової системи, зовнішньоекономічної рівноваги, економіко- правового середовища тощо.

Гео економічна стратегія Португалії базується на використанні її природних, історичних та культурних ресурсів. Стратегія Португалії передбачає розвиток торговельних відносин з країнами Європейського Союзу та іншими країнами світу, а також залучення іноземних інвестицій. Португалія займає важливе місце в регіоні Атлантики та є природним мостом між Європою та Америкою, а також північною Африкою. Це дозволяє Португалії бути ключовим партнером для країн, що

займаються міжнародною торгівлею. Торгівля, в свою чергу, є основним джерелом доходів Португалії, а її експортна продукція належить до таких секторів як текстильна промисловість, меблева промисловість, хімічна та фармацевтична промисловість та автомобільна промисловість.

Португалія також зосереджує свої зусилля на розвитку інфраструктури та промисловості, що дозволяє країні залучати іноземні інвестиції. У португальській економіці діють багато іноземних компаній, які інвестували в різні сектори економіки. Серед них такі відомі компанії, як Volkswagen, Siemens, Bosch, Nestle, Pfizer тощо. З початку 2010 року міжнародні експерти розглядають Португалію як можливого кандидата на повторення так званого «грецького сценарію», внаслідок досить негативних показників стану державних фінансів. Зокрема, дефіцит державного бюджету у 2009 р. сягнув 9,4 % ВВП, а державний борг (в сумі 128 млрд. євро) – 76,6 % ВВП. На цьому фоні негативний вплив на розвиток економічної активності мала дефляція (в розмірі 0,9%) та високий рівень безробіття (9,8%), що призвело до падіння ВВП на 2,6 % (до 168 млрд. євро). В епоху колоніальних завоювань у XV-XVI століттях Португалія була найзаможнішою країною світу. Але, оскільки це багатство не витрачалось на розвиток промисловості і налагодження торговельних зв'язків, до XIX-XX століть Португалія стала однією з найбідніших європейських держав. Після революції 1974 р. національна економіка була переорієнтована від африканського ринку (йдеться насамперед про колоніальні володіння) до європейського. З 1986 року, коли Португалія вступила в ЄС, становище в країні дещо покращилося. Вступ країни в Європейський Союз прискорив її еволюцію, хоч за своїм потенціалом і ВВП, який припадає на одного мешканця, вона поступається решті країн Західної Європи. Частка промисловості у ВВП 21,6%, сільського господарства 2,3%, послуг 76,1%. В Португалії також надзвичайно розвинений туризм, щорічно до країни прибуває понад 10 млн. туристів. Португалія експортує продукцію легкої і харчової промисловості, корок, кораблі, хімічну продукцію тощо. Втім, реальний розвиток економіки Португалії наступного року значною мірою залежатиме від того, чи зможе уряд скоротити бюджетний дефіцит і впоратися з обслуговуванням державного зовнішнього боргу. Багато фінансових аналітиків роблять висновки, що: «Португалія не хоче просити допомогу, але не виключає її необхідність». Згідно з оперативною оцінкою, оприлюдненою сьогодні Національним інститутом статистики (INE), у 2022 році економіка Португалії зросла на 6,7%, що є "найвищим показником з 1987 року". Зростання валового внутрішнього продукту на 6,7% у 2022 році є на одну десяту нижчим за прогноз уряду, оскільки міністр фінансів Фернанду Медіна наприкінці грудня заявив, що Португалія завершить "2022 рік зі зростанням економіки на рівні близько 6,8%". Цей показник вищий за 6,5%, закладених у Державному бюджеті на 2023 рік (OE2023), який був поданий до парламенту в жовтні 2022р.

Валовий внутрішній продукт (ВВП) зріс на 1,6% за перші три місяці 2023 року порівняно з останнім кварталом 2022 року. Португальська економіка зросла на 2,5% у річному обчисленні, повідомив у п'ятницю Національний інститут статистики (INE). Причинами хороших показників є експорт. Внесок внутрішнього попиту в річну зміну ВВП залишався позитивним у першому кварталі, але нижчим,

ніж у попередньому кварталі, в результаті уповільнення приватного споживання і скорочення інвестицій, з прискоренням експорту товарів і послуг і уповільненням імпорту товарів і послуг. Як наслідок, позитивний внесок чистого зовнішнього попиту був більшим, ніж у попередньому кварталі", - зазначили в ІНЕ.

Також Європейська комісія повідомляє про те, що переглянула прогноз зростання португальської економіки до 1% цього року, сподіваючись на те, що після слабого початку року, починаючи з другого кварталу, ситуація покращиться. В опублікованому 13 лютого 2023 року зимовому економічному прогнозі Брюссель прогнозує уповільнення зростання валового внутрішнього продукту (ВВП) до 1% цього року після зростання на 6,7% у 2022 році. Прогноз являє собою перегляд у бік підвищення на 0,1 відсоткових пункти (в.п.) та 0,3 в.п. на 2022 і 2023 роки, відповідно, порівняно з листопадним звітом. Однак на цей рік він є нижчим за прогноз уряду, який очікує зростання на 1,3%.

Підсумовуючи вищесказане, зроблю висновок, що Португалія зосереджує свої зусилля на розвитку інфраструктури, промисловості та торгівлі. Португалія займає важливе місце в регіоні Атлантики, що дозволяє їй бути ключовим партнером для країн, що займаються міжнародною торгівлею. Крім того, Португалія є членом ЄС та активно співпрацює з країнами світу, що сприяє залученню іноземних інвестицій та розвитку економіки. Отже, можна стверджувати, що геоекономічна стратегія Португалії є ефективною та допомагає країні розвиватися. Португалія активно використовує своє географічне положення та історичні та культурні зв'язки для залучення іноземних інвестицій та розвитку торгівлі. Португалія є активним учасником міжнародної спільноти та веде активну зовнішню політику, що дозволяє країні зберігати вплив на міжнародній арені.

Для подальшого розвитку Португалії важливо продовжувати залучати іноземні інвестиції та розвивати експортну продукцію в різних секторах економіки. Також потрібно забезпечувати стабільність та прозорість в економіці, що дозволить зберегти довіру іноземних інвесторів та забезпечити стале економічне зростання.

Література:

1. Жаліло Я. А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави. - К.: НІСД, 2009. – 336с.
2. Громовик А І. Особливості економічного розвитку Португалії. URL:<http://libfor.com/index.php?newsid=1161>
3. Португальська економіка зростає на 6,7% // The Portugal News. URL: <https://www.theportugalnews.com/uk/uk-news/2023-01-31/portuguese-economy-grows-67/74323>
4. У Португалії зростає економіка // The Portugal. URL: <https://www.theportugalnews.com/uk/uk-news/2023-05-01/economy-is-growing-in-portugal/77104>
5. Брюссель прогнозує Португалії зростання ВВП на 1% // The Portugal News. URL: <https://www.theportugalnews.com/uk/uk-news/2023-02-13/brussels-predicts-1-gdp-growth-for-portugal/74710>

Наукове видання

**ІННОВАЦІЙНІ ПРОЄКТИ ДЛЯ ПІСЛЯВОЄННОГО
ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ УКРАЇНИ**

**ЗБІРНИК ДОПОВІДЕЙ
Ювілейної 90-ї щорічної студентської наукової конференції**

(17 квітня – 20 травня 2023 р.)

Видано в авторській редакції

Підп. до друку 06.06.2023. Формат 60×84/8.

Друк. арк. 17,75. Зам. 23-5780.

**Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
03680, м. Київ, проспект Берестейський, 54/1**

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи (серія ДК, № 235 від 07.11.2000)

E-mail: litera_kneu@ukr.net

АНОТАЦІЯ

Щербатий О.С. Геоелекономічна стратегія Португалії. – Рукопис.

Кваліфікаційна магістерська робота за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини», 2023

Магістерська робота присвячена дослідженню теоретико-методичних та практичних рекомендацій, спрямованих на обґрунтування геоелекономічної стратегії Португалії.

Розкрито теоретичні аспекти глобалізації світового господарства та її вплив на національні економічні моделі країн світу, проведено аналіз ефективності національної економічної моделі Португалії.

Окреслено перспективи розвитку геоелекономічних стратегій в умовах глобалізації. Запропоновано механізми та інструменти для вдосконалення національної моделі економічного розвитку Португалії.

Ключові слова: стратегія, геополітика, співробітництво, міжнародні організації, торгівля.

ANNOTATION

Shcherbatyi O.S. The geoeconomic strategy of Portugal. – Manuscript.

Qualifying master's thesis in specialty 292 "International Economic Relations", 2023

The master's thesis is devoted to the study of theoretical, methodological and practical recommendations aimed at substantiating the geoeconomic strategy of Portugal.

The theoretical aspects of globalization of the world economy and its impact on national economic models of the countries of the world are revealed, the efficiency of the national economic model of Portugal is analyzed.

Prospects for the development of geoeconomic strategies in the context of globalization are outlined. Mechanisms and tools for improving the national model of economic development of Portugal have been proposed.

Key words: strategy, geopolitics, cooperation, international organizations, trade.